

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο για την
Κοινωνική Ένταξη

ΑΘΗΝΑ, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2014

Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο για την Κοινωνική Ένταξη συντονίσθηκε από το Γραφείο του Υφυπουργού Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας κ. Βασίλη Κεγκέρογλου και εισηγήθηκε από την Διεύθυνση Κοινωνικής Προστασίας και Κοινωνικής Συνοχής* με τη συνδρομή της Ομάδας Εργασίας για την Εθνική Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης και ανεξάρτητων εμπειρογνομώνων*****

* Η Διεύθυνση Κοινωνικής Προστασίας και Κοινωνικής Συνοχής έχει αναλάβει σύμφωνα με το άρθρο 18 του Ν. 4147/2013 την αρμοδιότητα κατάρτισης του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Κοινωνική Ένταξη

** Η Ομάδα Εργασίας για την Εθνική Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης συγκροτήθηκε με την υπ. αρ. 27727/Δ1.5287/8.8.2014 Απόφαση του Υπουργού Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας, με Συντονίστρια την κα. Καλλιόπη Καστάνη, Προϊσταμένη της Διεύθυνσης Κοινωνικής Προστασίας και Κοινωνικής Συνοχής

*** Συντονιστής της Ομάδας Εμπειρογνομώνων ήταν ο Δρ. Γαβριήλ Αμίτσης, Αναπληρωτής Καθηγητής Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλειας του ΤΕΙ Αθήνας, που ανέλαβε την επιμέλεια του κειμένου του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου για την Κοινωνική Ένταξη

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α. Το πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης. 8	
1. Η αναγκαιότητα της Στρατηγικής.....	8
2. Το Όραμα και η Φιλοσοφία της Στρατηγικής	17
3. Οι Αρχές της Στρατηγικής.....	26
3.1. Η θεσμική συγκρότηση της Στρατηγικής	26
3.2. Η κοινωνικοπολιτική συγκρότηση της Στρατηγικής	28
3.3. Η επιχειρησιακή συγκρότηση της Στρατηγικής	30
4. Η Στόχευση της Στρατηγικής.....	32
5. Οι επωφελούμενοι της Στρατηγικής	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β. Η Αρχιτεκτονική της Εθνικής Στρατηγικής.....	41
1. Οι Πυλώνες της Στρατηγικής.....	42
2. Οι Επιχειρησιακοί Άξονες της Στρατηγικής.....	44
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ 1. Καταπολέμηση της Ακραίας Φτώχειας	45
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 1.1: Πρόσβαση σε Βασικά Αγαθά	46
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 1.2: Πρόσβαση σε Επαρκείς Πόρους	54
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ 2. Πρόληψη και Καταπολέμηση του Αποκλεισμού των Παιδιών.....	59
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 2.1: Πρόσβαση σε Οικονομικούς Πόρους	61
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 2.2: Πρόσβαση σε Οικονομικά Προσιτές και Ποιοτικές Υπηρεσίες.....	62
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 2.3: Πρόσβαση στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση	67
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ 3. Προώθηση της Ένταξης.....	68
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 3.1: Ενίσχυση εισοδηματικών πόρων των ανέργων.....	70

ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 3.2: Πρόσβαση των ανέργων σε υπηρεσίες ενεργοποίησης	71
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 3.3: Πρόσβαση σε οικονομικά προσιτές και ποιοτικές υπηρεσίες	75
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ 4. Καλή Διακυβέρνηση των πολιτικών ένταξης.....	79
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 4.1: Συντονισμός των πολιτικών ένταξης	80
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 4.2: Ποιότητα των πολιτικών ένταξης	81
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 4.3: Αποτελεσματική εφαρμογή των πολιτικών ένταξης.....	82
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ. Το Χρηματοδοτικό Πρωτόκολλο της Εθνικής Στρατηγικής	86
1. Ο Προϋπολογισμός της Στρατηγικής	86
2. Οι πηγές χρηματοδότησης της Στρατηγικής	89
3. Υποδείγματα χρηματοδότησης της Στρατηγικής.....	92
4. Η διαχείριση του Προϋπολογισμού της Στρατηγικής	110
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ. Η θεσμική κατοχύρωση της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης.....	115
1. Οι Άξονες θεσμικής κατοχύρωσης της Εθνικής Στρατηγικής.....	117
1.1. Η Συνταγματική Αναθεώρηση	118
1.2. Ο Νόμος – Πλαίσιο για το Εθνικό Σύστημα Κοινωνικής Ένταξης.....	120
1.3. Ο Νόμος – Πλαίσιο για το Εθνικό Σύστημα Προστασίας από την Ανεργία	125
1.4. Η προσαρμογή στο υπερεθνικό κεντημένο.....	126
2. Η βελτίωση της ποιότητας του «οριζόντιου» θεσμικού πλαισίου.....	127

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τον Ιανουάριο του 2013, για πρώτη φορά στην ιστορία του Ελληνικού συστήματος κοινωνικής προστασίας, το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας εγκαινίασε **μία σύνθετη διαδικασία σχεδιασμού Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης**. Η διαδικασία αυτή εντάχθηκε - παράλληλα με τις μεταρρυθμίσεις των πολιτικών εργασιακών σχέσεων και κοινωνικής ασφάλισης - στο ευρύτερο πλαίσιο ανάπτυξης ενός νέου μοντέλου «**ενεργητικών πολιτικών**» με την εισαγωγή μηχανισμών που αφενός θα ενισχύσουν την επάρκεια των κοινωνικών παροχών / υπηρεσιών, αφετέρου θα βελτιώσουν τις προοπτικές βιωσιμότητάς τους κατά τη διάρκεια της κρίσιμης περιόδου 2015-2020.

Ως πρώτο στάδιο τεκμηρίωσης της Εθνικής Στρατηγικής εκπονήθηκε σύμφωνα με τις αρχές της *καλής διακυβέρνησης* η Μελέτη «**Η Πράσινη Βίβλος για την Εθνική Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης**», που οριοθέτησε το πλέγμα των επιλογών της κεντρικής διοίκησης για την ανάπτυξη μίας ολοκληρωμένης πολιτικής πρόληψης και καταπολέμησης του εργασιακού και κοινωνικού αποκλεισμού ευπαθών ομάδων του πληθυσμού που διαβιούν στην Ελλάδα. Η Μελέτη ολοκληρώθηκε τον Ιούλιο του 2013¹ και τα πορίσματα της στηρίχθηκαν στην αναλυτική καταγραφή και αξιολόγηση των υφιστάμενων πολιτικών ένταξης, σε καλές πρακτικές άλλων κρατών της Ευρωπαϊκής Περιφέρειας και τις κατευθυντήριες αρχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πλαίσιο των κοινωνικών στόχων της Στρατηγικής ΕΕ 2020 για μία «*Έξυπνη, Βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς Ανάπτυξη*»², και των σχετικών Εμβληματικών Πρωτοβουλιών της³.

¹ Βλ. Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας, «*Η Πράσινη Βίβλος για την Εθνική Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης*», Αθήνα, Ιούλιος 2013.

² Η Στρατηγική ΕΕ 2020 για *έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη* αποτελεί το στρατηγικό πλαίσιο πολιτικής της ΕΕ για την περίοδο 2010-2020 (αντικαθιστώντας το σχετικά περιοριστικό πλαίσιο της Στρατηγικής της Λισσαβόνας 2000-2010), που θέτει τρεις αλληλοενισχυόμενες προτεραιότητες: α) Έξυπνη Ανάπτυξη (ανάπτυξη μιας οικονομίας βασιζόμενης στη γνώση και την καινοτομία), β) Διατηρήσιμη Ανάπτυξη (προώθηση μιας πιο αποδοτικής στη χρήση πόρων, πιο πράσινης και πιο ανταγωνιστικής οικονομίας), γ) Ανάπτυξη χωρίς Αποκλεισμούς (μια οικονομία με υψηλή απασχόληση που θα επιτυγχάνει κοινωνική και εδαφική συνοχή).

³ Βλ. ιδίως τις Ανακοινώσεις της Επιτροπής «*Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού - Ένα Ευρωπαϊκό Πλαίσιο για κοινωνική και εδαφική συνοχή*», COM(2010) 758/16.12.2010 και «*Στοχεύοντας στις κοινωνικές επενδύσεις για την ανάπτυξη και τη συνοχή - συμπεριλαμβανομένης της εφαρμογής του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (2014-2020)*», COM(2013) 83/20.2.2013.

Από τον Σεπτέμβριο του 2013 μέχρι το Νοέμβριο του 2014, η **Διεύθυνση Κοινωνικής Προστασίας και Κοινωνικής Συνοχής** προχώρησε - σε συνεργασία με άλλες Διευθύνσεις του Υπουργείου - στην επικαιροποίηση των πορισμάτων της Πράσινης Βίβλου και την αξιοποίηση πρωτογενών πηγών και δεδομένων, που οδήγησαν στην εκπόνηση ενός σχεδίου **Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου για την Κοινωνική Ένταξη**.

Το σχέδιο του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση τον Δεκέμβριο του 2014. Τα πορίσματα της διαβούλευσης ενσωματώθηκαν σε σημαντική έκταση στο ανά χείρας κείμενο, που σχηματίζει την **Εθνική Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης** και θέτει τις βάσεις για μία ριζική μεταρρύθμιση των πολιτικών πρόληψης και καταπολέμησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού⁴.

Η Εθνική Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης:

- Θεσπίζει ένα *κοινό πλαίσιο αρχών, προτεραιοτήτων και στόχων* για τον συντονισμό, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση όλων των παρεμβάσεων καταπολέμησης της φτώχειας, του κοινωνικού αποκλεισμού και των διακρίσεων σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο
- Ιεραρχεί *μεταρρυθμιστικές προτεραιότητες* του συστήματος κοινωνικής προστασίας βάσει των στόχων της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής 2020 για μία «*Εξυπνη, Βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς Ανάπτυξη*»
- Κατοχυρώνει τα *πεδία συνεργασίας και δικτύωσης δημόσιου και ιδιωτικού τομέα* για την πλήρη αξιοποίηση όλων των διαθέσιμων υλικών και ανθρώπινων πόρων
- Τυποποιεί τις *βασικές πηγές χρηματοδότησης των δημόσιων πολιτικών κοινωνικής ένταξης* την περίοδο 2015-2020
- Οριοθετεί τα *πεδία αξιοποίησης του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης* (νέο ΕΣΠΑ) για την περίοδο 2014-2020 στον τομέα προαγωγής της ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας⁵.

⁴ Το Σχέδιο Δράσης για την εξειδίκευση της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης θα εκπονηθεί από την αρμόδια Διεύθυνση Κοινωνικής Προστασίας και Κοινωνικής Συνοχής εντός του πρώτου εξαμήνου του 2015.

⁵ Το εγκεκριμένο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ελληνικό Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης (νέο ΕΣΠΑ) για την περίοδο 2014-2020 προβλέπει για την προώθηση του Θεματικού Στόχου 9 «*Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και της καταπολέμησης της φτώχειας και κάθε διάκρισης*» κονδύλια ύψους **1.303.336.729,60** ευρώ (6,5% της συνολικής Ενωσιακής Συνδρομής) μέσω των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων.

Η Εθνική Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης αντανακλά τις νέες προτεραιότητες της Ελληνικής Πολιτείας για την ενδυνάμωση του Κοινωνικού Κράτους σε περιόδους οικονομικής ύφεσης. Θα αναπτυχθεί σύμφωνα με ένα ευρύτερο σχέδιο ανάπτυξης του **Ενεργητικού Κοινωνικού Κράτους**, το οποίο προσανατολίζεται αφενός στην ολοκληρωμένη υποστήριξη των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού, αφετέρου στη σύνδεση των δημόσιων κοινωνικών παρεμβάσεων με τις μακροοικονομικές πολιτικές και τις πολιτικές προώθησης της απασχόλησης, αναγνωρίζοντας τις σημαντικές αλλαγές που έχουν συντελεσθεί στην οικογένεια, την αγορά εργασίας και την οικονομία από τη δεκαετία του 2000.

Η υιοθέτηση της Εθνικής Στρατηγικής σηματοδοτεί μία αποφασιστική παρέμβαση για την αναπτυξιακά προσανατολισμένη μεταρρύθμιση του *υπολειμματικού μοντέλου κοινωνικής προστασίας*. Εισάγει ένα **νέο υπόδειγμα πολιτικών κοινωνικής δικαιοσύνης και αλληλεγγύης υπέρ των ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού**, που θα συγκεντρώσει άμεσα τη συναίνεση του πολιτικού κόσμου, των κοινωνικών εταίρων και της κοινωνίας των πολιτών.

Αθήνα, Δεκέμβριος 2014

Γιάννης Βρούτσης

Βασίλης Κεγκέρογλου

Υπουργός Εργασίας, Κοινωνικής
Ασφάλισης και Πρόνοιας

Υφυπουργός Εργασίας, Κοινωνικής
Ασφάλισης και Πρόνοιας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α. Το πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης

1. Η αναγκαιότητα της Στρατηγικής

Το Ελληνικό σύστημα κοινωνικής προστασίας⁶ χαρακτηρίζεται από σοβαρές θεσμικές και επιχειρησιακές αδυναμίες ως προς την κατοχύρωση των δικαιωμάτων των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού. Η πλέον σημαντική στρέβλωση είναι η έλλειψη ενός **Γενικού Συστήματος Ελαχίστου Εγγυημένου Εισοδήματος** για την υποστήριξη κάθε ατόμου χωρίς επαρκείς πόρους, που θα εξασφάλιζε πρόσβαση σε χρηματικές παροχές, προώθηση στην αγορά εργασίας και υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας / ενεργοποίησης. Παράλληλα, εντοπίζονται ουσιαστικές αδυναμίες συντονισμού μεταξύ των φορέων της κεντρικής διοίκησης που προωθούν πολιτικές καταπολέμησης της φτώχειας, με αποτέλεσμα είτε να διαιωνίζονται επιλεκτικές παρεμβάσεις κάλυψης συγκεκριμένων ομάδων σε βάρος κάποιων άλλων, είτε να αναπαράγονται εστίες στρεβλώσεων και αλληλοεπικαλύψεων, εμποδίζοντας την αποτελεσματικότητα των σε αρκετές περιπτώσεις υψηλών κοινωνικών δαπανών⁷. Είναι, μάλιστα, χαρακτηριστικό, ότι σε αντίθεση με αρκετά άλλα Κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁸, η Ελλάδα δεν διαθέτει κάποιο επιτελικό όργανο σχεδιασμού και παρακολούθησης των πολιτικών καταπολέμησης της φτώχειας⁹ και του κοινωνικού αποκλεισμού¹⁰.

⁶ Η Στατιστική Υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Eurostat) εφαρμόζει το Ευρωπαϊκό Σύστημα Ολοκληρωμένων Στατιστικών Κοινωνικής Προστασίας (*European System of Integrated Social Protection Statistics – ESSPROS*), ορίζοντας ως κοινωνική προστασία όλες τις παρεμβάσεις ιδιωτικών ή δημόσιων φορέων, οι οποίες:

«έχουν σκοπό να ελαφρύνουν τα νοικοκυριά και τους ιδιώτες από το βάρος που συνεπάγεται η αντιμετώπιση ενός καθορισμένου συνόλου κινδύνων ή καταστάσεων ανάγκης, υπό τον όρο ότι δεν υπάρχει μία ταυτόχρονη αντιπαροχή από το δικαιούχο ή κάποια ατομική ρύθμιση».

⁷ Επισημαίνεται ότι η Ελλάδα εμφανίζει το χαμηλότερο ποσοστό αποτελεσματικότητας των κοινωνικών δαπανών (εκτός των συντάξεων) σε σχέση με την καταπολέμηση της φτώχειας του πληθυσμού ηλικίας 0-64 ετών στο σύνολο των Κρατών Μελών της ΕΕ, παρά το γεγονός ότι το ύψος των δαπανών αυτών (ως ποσοστό του ΑΕΠ) προσεγγίζει τον κοινοτικό μέσο όρο. Βλ. σχετικά European Commission, *Investing in Social Europe*, 2013, σ. 8.

⁸ Βλ. ενδεικτικά στη Γαλλία το *Εθνικό Συμβούλιο για τις Πολιτικές κατά της Φτώχειας και των Αποκλεισμών* (υπάγεται απευθείας στον Πρωθυπουργό), στο Ηνωμένο Βασίλειο τη *Διυπουργική Επιτροπή Κοινωνικής Δικαιοσύνης* και στην Ιρλανδία το *Δίκτυο Διατομεακής Σύνθεσης* που συντονίζεται από το Γραφείο του Πρωθυπουργού.

⁹ Η «φτώχεια» προσεγγίζεται ως μία κατάσταση αποστέρησης αγαθών και υπηρεσιών και προσδιορίζεται είτε ως απόλυτη φτώχεια (αδυναμία κάλυψης βασικών αναγκών, όπως διατροφή, στέγαση, ρουχισμός, συνθήκες υγιεινής), είτε ως σχετική φτώχεια (εισοδηματική ανισότητα).

Η συγκεκριμένη κατάσταση συνδέεται με την απουσία μίας ολοκληρωμένης **Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης**, η οποία θα μπορούσε να αποτελέσει το πλαίσιο δημιουργίας του **δίκτυου ασφαλείας** για τις ομάδες του πληθυσμού που πλήττονται περισσότερο από τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης (άτομα και οικογένειες που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού), και να χρησιμοποιηθεί ως **αναπτυξιακό εργαλείο** για την ορθολογική προώθηση κοινωνικών επενδύσεων μεγάλης κλίμακας.

ΤΟ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ

Ένα πλέγμα δημόσιων πολιτικών για την προάσπιση βασικών ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων μέσω οργανωμένων θεσμικών, επιχειρησιακών και χρηματοδοτικών εργαλείων πρόληψης και καταπολέμησης της φτώχειας, του κοινωνικού αποκλεισμού και των διακρίσεων

Σε αντίθεση με τις βασικές τεχνικές κοινωνικής ασφάλειας (κοινωνική ασφάλιση¹¹ και πρόνοια¹²) και τις παραδοσιακές πολιτικές απασχόλησης, εκπαίδευσης, υγείας και στέγασης που συνθέτουν τους άξονες του συστήματος κοινωνικής προστασίας, δεν έχει θεσμοθετηθεί ακόμα στην Ελλάδα ένα ενιαίο πλαίσιο πολιτικών ένταξης των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού. Η έλλειψη αυτή είναι ιδιαίτερα έντονη στη σημερινή συγκυρία εφαρμογής αυστηρών μέτρων δημοσιονομικής εξυγίανσης (που δημιουργούν νέες προκλήσεις για την κάλυψη των ατόμων και νοικοκυριών χωρίς επαρκείς πόρους συντήρησης), νομιμοποιώντας την ανάπτυξη - για πρώτη φορά στην ιστορία του Ελληνικού Κράτους - μίας **Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης**.

Η Εθνική Στρατηγική σηματοδοτεί μία αποφασιστική παρέμβαση για την αναπτυξιακά προσανατολισμένη μεταρρύθμιση του *εθνικού υπολειμματικού*

¹⁰ Ο «κοινωνικός» αποκλεισμός προσεγγίζεται ως σώρευση ποικίλων μορφών στέρησης, οι οποίες περιλαμβάνουν το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, τις άσχημες συνθήκες υγείας, την έλλειψη στέγης, την απουσία οικογενειακής στήριξης, την αδυναμία συμμετοχής στον κοινωνικό και πολιτιστικό ιστό και την έλλειψη απασχόλησης.

¹¹ Το **Σύστημα Κοινωνικής Ασφάλισης** αποτελεί τον κύριο άξονα του Ελληνικού μοντέλου κοινωνικής προστασίας. Η λειτουργία του, όπως έχει διαμορφωθεί από τη δεκαετία του 1950 μέχρι σήμερα, επιδιώκει την κάλυψη συγκεκριμένων κινδύνων που αντιμετωπίζουν οι εργαζόμενοι, χορηγώντας παροχές και υπηρεσίες που αναπληρώνουν τη μείωση ή την απώλεια εισοδήματος από απασχόληση.

¹² Το **Σύστημα Κοινωνικής Πρόνοιας** συνθέτει το τελικό δίκτυο ασφαλείας ιδίως για τα άτομα εκτός αγοράς εργασίας που βρίσκονται σε κατάσταση ανάγκης.

μοντέλου κοινωνικής προστασίας¹³ υπό το πρίσμα της οικονομικής κρίσης¹⁴, της δημογραφικής γήρανσης¹⁵, της αποδυνάμωσης των οικογενειακών δικτύων¹⁶ και της εμφάνισης νέων διαρθρωτικών κινδύνων (μακροχρόνια ανεργία, υπερχρέωση¹⁷, φτώχεια¹⁸), που απειλούν τη συνοχή της Ελληνικής κοινωνίας.

ΤΟ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Ένα οριζόντιο κοινό πλαίσιο αρχών, προτεραιοτήτων και αξόνων δράσης για τον συντονισμό, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση των πολιτικών καταπολέμησης της φτώχειας, του κοινωνικού αποκλεισμού και των διακρίσεων σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο

¹³ Βλ. ιδίως τις σχετικές επισημάνσεις για την αποτελεσματικότητα του συστήματος κοινωνικής πρόνοιας σε Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Αξιολόγηση του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων και του Προγράμματος Σταθερότητας του 2013 για την Ελλάδα*, SWD(2013) 358/29.5.2013.

¹⁴ Σύμφωνα με την Έκθεση της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛ.ΣΤΑΤ) για τους Ετήσιους Μη Χρηματοοικονομικούς Λογαριασμούς Θεσμικών Τομέων, το 2013 το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών μειώθηκε κατά 10,2% σε σχέση με το 2012, από 136,2 δισ. ευρώ σε 122,2 δισ. ευρώ. Η μείωση αυτή οφείλεται στην πτώση κατά 10,7% των αποδοχών των εργαζόμενων και στην υποχώρηση κατά 12,3% των κοινωνικών παροχών που εισπράττουν τα νοικοκυριά.

¹⁵ Είναι χαρακτηριστικό ότι ο δείκτης εξάρτησης (η σχέση του μη παραγωγικού τμήματος του πληθυσμού ηλικίας 0 - 14 ετών και 65+ με το τμήμα που παράγει, δηλαδή τις ηλικίες 15 - 64 ετών) στην Ελλάδα προβλέπεται να αυξηθεί από το 28,41% το 2010, στο 32,57% το 2020, στο 37,74% το 2030 και να φτάσει στο 56,65% το 2060. Η εξέλιξη αυτή αποτελεί προφανώς μία ιδιαίτερα σημαντική πρόκληση για την οικονομία, την κοινωνία και τη βιωσιμότητα των δημόσιων πολιτικών κοινωνικής προστασίας.

¹⁶ Η αποδυνάμωση των οικογενειακών δικτύων περιορίζει σταδιακά τις δυνατότητες άτυπων εσωτερικών μεταβιβαστικών πληρωμών μεταξύ των μελών των ελληνικών οικογενειών, οι οποίες αναπλήρωναν την έλλειψη ενός δημόσιου δικτύου ασφαλείας των ευπαθών ομάδων σε προηγούμενες περιόδους.

¹⁷ Είναι χαρακτηριστικό ότι τα ελληνικά νοικοκυριά βρέθηκαν από τις αρχές του 2009 - και για πρώτη φορά μετά την είσοδο της χώρας στην ΟΝΕ - σε κατάσταση χρηματοδοτικού ελλείμματος, καθώς το διαθέσιμο εισόδημα και ο δανεισμός τους δεν μπορούσαν να καλύψουν τις καταναλωτικές και επενδυτικές τους δαπάνες καθώς και τις ανάγκες αποπληρωμής του χρέους τους.

¹⁸ Επισημαίνεται ότι με βάση την συγκριτική ανάλυση των αποτελεσμάτων της δειγματοληπτικής Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών που διενεργείται από την ΕΛ.ΣΤΑΤ, κατά την περίοδο 2008-2013 α) αυξήθηκε το ποσοστό της σχετικής φτώχειας, β) μειώθηκε το διαθέσιμο μηνιαίο ισοδύναμο εισόδημα των ατόμων που βρίσκονται στο μέσο της εισοδηματικής κατανομής, γ) αυξήθηκε το ποσοστό του πληθυσμού που αντιμετωπίζει προβλήματα υλικής στέρησης, δ) αυξήθηκε το ποσοστό σχετικής φτώχειας των εργαζομένων.

Οι κοινωνικές επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης είναι ιδιαίτερα έντονες στην Ελλάδα¹⁹. Με βάση τις εκτιμήσεις της Στατιστικής Υπηρεσίας της Επιτροπής (EUROSTAT), το 2013 σε κίνδυνο φτώχειας ή / και αποκλεισμού²⁰ στην Ελλάδα βρίσκονταν **3,9 εκ. πολίτες (35,7% του πληθυσμού)**. Τα ποσοστά σχετικής φτώχειας²¹ εξακολουθούν να κυμαίνονται σε υψηλά επίπεδα (πάνω από το 23% του πληθυσμού), πλήττοντας κυρίως άτομα που κατοικούν στην ύπαιθρο, μονογονεϊκές οικογένειες, ΑμΕΑ, πολύτεκνες οικογένειες, ζευγάρια ηλικιωμένων, ανέργους και συνταξιούχους. Ο κίνδυνος φτώχειας για παιδιά ηλικίας 0-17 ετών ανέρχεται στο **28,8%** και είναι υψηλότερος κατά 5,7% από το αντίστοιχο ποσοστό του συνολικού πληθυσμού.

Το στατιστικό προφίλ της φτώχειας στην Ελλάδα

Πληθυσμός που βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας ή / και αποκλεισμού: 35,7%

Πληθυσμός που βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας: 23,1%

Παιδιά ηλικίας 0-17 ετών που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας: 28,8% του συνολικού πληθυσμού των παιδιών

¹⁹ Βλ. World Health Organization, *Impact of economic crises on mental health*, 2011, Social Protection Committee, *The social impact of the economic crisis and ongoing fiscal consolidation*, European Commission, 2012 και Eurofound, *Third European Quality of Life Survey – Quality of life in Europe: Impacts of the crisis*, 2013.

²⁰ Η κατηγορία αυτή αφορά σύμφωνα με τη μεθοδολογία της EUROSTAT άτομα, τα οποία α) είτε θεωρούνται φτωχοί (δηλαδή το διαθέσιμο εισόδημα τους δεν υπερβαίνει το 60% του μέσου εθνικού εισοδήματος, β) είτε ζουν σε κατάσταση στέρησης (δηλαδή στερούνται βασικά καταναλωτικά αγαθά ή αδυνατούν να αντεπεξέλθουν σε στοιχειώδεις υποχρεώσεις), γ) είτε ζουν σε νοικοκυριά με πολύ χαμηλή ένταση εργασίας. Ως άτομα σε κατάσταση στέρησης θεωρούνται εκείνα τα οποία αδυνατούν να καλύψουν τέσσερα από τα ακόλουθα εννέα αγαθά: 1) ενοίκιο, ή εξόφληση δανείου 2) θέρμανση 3) απρόοπτα έξοδα 4) διατροφή με κρέας ή ψάρι κάθε δύο ημέρες 5) διακοπές εκτός οικίας για μία εβδομάδα 6) αυτοκίνητο 7) πλυντήριο ρούχων 8) έγχρωμη τηλεόραση 9) τηλέφωνο.

²¹ Το όριο της φτώχειας στην Ελλάδα ορίζεται ως το 60% της διάμεσου του ισοδύναμου του συνολικού διαθέσιμου εισοδήματος σύμφωνα με τη δειγματοληπτική Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (European Union - Statistics on Income and Living Conditions) που διενεργείται από την ΕΛ.ΣΤΑΤ. Σύμφωνα με την σχετική ανακοίνωση της ΕΛ.ΣΤΑΤ για τα πορίσματα της δειγματοληπτικής Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών έτους 2013 (Δεκέμβριος 2014), το χρηματικό όριο της φτώχειας για τα εισοδήματα του 2012 ανερχόταν στο ετήσιο ποσό των 5.023 ευρώ ανά άτομο και των 10.547 ευρώ για νοικοκυριά με δύο ενήλικες και δύο εξαρτώμενα παιδιά ηλικίας κάτω των 14 ετών.

Παράλληλα, η Ελλάδα βρίσκεται στην πρώτη θέση με τα υψηλότερα επίπεδα ανεργίας στην ΕΕ (25,9% τον Σεπτέμβριο του 2014)²², ενώ ήταν η χώρα με την μεγαλύτερη μείωση των κοινωνικών δαπανών στην Ευρωζώνη την περίοδο 2011 - 2012²³ και τη μεγαλύτερη απώλεια θέσεων εργασίας²⁴.

Η κύρια πρόκληση της Ελληνικής πολιτείας την περίοδο αυτή στο πεδίο της κοινωνικής προστασίας εντοπίζεται στην **αδυναμία να εκπληρωθεί ο εθνικός στόχος της μείωσης του αριθμού των ατόμων που κινδυνεύουν από φτώχεια ή κοινωνικό αποκλεισμό** στο πλαίσιο του *Βασικού Στόχου 5 της Στρατηγικής ΕΕ 2020 για μία «Εξυπνη, Βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς Ανάπτυξη»*. Ενώ το *Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων 2011 - 2014*²⁵ προβλέπει ως στόχο τη μείωση του αριθμού των ατόμων που κινδυνεύουν από φτώχεια ή κοινωνικό αποκλεισμό κατά 450.000 μέχρι το 2020, παρατηρείται σημαντική αύξηση της σχετικής κατηγορίας την περίοδο 2011-2013. Η έλλειψη μίας Εθνικής Στρατηγικής αποτελεί βασική αιτία για την επιδείνωση των στατιστικών δεδομένων της φτώχειας, εάν συνδυασθεί μάλιστα με εξωτερικούς παράγοντες, όπως:

- η ραγδαία αύξηση των ανέργων
- η αύξηση των ευέλικτων μορφών απασχόλησης
- η αύξηση των υπερχρεωμένων νοικοκυριών
- η μείωση της αγοραστικής δύναμης των μισθών
- η μείωση βασικών κοινωνικών παροχών, όπως οι κύριες και επικουρικές συντάξεις και το τακτικό επίδομα ανεργίας.

²² Ο αριθμός των ανέργων ανήλθε σε 1.242.219 άτομα, των απασχολούμενων σε 3.551.148 άτομα, ενώ ο οικονομικά μη ενεργός πληθυσμός ανήλθε σε 3.334.759 άτομα. Παράλληλα, η ανεργία των νέων (15-24 ετών) ανήλθε σε 52% κατά το 2ο τρίμηνο του 2014.

²³ Βλ. O. Bontout and T. Lokajickova, Social protection budgets in the crisis in the EU, Working Paper 1/2013, *Social Europe*, σ. 18.

²⁴ Την περίοδο 2008-2012 παρατηρήθηκε σημαντική υποχώρηση της απασχόλησης κατά 900.000 άτομα, με αποτέλεσμα τη συρρίκνωση του ποσοστού απασχόλησης των ατόμων της ηλικιακής ομάδας 20-64 ετών στο 55,3% (έτος 2012) έναντι **70% που είναι ο αντίστοιχος στόχος του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων**.

²⁵ Το Πρόγραμμα κατατέθηκε τον Απρίλιο του 2011 στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή από το Υπουργείο Οικονομικών και παρακολουθείται σε ετήσια βάση.

Πίνακας 1. Η εξέλιξη των Κοινωνικών Δεικτών της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020» στην Ελλάδα

Δείκτης	2013	2012	2011	2010
Πληθυσμός που βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας ή / και αποκλεισμού	35,7%	34,6%	31,0%	27,7%
Άτομα ηλικίας 18-64 ετών	39,1%	37,7%	31,6%	-
Έλληνες ηλικίας 18-64 ετών	36,1%	36,0%	29,7%	25,2%
Αλλοδαποί ηλικίας 18-64 ετών	68,7%	62,7%	58,3%	54,1%
Αλλοδαποί ηλικίας 18-64 ετών που διαμένουν στην Ελλάδα, αλλά γεννήθηκαν σε χώρα εκτός Ελλάδος	63,3%	56,4%	52,6%	50,9%
Πληθυσμός που διαβιεί σε νοικοκυριά χωρίς υλική στέρηση και χωρίς χαμηλή ένταση εργασίας	7,0%	6,9%	5,5%	4,1%
Πληθυσμός που βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας και διαβιεί σε νοικοκυριά χωρίς υλική στέρηση αλλά με χαμηλή ένταση εργασίας	4,6%	3,8%	3,5%	3,1%
Πληθυσμός που βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας και διαβιεί σε νοικοκυριά με υλική στέρηση αλλά χωρίς χαμηλή ένταση εργασίας	8,1%	8,9%	10,2%	11,8%

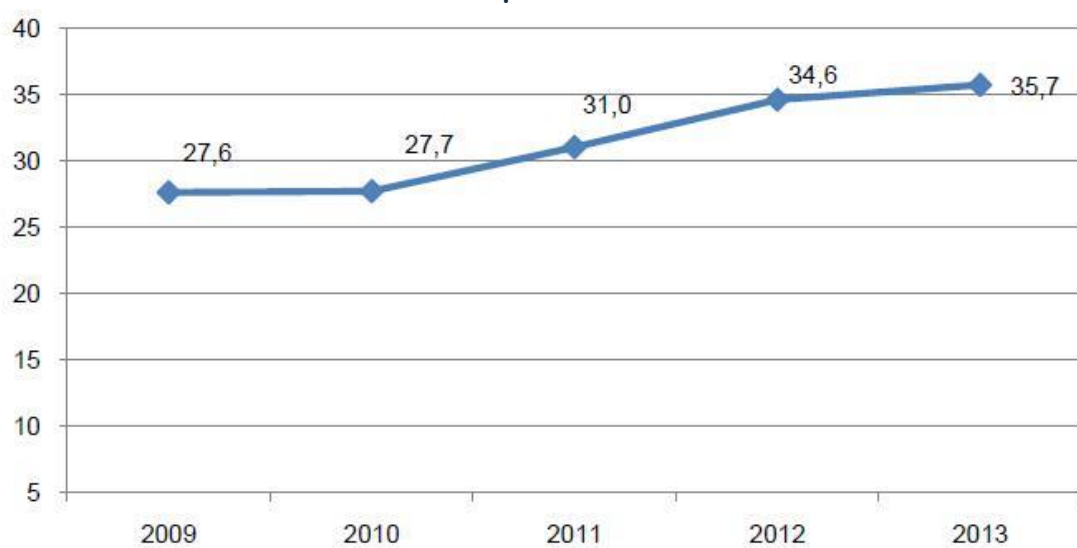
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνες Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών ετών 2010-2013

Πίνακας 2. Ομάδες του Πληθυσμού που απειλούνται με φτώχεια 2009-2013

Ομάδες	2013	2012	2011	2010	2009
Άνδρες άνεργοι	50,7%	52,1%	48,4%	-	-
Γυναίκες άνεργες	-	-	-	40,0%	40,1%
Μονογονεϊκά νοικοκυριά με τουλάχιστον ένα εξαρτώμενο παιδί	37,2%	66,0%	43,2%	33,4%	32,1%
Λοιποί μη οικονομικά ενεργοί (εκτός συνταξιούχων)	30,3%	33,3%	30,0%	-	-
Παιδιά ηλικίας 0-17 ετών	28,8%	26,9%	23,7%	23,0%	23,7%
Νέοι και νέες ηλικίας 16 έως 24 ετών	-	-	-	-	23,0%
Νοικοκυριά με έναν ενήλικα ηλικίας κάτω των 65 ετών	24,4%	23,5%	29,7%	30,1%	-
Νοικοκυριά με 3 ή περισσότερους ενήλικες με εξαρτώμενα παιδιά	-	-	-	29,3%	-
Νοικοκυριά με 2 ενήλικες με τρία ή περισσότερα εξαρτώμενα παιδιά	-	-	-	-	28,6%
Νοικοκυριά με εξαρτώμενα παιδιά και χωρίς εργαζόμενα μέλη	-	-	-	-	43,3%
Νοικοκυριά χωρίς εξαρτώμενα παιδιά και χωρίς εργαζόμενα μέλη	-	-	-	-	28,2%
Νοικοκυριά με έναν ενήλικα ηλικίας 65 ετών και άνω	-	-	-	-	30,6%
Μονοπρόσωπα νοικοκυριά με μέλος θήλυ	22,9%	24,1%	25,8%	27,7%	28,3%

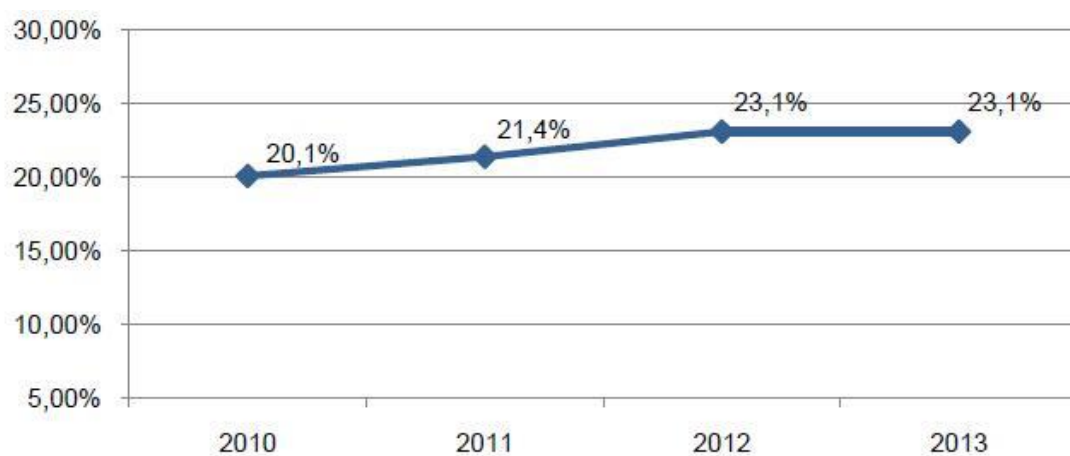
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνες Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών ετών 2009-2013

Γράφημα 1: Ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού 2009-2013

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνες Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών ετών 2009-2013

Γράφημα 2: Ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας 2010-2013

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνες Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών ετών 2010-2013

Από την άλλη πλευρά, έχει αυξηθεί σημαντικά το **βάθος (χάσμα) του κινδύνου φτώχειας**²⁶, που αντιστοιχεί με βάση τη δειγματοληπτική Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών έτους 2013, με περίοδο αναφοράς εισοδήματος το έτος 2012, στο **32,7%** του κατωφλίου του κινδύνου φτώχειας. Επομένως, το 50% των φτωχών κατέχουν εισόδημα μεγαλύτερο από το 67,3% του κατωφλίου του κινδύνου φτώχειας (το οποίο ανέρχεται σε 5.023 ευρώ), δηλαδή πάνω από 3.380 ευρώ, ετησίως, ανά άτομο.

Πίνακας 3. Βάθος (χάσμα) φτώχειας 2009-2013

	2013	2012	2011	2010	2009
Βάθος κινδύνου φτώχειας	32,7% (>3.380€)	29,9% (>4.001€)	26,1% (>4.870,75€)	23,4% (>5498,35€)	24,1% (>5.235€)
Βάθος κινδύνου φτώχειας για παιδιά ηλικίας 0-17 ετών	36,0%	39,0%	27,4%	26,0%	26,4%
Βάθος κινδύνου φτώχειας για άτομα ηλικίας 65 ετών και άνω	13,7%	14,8%	21,1%	14,6%	14,7%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνες Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών ετών 2009-2013

Η συστηματική ανάλυση των πρωτογενών στοιχείων για τις συνθήκες διαβίωσης του πληθυσμού της χώρας²⁷ αποδεικνύει τον περιορισμένο βαθμό κάλυψης των ατόμων με ανεπαρκείς πόρους διαβίωσης από το υφιστάμενο σύστημα επιδοματικών παροχών. Σύμφωνα με τα δεδομένα του Πίνακα 4, μόλις το 35,3% των ατόμων με ανεπαρκείς πόρους (οι 828.810 από τους 2.349.013) λάμβαναν το 2012 δημόσιες παροχές εισοδηματικής ενίσχυσης (συμπεριλαμβανομένων και των συνταξιοδοτικών παροχών). Είναι, μάλιστα, χαρακτηριστικό ότι στις κατηγορίες των φτωχών με βάση το 50% και το 40%

²⁶ Αναφέρεται στην εισοδηματική κατάσταση των ατόμων που βρίσκονται κάτω από το κατώφλι της φτώχειας και είναι η διαφορά μεταξύ του κατωφλίου του κινδύνου φτώχειας για το σύνολο του πληθυσμού και του διάμεσου ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος του φτωχού πληθυσμού και εκφράζεται ως ποσοστό επί του κατωφλίου του κινδύνου φτώχειας.

²⁷ ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών, 2012.

του διάμεσου εισοδήματος, το ποσοστό που λαμβάνει κάποια επιδοματική παροχή είναι ακόμα μικρότερο (31,8% και 25,5% αντίστοιχα). Προκύπτει, έτσι, το παράδοξο ότι όσο βαθύτερη είναι η φτώχεια και, συνεπώς, η ανάγκη για υποστήριξη, τόσο λιγότερη είναι η παρέμβαση του δημόσιου συστήματος κοινωνικής προστασίας.

Πίνακας 4. Ποσοστό / αριθμός φτωχών και βαθμός κάλυψής τους (2012)

Όριο φτώχειας	Σύνολο φτωχών		Φτωχοί που λαμβάνουν επίδομα		Φτωχοί που δεν λαμβάνουν επίδομα	
	Αριθμός	%	Αριθμός	%	Αριθμός	%
< 60%	2.349.013	21,4	828.810	35,3	1.520.403	64,7
< 50%	1.555.995	14,2	495.366	31,8	1.060.629	68,2
< 40%	901.675	8,2	229.811	25,5	671.825	74,5

2. Το Όραμα και η Φιλοσοφία της Στρατηγικής

Η Εθνική Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης αντανακλά τις νέες προτεραιότητες της Ελληνικής Πολιτείας για την ενδυνάμωση του Κοινωνικού Κράτους σε περιόδους οικονομικής ύφεσης. Θα αναπτυχθεί σύμφωνα με ένα ευρύτερο **μεταρρυθμιστικό σχέδιο** μετεξέλιξης του υφιστάμενου υπολειμματικού μοντέλου κοινωνικής προστασίας σε εργαλείο του **Ενεργητικού Κοινωνικού Κράτους**, το οποίο προσανατολίζεται αφενός στην ολοκληρωμένη υποστήριξη των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού, αφετέρου στη σύνδεση των δημόσιων κοινωνικών παρεμβάσεων με τις μακροοικονομικές πολιτικές και τις πολιτικές προώθησης της απασχόλησης, αναγνωρίζοντας τις σημαντικές αλλαγές που έχουν συντελεσθεί στην οικογένεια και την αγορά εργασίας από τη δεκαετία του 2000.

Το **Ενεργητικό Κοινωνικό Κράτος** αποτελεί βασικό μηχανισμό προσαρμογής των πολιτικών κοινωνικής προστασίας σε εξωτερικές προκλήσεις και κινδύνους, η αντιμετώπιση των οποίων επιβάλλει συναινέσεις και συνέργειες μεταξύ του κράτους, της αγοράς και της κοινωνίας των πολιτών, εξυπηρετώντας επάλληλες προτεραιότητες οικονομικής ανάπτυξης και κοινωνικής συνοχής μέσω τεχνικών επιλεκτικότητας, ενεργοποίησης και καινοτομίας²⁸. Εάν και ένας από τους θεμελιώδεις στόχους του παραμένει η **κοινωνική προστασία των ατόμων που αδυνατούν να εξασφαλίσουν αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης μέσω της αγοράς και της οικογένειας**, εισάγει νέα δυναμικά εργαλεία που επιτρέπουν είτε την ορθολογική ένταξη/επανένταξη στην αγορά εργασίας, είτε τη στοχευμένη κάλυψη καταστάσεων ανάγκης με την αποτελεσματική χρήση των διαθέσιμων πόρων.

Υποκείμενα των παρεμβάσεων του **Ενεργητικού Κοινωνικού Κράτους** είναι κάθε άτομο που πληροί τις προϋποθέσεις ένταξης στο ρυθμιστικό πεδίο των προγραμμάτων κοινωνικής προστασίας, ανεξάρτητα από την ικανότητα του για άσκηση απασχόλησης. Επομένως, και άτομα που αδυνατούν αντικειμενικά να εργασθούν (παιδιά, ηλικιωμένοι, ανάπηροι, γυναίκες με εξαρτημένα μέλη) συνθέτουν ομάδες υψηλής προτεραιότητας, παρότι το γεγονός ότι δεν υπάγονται στην κατηγορία του οικονομικά ενεργού πληθυσμού (εργαζόμενοι και αναζητούντες εργασία).

²⁸ Υπό το πρίσμα αυτό, το *Ενεργητικό Κοινωνικό Κράτος* επιβάλλει τον εξορθολογισμό των δημόσιων κοινωνικών δαπανών, νομιμοποιώντας - με την επίκληση υπέρτερων λόγων δημοσίου συμφέροντος - την εφαρμογή κριτηρίων στόχευσης των παροχών μέσω συστημάτων ελέγχου, ιδίως σε περιπτώσεις αδικαιολογήτων προνομίων και κεκτημένων υπέρ ομάδων πίεσης, καταχρήσεων των κοινωνικών προγραμμάτων από μη δικαιούχους και μη βιώσιμων οριζόντιων παροχών που χρηματοδοτούνται από τη γενική φορολογία.

Οι δημόσιες πολιτικές Κοινωνικής Ένταξης συνθέτουν - σε συνδυασμό με τις πολιτικές εκπαίδευσης, απασχόλησης και κοινωνικής ασφάλισης - βασικό πυλώνα του **Ενεργητικού Κοινωνικού Κράτους**, εξυπηρετώντας τρεις θεμελιώδεις λειτουργίες: **κοινωνικές επενδύσεις, κοινωνική προστασία και σταθεροποίηση της οικονομίας**. Επομένως, δεν έχουν μόνο άμεσες επιπτώσεις αλλά και μακροπρόθεσμες συνέπειες, προσφέροντας οικονομικά και κοινωνικά οφέλη με την πάροδο του χρόνου, ιδίως όσον αφορά τις προοπτικές απασχόλησης ή ενίσχυσης του εισοδήματος των ευπαθών ομάδων.

Υπό το πρίσμα αυτό, το **Όραμα** της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης συνοψίζεται στο ακόλουθο τρίπτυχο:

ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Αμβλυνση των ανισοτήτων με έμφαση στην αποτελεσματική προστασία των πλέον ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού

Εκσυγχρονισμός των δημόσιων πολιτικών ένταξης με έμφαση στον ενεργητικό χαρακτήρα των μέτρων και την αναπτυξιακή διάσταση των κοινωνικών δαπανών

Αναβάθμιση του πλαισίου συνεργασίας κράτους, κοινωνίας των πολιτών και αγοράς με έμφαση στην δημιουργία ισχυρών εταιρικών σχέσεων για την καταπολέμηση της φτώχειας και του αποκλεισμού

Η **ιδεολογική αφετηρία** της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης προσανατολίζεται στη **διαφύλαξη και αναζωογόνηση του κοινωνικού ιστού του Ελληνικού κράτους** με την ενδυνάμωση των **δημόσιων πολιτικών** πρόληψης / καταπολέμησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Οι κύριες διαστάσεις της Στρατηγικής επικεντρώνονται στην ορθολογική ανάπτυξη ενός πλέγματος παρεμβάσεων, οι οποίες:

- θα καλύπτουν **όχι μόνο τις παραδοσιακές ομάδες στόχου των προνοιακών πολιτικών** (ομάδες που αδυνατούν για αντικειμενικούς λόγους να ενταχθούν στην αγορά εργασίας), αλλά και άλλες **κατηγορίες προσώπων που απειλούνται με αποκλεισμό από την αγορά εργασίας** παρά την ικανότητα και διαθεσιμότητα τους για άσκηση απασχόλησης (π.χ. μακροχρόνια άνεργοι)

- θα στοχεύουν *όχι μόνο στην κάλυψη άμεσων προτεραιοτήτων κοινωνικής αλληλεγγύης και συνοχής*, αλλά και στην εξασφάλιση *μακροπρόθεσμου οικονομικού και κοινωνικού οφέλους*
- θα συμβάλλουν στην *ανάπτυξη των κοινωνικών διαστάσεων του νέου αναπτυξιακού υποδείγματος της χώρας*, το οποίο δεν θα είναι προσανατολισμένο πλέον προς την εσωτερική κατανάλωση, αλλά θα στραφεί προς την εξωστρέφεια και προς εκείνους τους κλάδους, στους οποίους η χώρα παρουσιάζει συγκριτικά πλεονεκτήματα²⁹ (όπως ο τουρισμός, η παραγωγή και η μεταποίηση αγροτικών προϊόντων, η ενέργεια, το διαμετακομιστικό εμπόριο και οι συνδυασμένες μεταφορές, η έρευνα, τεχνολογία και καινοτομία, η ναυτιλία, η υγεία³⁰ και οι εμπορεύσιμες υπηρεσίες).

Η Εθνική Στρατηγική εισάγει ένα νέο μοντέλο **«ενεργητικών πολιτικών»** κοινωνικής προστασίας, οι οποίες προσανατολίζονται ιδίως στην πρόληψη και αντιμετώπιση των συνεπειών που δημιουργούνται από τα φαινόμενα της ανεργίας, της φτώχειας και του αποκλεισμού στην Ελληνική κοινωνία και αναμένεται να ενταθούν σε περίπτωση παρατάσης της **οικονομικής ύφεσης** σε συνδυασμό με τις **δυσμενείς δημογραφικές εξελίξεις** και κυρίως την **άμβλυνση του προστατευτικού ρόλου της οικογένειας και των άτυπων δικτύων φροντίδας**. Περαιτέρω, η Στρατηγική προβλέπει την στοχευμένη και υπό όρους ενίσχυση των δημόσιων πολιτικών από οργανωμένες παρεμβάσεις φορέων του ιδιωτικού (κερδοσκοπικού και μη κερδοσκοπικού) τομέα, που λειτουργούν συμπληρωματικά, αντανakλώντας **το αξίωμα της συνολικής συλλογικής ευθύνης για την καταπολέμηση των φαινομένων της φτώχειας και του αποκλεισμού στην Ελληνική κοινωνία**.

Η Στρατηγική οριοθετεί τα φαινόμενα της ανεργίας, της φτώχειας και του αποκλεισμού **ως μη αποδεκτές σωρεύσεις ποικίλων μορφών στέρησης**, που θέτουν σε κίνδυνο την αξιοπρεπή διαβίωση των πολιτών, οδηγώντας συχνά ακόμα και σε φαινόμενα περιθωριοποίησης και παραβατικής συμπεριφοράς. Η παρεμβατική δράση του Κοινωνικού Κράτους τεκμηριώνεται εδώ με βάση τις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης και αλληλεγγύης, που προωθούνται ιδίως μέσω της θεσμοθέτησης δικαιωμάτων σε παροχές και υπηρεσίες, ώστε τα αποκλεισμένα άτομα:

²⁹ Βλ. σχετικά ΚΕΠΕ, *Το Αναπτυξιακό Όραμα για την Ελλάδα του 2020: Προβλέψεις, προϋποθέσεις ανάπτυξης και μηχανισμοί χρηματοδότησης*, Αθήνα, Δεκέμβριος 2013.

³⁰ Για παράδειγμα, ισχυρές αναπτυξιακές διαστάσεις εντοπίζονται στην λειτουργία των μονάδων ιαματικής θεραπείας, των κέντρων ιαματικού τουρισμού - θερμαλισμού και των κέντρων θαλασσοθεραπείας, όπως ορίζονται στο άρθρο 1 του Ν. 3498/2006.

- ❑ να μην απωλέσουν de facto την ιδιότητα του ενεργού πολίτη, εγείροντας ζητήματα νομιμοποίησης ακόμα και των ίδιων των δημοκρατικών θεσμών
- ❑ να αξιοποιήσουν το κοινωνικό τους κεφάλαιο
- ❑ να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τις σε βάρος τους διακρίσεις.

Το συλλογικό υπόβαθρο της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης

Η Ελληνική πολιτεία υιοθετεί για πρώτη φορά το αξίωμα της συνολικής συλλογικής ευθύνης για την καταπολέμηση των φαινομένων της φτώχειας και του αποκλεισμού, αναγνωρίζοντας ότι αποτελούν προβλήματα κοινωνικής και όχι αποκλειστικά προσωπικής φύσης. Επομένως, η αποτελεσματική τους αντιμετώπιση συνιστά συλλογική ευθύνη όλων των εμπλεκόμενων (κράτος, αγορά, κοινωνικοί εταίροι, κοινωνία των πολιτών κλπ.). Παράλληλα, οι προκλήσεις που δημιουργεί η τρέχουσα οικονομικοκοινωνική συγκυρία (δημογραφική γήρανση, υψηλά ποσοστά ανεργίας και εισοδηματικών / υλικών στερήσεων, δυσμενή δημοσιονομικά μεγέθη κλπ.) επιβάλλουν την ανάπτυξη βιώσιμων στρατηγικών ένταξης μέσω της αξιοποίησης όλων των διαθέσιμων πόρων (υλικών και ανθρώπινων) από τους φορείς της κεντρικής διοίκησης, της περιφερειακής και τοπικής αυτοδιοίκησης, της κοινωνίας των πολιτών και του ιδιωτικού τομέα, που θα ενταχθούν αρμονικά στο ευρύτερο πλαίσιο αναζωογόνησης της Ελληνικής οικονομίας την περίοδο 2015-2020.

A. Η Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης ως εργαλείο κοινωνικής συνοχής

Η Στρατηγική προάγει την ισότιμη συμμετοχή όλων των πολιτών στην κοινωνική και οικονομική ζωή, επιβάλλοντας τον σχεδιασμό πολιτικών που ενθαρρύνουν και προάγουν την κοινωνικοποίηση των πλέον ευάλωτων ατόμων, ενισχύοντας τις ευκαιρίες ανάπτυξης εργασιακών δεξιοτήτων και καλλιέργειας κοινωνικών επαφών / διαπροσωπικών σχέσεων. Επομένως, δεν αναπαράγει ζητήματα διαχωρισμού των πολιτών σε «υπεύθυνα άτομα που αξιοποιούν τις ελευθερίες οικονομικής ανάπτυξης» και «μη υπεύθυνα άτομα που επιβαρύνουν τον κρατικό προϋπολογισμό», αλλά προωθεί - ακόμα και σε περιόδους δημοσιονομικών περιορισμών - **τη συλλογική ευθύνη κάλυψης κοινωνικών κινδύνων και αναγκών που θέτουν σε κίνδυνο την ανθρώπινη υπόσταση και προσβάλλουν την αξιοπρέπεια του ατόμου.** Εδώ, ο αποκλεισμός προσεγγίζεται και σηματοδοτείται ως αποτέλεσμα διαρθρωτικών στρεβλώσεων, εφόσον είτε παρατηρούνται διάφορες μορφές διάκρισης (φυλετικές, διάκριση με βάση το φύλο, κλπ), είτε η κατάτμηση των αγορών δεν επιτρέπει την πρόσβαση τμήματος του πληθυσμού σε αυτές είτε τα δημόσια αγαθά και υπηρεσίες δεν έχουν στην πράξη καθολική εμβέλεια.

Από την άλλη πλευρά, η Στρατηγική δεν περιορίζεται στην παθητική υποστήριξη των ευάλωτων ατόμων αλλά προβλέπει **παρεμβάσεις ενεργητικών μέτρων**, που θα ενισχύσουν ουσιαστικά τους ενδιαφερόμενους να αντιμετωπίσουν καταστάσεις ανάγκης και να επαναφέρουν την ζωή τους σε φυσιολογικό ρυθμό. Απώτερος στόχος των παρεμβάσεων είναι η σταδιακή αποκατάσταση της αυτοδυναμίας και του αυτοσεβασμού των εξυπηρετούμενων. Για τους επωφελούμενους, μάλιστα, που είναι ικανοί και διαθέσιμοι προς εργασία, η αποκατάσταση επιτυγχάνεται ιδίως μέσω της σταδιακής επανένταξης στην αγορά εργασίας, ενώ για τους υπόλοιπους (παιδιά, ηλικιωμένοι, μη οικονομικά ενεργός πληθυσμός) η αποκατάσταση επιτυγχάνεται μέσω της κοινωνικής συμμετοχής και της διασύνδεσής τους με φορείς που παρέχουν φροντίδα κατάλληλη για τις ανάγκες τους.

Η ανάπτυξη της Εθνικής Στρατηγικής ως εργαλείο κοινωνικής συνοχής θα προωθηθεί με τις ακόλουθες παρεμβάσεις:

- Διαφάνεια και συνέπεια ως προς τις διαδικασίες και τα κριτήρια υπαγωγής στις πολιτικές κοινωνικής ένταξης
- Διαφάνεια ως προς την επιλογή και διαχείριση των πηγών χρηματοδότησης

- Καταπολέμηση φαινομένων απάτης και κακοδιαχείρισης των οικονομικών πόρων

- Ευχερής πρόσβαση των ευάλωτων ατόμων σε ορθολογική και πλήρη πληροφόρηση για τις διαθέσιμες δράσεις κοινωνικής ένταξης

- Εξωστρεφής ενημερωτική δράση των υπηρεσιών με στόχο τον εντοπισμό ευάλωτων ατόμων που έχουν παραιτηθεί και την κινητοποίηση τους για την αναζήτηση διεξόδων

- Συνδυασμός υπηρεσιών προσωπικής φροντίδας με υποστηρικτικές υπηρεσίες που στοχεύουν στην ενίσχυση των κοινωνικών ή/και εργασιακών δεξιοτήτων των δικαιούχων κατά τη διάρκεια της συμμετοχής τους σε δράσεις κοινωνικής ένταξης

- Συμμετοχή των αντιπροσωπευτικών οργανώσεων των χρηστών στον σχεδιασμό και την παρακολούθηση δράσεων κοινωνικής ένταξης.

Β. Η Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης ως μηχανισμός οικονομικής ανάπτυξης

Η Στρατηγική Ένταξης εξασφαλίζει μέσω της ορθολογικής επένδυσης δημόσιων και ιδιωτικών πόρων (*στρατηγικές κοινωνικών επενδύσεων*)³¹ μακροπρόθεσμα σημαντικά αναπτυξιακά οφέλη, ιδίως όσον αφορά τις προοπτικές απασχόλησης των ευπαθών ομάδων και την ενίσχυση της καταναλωτικής τους ικανότητας / αγοραστικής δύναμης. Παράλληλα, καλλιεργεί σταδιακά μία «*κουλτούρα*» υπευθυνότητας των δικαιούχων κοινωνικής προστασίας, που επιτρέπει στις ομάδες στόχου να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά συγκεκριμένους κινδύνους (π.χ. ασθένεια, ανεργία) μέσω τεχνικών συλλογικής αλληλεγγύης και όχι απλώς να αποκαθιστούν παροδικά τις συνέπειες έκτακτων αναγκών. Επίσης, επικεντρώνεται σε δράσεις πρόληψης του αποκλεισμού μέσω της έγκαιρης παρέμβασης, καθώς οι πολιτικές με προληπτική διάσταση και μακροχρόνιο ορίζοντα αναγνωρίζονται όλο και περισσότερο ως υψηλή προτεραιότητα εξαιτίας των σημαντικών κοινωνικών, πολιτιστικών και δημοσιονομικών τους πλεονεκτημάτων (π.χ. τα προγράμματα κατ' οίκον φροντίδας συμβάλλουν στην πρόληψη της ιδρυματοποίησης ηλικιωμένων και αναπήρων, που συνεπάγονται αυξημένες δαπάνες για τους οικογενειακούς και δημόσιους προϋπολογισμούς).

Η Στρατηγική Ένταξης ως εργαλείο Κοινωνικής Επένδυσης

Η φτώχεια και ο αποκλεισμός καταστρέφουν το ανθρώπινο κεφάλαιο της χώρας, υπονομεύοντας την οικονομική ανάπτυξη και, συνεπώς, τα μέτρα πρόληψής τους συνιστούν υψηλή επενδυτική προτεραιότητα

Η στοχοθεσία της Στρατηγικής αντανάκλα τις **επενδυτικές διαστάσεις των δημόσιων κοινωνικών δαπανών**, καθώς αφενός επιτρέπει τη διατήρηση των προηγούμενων επενδύσεων της πολιτείας ή/και της αγοράς σε ανθρώπινο κεφάλαιο, αφετέρου προσφέρει στα άτομα πρόσβαση σε βασικά αγαθά και υπηρεσίες οικονομικού ενδιαφέροντος (π.χ. πρόσβαση σε υπηρεσίες και

³¹ Βλ. ιδίως την Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, «*Στοχεύοντας στις κοινωνικές επενδύσεις για την ανάπτυξη και τη συνοχή - συμπεριλαμβανομένης της εφαρμογής του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (2014-2020)*», COM (2013) 83/20.2.2013.

προϊόντα χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, καθοδήγηση προϋπολογισμού³², συμβουλευτική χρέους³³), οι οποίες συνήθως δεν αξιοποιούνται αποτελεσματικά ακόμα και από ομάδες του πληθυσμού χωρίς προβλήματα διαβίωσης (π.χ. υπερχρεωμένα νοικοκυριά υψηλού εισοδήματος). Επιτρέπει, έτσι, την ενεργητική συμμετοχή ευπαθών ομάδων σε βασικούς θεσμούς της οικονομίας της αγοράς (οικονομική ένταξη), που προσφέρουν αυξημένη προστασία ιδίως σε περιόδους ύφεσης (αποταμίευση, πληρωμές, δάνεια, διαχείριση κινδύνων)³⁴.

Επίσης, η Στρατηγική προωθεί τις **επενδυτικές διαστάσεις των ιδιωτικών δαπανών** (ιδίως των επιχειρήσεων του τομέα της μακροχρόνιας φροντίδας) σε ένα δραστήριο παραγωγικό τομέα (εν όψει της δημογραφικής γήρανσης και κυρίως της αναμενόμενης ανάκαμψης της Ελληνικής οικονομίας), δημιουργώντας νέες θέσεις εργασίας για τους επαγγελματίες υγείας και φροντίδας.

³² Η καθοδήγηση προϋπολογισμού μπορεί να προωθηθεί μέσω των προϋπολογισμών αναφοράς, οι οποίοι περιέχουν έναν κατάλογο αγαθών και υπηρεσιών που καλύπτουν τις ανάγκες διαβίωσης σε συγκεκριμένο επίπεδο μιας οικογένειας ενός συγκεκριμένου μεγέθους και σύνθεσης, καθώς και το εκτιμώμενο μηνιαίο ή ετήσιο κόστος. Βλ. σχετικά European Consumer Debt Network, *Handbook of Reference Budgets*, 2009.

³³ Βλ. Eurofound, *Household debt advisory services in the European Union*, 2012.

³⁴ Βλ. σχετικά τα αποτελέσματα του Παγκόσμιου Δείκτη Οικονομικής Ένταξης (*Global Financial Inclusion Index*) σε <http://www.worldbank.org/globalindex>.

Γ. Η Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης ως όχημα αναβάθμισης της σχέσης κράτους, αγοράς και κοινωνίας των πολιτών

Η Στρατηγική σηματοδοτεί την υιοθέτηση ενός μοντέλου αποκατάστασης της εμπιστοσύνης και αναβάθμισης της σχέσης μεταξύ κράτους, αγοράς και κοινωνίας των πολιτών στο πεδίο της κοινωνικής προστασίας, μέσω ανάπτυξης τεχνικών συνέργειας και δικτύωσης. Στο πλαίσιο αυτό, ο δημόσιος τομέας λειτουργεί ως **κύριος φορέας ρύθμισης** των πολιτικών κοινωνικής ένταξης, ενθαρρύνοντας την **παράλληλη συμπληρωματική δράση** των μη δημόσιων φορέων (από τους τομείς της κοινωνικής οικονομίας, του εθελοντισμού, των ιδιωτικών επιχειρήσεων κοινωνικής φροντίδας κλπ.) με τρόπο συντονισμένο και ορθολογικό. Οι δημόσιες πολιτικές ενισχύονται από οργανωμένες παρεμβάσεις φορέων του **ιδιωτικού τομέα**, της **Εκκλησίας**, των **Μη Κερδοσκοπικών Οργανώσεων** και των **εθελοντικών οργανισμών**, αντανakλώντας το αξίωμα της συνολικής συλλογικής ευθύνης για την καταπολέμηση των φαινομένων της φτώχειας και του αποκλεισμού στην Ελληνική κοινωνία.

Υπό αυτό το πρίσμα, η Στρατηγική αποδίδει ιδιαίτερη έμφαση:

- ❑ στην **κινητοποίηση** όλων των τομέων της οικονομίας και της κοινωνίας με στόχο την **αξιοποίηση του συνόλου των διαθέσιμων πόρων**
- ❑ στον **συντονισμό** μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών παρεμβάσεων με στόχο την διασφάλιση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητάς τους
- ❑ στην **προώθηση της κοινωνικής καινοτομίας**³⁵ με στόχο την ανάπτυξη νέων τεχνικών αντιμετώπισης των κοινωνικών προβλημάτων.

³⁵ Η κοινωνική καινοτομία, ως ειδική έκφανση της καινοτομίας, αντιστοιχεί σε **κάθε νέα στρατηγική, σύλληψη, ιδέα ή οργανωτικό/λειτουργικό μοντέλο που εξυπηρετεί βασικές ανάγκες του κοινωνικού συνόλου και αναπτύσσεται κυρίως από φορείς που επιδιώκουν κοινωνικούς σκοπούς**. Στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Επιτροπή προσδιορίζει την κοινωνική καινοτομία ως μία διαδικασία «αξιοποίησης της ευρηματικότητας που έχουν οι ιδιωτικές μη κερδοσκοπικές οργανώσεις, οι ενώσεις και οι κοινωνικοί επιχειρηματίες για να βρίσκουν νέους τρόπους κάλυψης εκείνων των κοινωνικών αναγκών που δεν ικανοποιούνται από την αγορά ή από τον δημόσιο τομέα» ή στην χρησιμοποίηση αυτής της ευρηματικότητας για την επίτευξη της «αλλαγής συμπεριφοράς που απαιτείται για την αντιμετώπιση των κυριότερων κοινωνικών προκλήσεων...». Βλ. σχετικά την Ανακοίνωση της Επιτροπής «Εμβληματική Πρωτοβουλία στο πλαίσιο της Στρατηγικής Ευρώπη 2020 – Ένωση Καινοτομίας», COM (2010) 546/6.10.2010, σελ. 25-26.

3. Οι Αρχές της Στρατηγικής

Οι Αρχές της Στρατηγικής αντανακλούν την σταδιακή μεταστροφή των παραδοσιακών συστημάτων «πατερνλιστικής» προστασίας (που αντιμετωπίζουν τα ευάλωτα άτομα ως παθητικούς δέκτες αρωγής) σε συστήματα προαγωγής των θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών σε κατάσταση κινδύνου ή ανάγκης. Ο βασικός στόχος της Στρατηγικής είναι η ολοκληρωμένη υποστήριξη των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού, ώστε να μην ακυρώνεται η άσκηση των δικαιωμάτων τους για ενεργητική συμμετοχή στην οικονομική και κοινωνική ζωή και για ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους.

Υπό το πρίσμα αυτό, οι αρχές της Στρατηγικής αφορούν τρία επίπεδα:

- το θεσμικό επίπεδο
- το κοινωνικοπολιτικό επίπεδο
- το επιχειρησιακό επίπεδο.

3.1. Η θεσμική συγκρότηση της Στρατηγικής

Από θεσμική άποψη, ο πυρήνας της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης αντιστοιχεί σε τρεις βασικές αρχές:

- ⇒ **αρχή της Αναδιανεμητικής Ισότητας**
- ⇒ **αρχή της Κοινωνικής Δικαιοσύνης**
- ⇒ **αρχή του σεβασμού της Ανθρώπινης Αξιοπρέπειας.**

Οι συγκεκριμένες αρχές προάγουν την προστασία θεμελιωδών ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, όπως κατοχυρώνονται στο κείμενο του Συντάγματος και σε μηχανισμούς Διεθνών Οργανισμών που έχουν ενσωματωθεί στην Ελληνική έννομη τάξη³⁶.

(α) Η αρχή της Αναδιανεμητικής Ισότητας επιβάλλει την ισότιμη μεταχείριση όλων των ατόμων που αντιμετωπίζουν υψηλό κίνδυνο αποκλεισμού και τη λήψη θετικών μέτρων - σε σχέση με άλλες κατηγορίες του πληθυσμού - για την προώθηση της κοινωνικής και εργασιακής τους ένταξης.

(β) Η αρχή της Κοινωνικής Δικαιοσύνης επιβάλλει την παροχή ίσων ευκαιριών στις ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού για την οικονομική και

³⁶ Πρόκειται ιδίως για ρήτρες της Σύμβασης περί του Καθεστώτος των Προσφύγων, της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού και της Σύμβασης των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Αναπηρίες (ΟΗΕ), της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη (Συμβούλιο της Ευρώπης) και του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ένωσης.

κοινωνική τους ανέλιξη, όπως προωθούνται με βάση τις ειδικές αρχές της προσβασιμότητας των υπηρεσιών, της διαθεσιμότητας των υπηρεσιών, της πρόληψης των κοινωνικών αναγκών και της στόχευσης των διαθέσιμων πόρων:

- Η αρχή της προσβασιμότητας αφορά την χωρική στόχευση των παρεμβάσεων (οι πολιτικές ένταξης θα αναπτυχθούν σταδιακά και ισόρροπα σε όλες τις γεωγραφικές περιφέρειες της χώρας, ώστε να μην δημιουργηθούν εστίες χωρικού αποκλεισμού)³⁷
- Η αρχή της διαθεσιμότητας αφορά την επάρκεια των παρεχόμενων υπηρεσιών σε σχέση με τις υφιστάμενες ανάγκες, αμβλύνοντας τους παράγοντες που εμποδίζουν την παροχή υπηρεσιών σε όσους τις χρειάζονται
- Η αρχή της πρόληψης των κοινωνικών αναγκών και του αποκλεισμού δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην έγκαιρη διάγνωση των αναγκών και στην πρόληψη των κοινωνικών κρίσεων και του αποκλεισμού μέσω παρεμβάσεων για την αποφυγή βίαιων ανατροπών στις συνθήκες διαβίωσης των πλέον ευάλωτων³⁸
- Η αρχή της στόχευσης των διαθέσιμων πόρων επιβάλλει την ακριβή διάγνωση και ιεράρχηση των υφιστάμενων αναγκών και την διοχέτευση των πόρων στην στήριξη αυτών που έχουν μεγαλύτερη ανάγκη, στοχεύοντας στην ορθότερη αναδιανομή εισοδήματος και την διασφάλιση της κοινωνικής δικαιοσύνης.

(γ) Η αρχή του Σεβασμού της Ανθρώπινης Αξιοπρέπειας επιβάλλει την αντιμετώπιση κάθε ατόμου όχι ως παθητικό αντικείμενο αλλά ως υπεύθυνο πολίτη που δικαιούται να επιλέγει και να διεκδικεί την μορφή προστασίας που χρειάζεται. Ο σεβασμός της ανθρώπινης αξιοπρέπειας παρουσιάζει αυξημένο ενδιαφέρον σε περιόδους οικονομικής ύφεσης, ιδίως στα πεδία:

³⁷ Ο σχεδιασμός υπηρεσιών στο επίπεδο της κοινότητας λαμβάνει υπόψη τα ιδιαίτερα οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά της κάθε περιοχής (ηλικιακή και κοινωνική σύνθεση του πληθυσμού, ποσοστά γεννήσεων και ρυθμός γήρανσης, ποσοστά απασχόλησης και ανάπτυξης, συχνότητα κοινωνικών προβλημάτων, μορφωτικό επίπεδο κλπ) και κατά συνέπεια εξασφαλίζει αποτελεσματικότερα την διαθεσιμότητα των υπηρεσιών που έχει ανάγκη ο τοπικός πληθυσμός.

³⁸ Χαρακτηριστικά παραδείγματα προληπτικών υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας είναι οι υπηρεσίες πρόληψης των εξώσεων οικονομικά αδύναμων οικογενειών, οι υπηρεσίες παρακολούθησης και διαχείρισης οφειλών υπερχρεωμένων νοικοκυριών, οι υπηρεσίες έγκαιρης ιατρο-κοινωνικής διάγνωσης για παιδιά με αναπηρίες, η δημιουργία «θέσεων ένταξης» σε παιδικούς σταθμούς, οι υπηρεσίες ενημέρωσης για την εξοικείωση των νεαρών μεταναστών με τον πολιτισμό και την καθημερινότητα της χώρας υποδοχής κ.ο.κ.

- α) της **θέσπισης κριτηρίων επιλεξιμότητας** των ενδιαφερομένων να ενταχθούν σε προγράμματα ένταξης, καθώς μπορεί να οδηγήσει σε θεσμικό αποκλεισμό συγκεκριμένων ομάδων με αντικειμενικά κριτήρια (π.χ. υπηκοότητα, διάστημα διαμονής στην χώρα, εισοδηματικό καθεστώς)
- β) της **εξειδίκευσης του ύψους των εισοδηματικών παροχών και της έκτασης των κοινωνικών υπηρεσιών** (επάρκεια και ποιότητα)
- γ) της **ανάπτυξης διαδικασιών ενίσχυσης της πρόσβασης των ενδιαφερομένων στα προγράμματα ένταξης**
- δ) της **υιοθέτησης πρωτοβουλιών για την πρόληψη και καταπολέμηση των διακρίσεων σε βάρος των ευπαθών ομάδων**³⁹.

3.2. Η κοινωνικοπολιτική συγκρότηση της Στρατηγικής

Από κοινωνικοπολιτική άποψη, ο πυρήνας της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης αντιστοιχεί στις ακόλουθες βασικές αρχές.

(α) **Η αρχή της Επικουρικότητας** τυποποιεί την παρέμβαση των προγραμμάτων κοινωνικής ένταξης για την κάλυψη μόνο εκείνων των αναγκών, οι οποίες δεν μπορούν να αντιμετωπισθούν αποτελεσματικά από τους ίδιους τους ενδιαφερόμενους.

Οι συνέπειες της αρχής της επικουρικότητας καταγράφονται ως εξής:

- ❑ Δεν επιλέγεται η χορήγηση κοινωνικών παροχών / υπηρεσιών, όταν οι ανάγκες του ενδιαφερόμενου μπορούν να καλυφθούν πρωτογενώς και εξ ίσου αποτελεσματικά από έναν οργανισμό κοινωνικής ασφάλισης, στο πλαίσιο λειτουργίας του συστήματος δημόσιας υποχρεωτικής ασφάλισης.
- ❑ Δεν επιλέγεται η χορήγηση κοινωνικών παροχών / υπηρεσιών, όταν οι ανάγκες του ενδιαφερόμενου μπορούν να καλυφθούν αποτελεσματικά από την απασχόληση ή τα προσωπικά περιουσιακά του στοιχεία (κινητή και ακίνητη περιουσία).
- ❑ Δεν επιλέγεται η χορήγηση κοινωνικών παροχών / υπηρεσιών, όταν οι ανάγκες του ενδιαφερόμενου εξυπηρετούνται αποτελεσματικά από άλλα μέλη της οικογένειάς του, ιδίως όταν αυτά έχουν υποχρέωση συντήρησής του.

³⁹ Επισημαίνεται ότι το κοινοτικό κεκτημένο προβλέπει την απαγόρευση των διακρίσεων σε βάρος των πολιτών της ΕΕ λόγω φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού και φύλου.

- Επιβάλλεται η διακοπή της χορήγησης παροχών/ υπηρεσιών, όταν εξασφαλισθούν οι δυνατότητες κάλυψης των αναγκών του ενδιαφερόμενου από τις παραπάνω πηγές.

Αντικειμενικά Πλεονεκτήματα της αρχής της Επικουρικότητας σε περιόδους δημοσιονομικών περιορισμών

- α) Επικέντρωση των συστημάτων κοινωνικής ένταξης σε πρόσωπα με αντικειμενικές ανάγκες
- β) Προσαρμογή των αναδιανεμητικών πολιτικών στην προστασία βασικών κοινωνικών δικαιωμάτων (π.χ. κάλυψη των προσώπων σε καταστάσεις ακραίας φτώχειας)
- γ) Εξασφάλιση της θεσμικής και χρηματοδοτικής βιωσιμότητας των πολιτικών ένταξης

Ενδεχόμενες Στρεβλώσεις της αρχής της Επικουρικότητας

- α) Χορήγηση παροχών / υπηρεσιών σε μη επιλέξιμα πρόσωπα
- β) Αδυναμία χορήγησης παροχών / υπηρεσιών σε επιλέξιμα πρόσωπα
- γ) Στόχευση πόρων στην ανάπτυξη γραφειοκρατικών διαδικασιών ελέγχου (περιορίζοντας την ποιότητα / έκταση προστασίας) και επιβολής ποινών

(β) **Η αρχή της Εξατομίκευσης** επιβάλλει την προσαρμογή των προγραμμάτων κοινωνικής ένταξης σε σχέση με την εξειδίκευση των αναγκών των ενδιαφερομένων. Η εφαρμογή της συμβάλλει ουσιαστικά στην τυποποίηση της κοινωνικής και οικονομικής ανάγκης, ύστερα από την αντικειμενική στάθμιση των επιλογών του ενδιαφερόμενου αναφορικά με τη μορφή και την έκταση της κοινωνικής κάλυψης.

Από νομική άποψη, η κύρια συνέπεια της αρχής της εξατομίκευσης είναι ότι τα όργανα της κοινωνικής διοίκησης δεσμεύονται να αιτιολογούν απόλυτα τις αποφάσεις τους, όταν καθορίζουν την ανάγκη, τη μορφή και την έκταση των κοινωνικών παροχών. Κατά τη διάρκεια μιας παρόμοιας διαδικασίας πρέπει μάλιστα να λαμβάνουν υπόψη τους ακόλουθους παράγοντες, οι οποίοι θεωρούνται ιδιαίτερα σημαντικοί για την ορθολογική προσαρμογή των προγραμμάτων στις ιδιαίτερες περιστάσεις των εκάστοτε δικαιούχων:

⇒ οικογενειακή, επαγγελματική, κοινωνική και οικονομική κατάσταση του ατόμου

- ⇒ αίτια που έχουν οδηγήσει στην εμφάνιση ή παράταση της συγκεκριμένης ανάγκης
- ⇒ δυνατότητα του ατόμου να καλύψει την αντίστοιχη ανάγκη (αυτοβοήθεια)
- ⇒ αποτελεσματική υποστήριξη του ατόμου μέσω τεχνικών που θα αμβλύνουν τις πιθανότητες κοινωνικού στιγματισμού στο ευρύτερο περιβάλλον του.

(γ) **Η Ενεργοποίηση των αποκλεισμένων ατόμων** απορρέει από την ανάγκη άμεσης ενσωμάτωσής τους στον οικονομικό και κοινωνικό ιστό. Εξειδικεύεται μέσω διαφορετικών τεχνικών που ενθαρρύνουν τους δικαιούχους κοινωνικών παροχών / υπηρεσιών αφενός να απεγκλωβισθούν από ενδεχόμενες «παγίδες της φτώχειας», αφετέρου να ενδυναμώσουν τις δεξιότητες κοινωνικής συμμετοχής τους.

3.3. Η επιχειρησιακή συγκρότηση της Στρατηγικής

Από επιχειρησιακή άποψη, ο πυρήνας της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης αντιστοιχεί στις ακόλουθες βασικές αρχές.

(α) **Η αρχή της Κοινωνικής Λογοδοσίας** επιβάλλει τη διατήρηση της επιτελικής αρμοδιότητας λήψης αποφάσεων στα όργανα του Κράτους (Κοινοβούλιο, Διοίκηση), που σχεδιάζουν και ρυθμίζουν το περιεχόμενο της Στρατηγικής. Από την άλλη πλευρά, η εφαρμογή των Πυλώνων της Στρατηγικής ανατίθεται τόσο σε δημόσιους φορείς (αποκεντρωμένα ΝΠΔΔ και ΝΠΙΔ, Περιφέρειες και Δήμοι), όσο και σε ιδιωτικούς και εθελοντικούς φορείς. Οι δράσεις όλων αυτών των φορέων διέπονται από ένα οριζόντιο θεσμικό πλαίσιο (ρυθμίζεται νομοθετικά και εξειδικεύεται μέσω κανονιστικών αποφάσεων της διοίκησης), που περιλαμβάνει μηχανισμούς διαβούλευσης, συντονισμού, παρακολούθησης και αξιολόγησης.

(β) **Η αρχή της Δικτύωσης** επιβάλλει την διαμόρφωση μόνιμων δικτύων οριζόντιας και κάθετης συνεργασίας με «εταίρους» φορείς (*stakeholders*) που έχουν εύλογο ενδιαφέρον για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης. Βασικοί άξονες εστίασης της δικτύωσης είναι:

- ❖ η επίτευξη προστιθέμενης αξίας μέσω του εντοπισμού και της αξιοποίησης πρόσθετων πόρων (χρηματοδότηση, δεξιότητες, ισχύς) που χωρίς την δικτύωση δεν θα ήταν διαθέσιμοι
- ❖ η εμπέδωση της «κοινής ευθύνης» των συμμετεχόντων στο δίκτυο για την επίτευξη θετικού αποτελέσματος.

Στο επίπεδο της συνεργασίας για την ενίσχυση ιδίως των Πυλώνων 2 και 3 της Στρατηγικής, η δικτύωση λαμβάνει την μορφή **Εταιρικών Συμπράξεων** (*partnerships*). Οι εταιρικές συμπράξεις βασίζονται σε προγραμματικές συμφωνίες με αντικείμενο την υλοποίηση σχεδίων δράσης, στο πλαίσιο των οποίων κάθε φορέας - εταίρος αναλαμβάνει την υλοποίηση συγκεκριμένων τμημάτων του σχεδίου δράσης ανάλογα με τις αρμοδιότητες και τις δυνατότητές του.

Η επιτυχία των οριζόντιων εταιρικών συμπράξεων εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ευρύτητα και την εμβέλεια της εκπροσώπησης και της συμμετοχής. Στόχος είναι να αντιπροσωπεύονται σε αυτές όσο το δυνατό περισσότεροι από τους εμπλεκόμενους τομείς, χώρους, κοινότητες, ομάδες και ιδίως:

- οι υπηρεσίες της κεντρικής / αποκεντρωμένης διοίκησης που ασκούν κρίσιμες αρμοδιότητες στο πεδίο της κοινωνικής ένταξης
- οι υπηρεσίες των ΟΤΑ Α' και Β' βαθμού που ασκούν κρίσιμες αρμοδιότητες στο πεδίο της κοινωνικής ένταξης
- η επιχειρηματική κοινότητα (συμβατικές επιχειρήσεις και κοινωνικές επιχειρήσεις)
- η κοινωνία των πολιτών (εθελοντικές οργανώσεις και φορείς συλλογικής εκπροσώπησης των ομάδων εξυπηρετούμενων)
- οι κοινωνικοί εταίροι
- η Εκκλησία
- η ακαδημαϊκή κοινότητα.

(γ) Η αρχή της πολυδιάστατης προσέγγισης της Κοινωνικής Καινοτομίας επιβάλλει την υιοθέτηση σύνθετων μεθοδολογιών και εργαλείων για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων.

4. Η Στόχευση της Στρατηγικής

Υπό το πρίσμα της υφιστάμενης συγκυρίας, **η καθολική κάλυψη του πληθυσμού** (ανεξάρτητα από την θέση του ατόμου στην αγορά εργασίας, την κοινωνικοασφαλιστική του προστασία και την εισοδηματική / περιουσιακή του κατάσταση⁴⁰) **μέσω δημόσιων μη ανταποδοτικών μεταβιβάσεων και υπηρεσιών δεν επιλέγεται ως βιώσιμο σενάριο στόχευσης της Στρατηγικής** για τους ακόλουθους λόγους:

- ❑ **επιβαρύνει** υπέρμετρα τον δημόσιο προϋπολογισμό σε μία περίοδο έντονης ύφεσης και
- ❑ **διαιωνίζει και αυξάνει τους κινδύνους απορρύθμισης** του συστήματος κοινωνικής πρόνοιας, διοχετεύοντας κρίσιμους δημόσιους πόρους για την διατήρηση της βιωσιμότητας του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης που επιβαρύνει υπέρμετρα τον κρατικό προϋπολογισμό⁴¹
- ❑ **αναπαράγει ανισότητες** μεταξύ κατηγοριών πληθυσμού με διαφορετικά κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά⁴²
- ❑ οδηγεί σε **αδικαιολόγητη σώρευση παροχών** από διαφορετικά συστήματα κοινωνικής προστασίας (κοινωνική ασφάλιση και κοινωνική πρόνοια)

⁴⁰ Σύμφωνα με την σχετική ανακοίνωση της ΕΛ.ΣΤΑΤ για τα πορίσματα της δειγματοληπτικής Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών έτους 2013 (Δεκέμβριος 2014), το μέσο ετήσιο ατομικό ισοδύναμο εισόδημα ανέρχεται σε 9.303 ευρώ και το μέσο ετήσιο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών της χώρας σε 16.170 ευρώ.

⁴¹ Υπενθυμίζεται ότι σύμφωνα με έγγραφο που διαβιβάστηκε στη Βουλή από τον υπουργό Οικονομικών (10.7.2013), μετά από ερώτηση βουλευτών του ΣΥΡΙΖΑ, χορηγήθηκε από τον κρατικό προϋπολογισμό για τη στήριξη του ασφαλιστικού συστήματος, από το 2002 έως και το 2012, το ποσό των 187 δισ. ευρώ. Είναι, μάλιστα, ενδεικτικό, ότι για το έτος 2013 το 62% της συνολικής δαπάνης για το ασφαλιστικό σύστημα καλύφθηκε από τον κρατικό προϋπολογισμό.

⁴² Η Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών της ΕΛΣΤΑΤ το 2013 αποδεικνύει ότι το μερίδιο της διάμεσης ισοδύναμης δαπάνης (αγορές) του πλουσιότερου 20% του πληθυσμού είναι 5,5 φορές μεγαλύτερο από το μερίδιο της διάμεσης ισοδύναμης δαπάνης του φτωχότερου 20% του πληθυσμού. Το μερίδιο της διάμεσης ισοδύναμης δαπάνης για είδη διατροφής των νοικοκυριών του φτωχότερου 20% του πληθυσμού ανέρχεται σε 34,6% των δαπανών των νοικοκυριών της χώρας, ενώ το αντίστοιχο μερίδιο του πλουσιότερου 20% του πληθυσμού ανέρχεται σε 12,7%.

Η μέση μηνιαία δαπάνη των φτωχών νοικοκυριών εκτιμάται στο 32,9% των δαπανών των μη φτωχών νοικοκυριών. Τα φτωχά νοικοκυριά δαπανούν το 34,5% του μέσου προϋπολογισμού τους σε είδη διατροφής, ενώ τα μη φτωχά το 18,4%. Λόγω της σύνθεσης των φτωχών νοικοκυριών (ηλικιωμένοι, ανασφάλιστοι κ.λπ.), η δαπάνη για υγεία ανέρχεται στο 8,4% του μέσου προϋπολογισμού τους, ενώ των μη φτωχών στο 6,4%.

- δημιουργεί σημαντικά **αντικίνητρα ένταξης ή παραμονής στην αγορά εργασίας** (ιδίως στην περίπτωση των χαμηλόμισθων εργαζομένων)
- ενισχύει την **τεχνητή ζήτηση των υπηρεσιών**, παραβλέποντας ότι μεγάλο ποσοστό των αναγκών των ενδιαφερομένων μπορεί να καλυφθεί αποτελεσματικά από δίκτυα οικογενειακής φροντίδας ή ίδιους πόρους.

Το προφίλ της «Κοινωνικής Πυραμίδας» στην Ελλάδα

Σύνολο του πληθυσμού που διαμένει νόμιμα στην Ελληνική επικράτεια: 11.290.067 (2012)

Μη οικονομικά ενεργός πληθυσμός: 3.293.357 (Σεπτέμβριος 2014)

Απασχολούμενοι: 3.589.280 (Σεπτέμβριος 2014)

Άνεργοι: 1.241.114 (Σεπτέμβριος 2014)

Εγγεγραμμένοι στα μητρώα του ΟΑΕΔ: 1.016.177 (Οκτώβριος 2014)

Επιδοδοτούμενοι άνεργοι: 100.399 (Οκτώβριος 2014)

Συνταξιούχοι: 2.623.494 (Δεκέμβριος 2014)

Λήπτες σύνταξης ανασφάλιστων υπερηλίκων: 31.419 (Δεκέμβριος 2014)

Λήπτες προνοιακών επιδομάτων: 168.538 (Δεκέμβριος 2014)

Στο πλαίσιο αυτό, η Ελληνική πολιτεία υιοθετεί το μοντέλο μίας **Στοχευμένης Στρατηγικής**, η οποία **διοχετεύει πόρους και δημιουργεί ευκαιρίες** σε άτομα και οικογένειες που αντιμετωπίζουν **καταστάσεις κινδύνου** εξαιτίας της **αντικειμενικής αδυναμίας τους** να εξασφαλίσουν αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης:

- είτε από ίδιους πόρους (π.χ. κινητή και ακίνητη περιουσία)
- είτε από την αγορά εργασίας
- είτε από το δημόσιο σύστημα της υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης
- είτε από το δημόσιο σύστημα υγείας.

Η επιλογή του μοντέλου της Στοχευμένης Στρατηγικής:

- α) ενσωματώνει ισχυρές **διαστάσεις κοινωνικής δικαιοσύνης και αλληλεγγύης**
- β) εξασφαλίζει **προϋποθέσεις θεσμικής, επιχειρησιακής και χρηματοδοτικής βιωσιμότητας των παρεμβάσεων**
- γ) εξυπηρετεί απόλυτα την **σταδιακή πλήρωση των τριών εθνικών στόχων για την καταπολέμηση της φτώχειας** (National Poverty Targets), όπως έχουν οριοθετηθεί και αποτυπώνονται στο Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων⁴³.

ΕΘΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΦΤΩΧΕΙΑ (ΕΠΜ, 2011)

- ❖ Μείωση των *ανθρώπων που απειλούνται από τη φτώχεια ή/και τον κοινωνικό αποκλεισμό* κατά 450.000 έως το 2020
- ❖ Μείωση του αριθμού των *παιδιών που απειλούνται από τη φτώχεια* κατά 100.000 έως το 2020
- ❖ Ανάπτυξη ενός «*δικτύου κοινωνικής ασφάλειας*» (social safety net) κατά του κοινωνικού αποκλεισμού, που περιλαμβάνει δυνατότητα πρόσβασης των πολιτών σε βασικές υπηρεσίες (ιδίως υπηρεσίες πρωτοβάθμιας ιατρικής φροντίδας, στέγασης και εκπαίδευσης)

⁴³ Βλ. Ελληνική Δημοκρατία / Υπουργείο Οικονομικών, *Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων 2011 – 2014 – Ελλάδα*, Απρίλιος 2011. Επισημαίνεται ότι:

(α) Ο πρώτος στόχος μεταφράζεται σε μείωση του ποσοστού όσων απειλούνται από φτώχεια ή/και αποκλεισμό από το 28% το 2008 σε 24% το 2020. Στο πλαίσιο του Ε.Π.Μ., ο πληθυσμός που απειλείται από φτώχεια ή/και αποκλεισμό ορίζεται σύμφωνα με τους εξής δείκτες: ποσοστό ατόμων που απειλούνται από φτώχεια, ποσοστό ατόμων με σοβαρή υλική στέρηση και ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά χαμηλής έντασης εργασίας. Όσον αφορά τους δύο τελευταίους δείκτες, οι ορισμοί που χρησιμοποιούνται είναι σύμφωνοι με τους ορισμούς που χρησιμοποιούνται για την παρακολούθηση του στόχου της φτώχειας / κοινωνικής ένταξης στη Στρατηγική «Ευρώπη 2020».

(β) Ο δεύτερος στόχος αφορά άτομα ηλικίας 0 – 17 ετών (βρέφη, νήπια, παιδιά, εφήβους) και μεταφράζεται σε μείωση του ποσοστού των παιδιών που απειλούνται από φτώχεια από το 23% το 2008 σε 18% το 2020.

(γ) Ο τρίτος στόχος δεν είναι ποσοτικοποιημένος αλλά αντανακλά την βούληση του Ελληνικού Κράτους για λήψη μέτρων που θα οδηγήσουν σε βελτίωση της πρόσβασης των πολιτών σε βασικές υπηρεσίες στο πλαίσιο του τρίτου πυλώνα ενεργητικής ένταξης (*Πρόσβαση σε Ποιοτικές Υπηρεσίες*). Βλ. σχετικά Ελληνική Δημοκρατία / Υπουργείο Οικονομικών, *Greek National Reforms Programme 2014*, Απρίλιος 2014, σ. 46.

Υπενθυμίζεται ότι οι ως άνω εθνικοί στόχοι για τη φτώχεια παρακολουθούνται και αναθεωρούνται ετησίως υπό το πρίσμα νέων μακροοικονομικών στοιχείων και εξελίξεων.

5. Οι επωφελούμενοι της Στρατηγικής

Οι επωφελούμενοι της Στοχευμένης Στρατηγικής αντιστοιχούν σε άτομα και οικογένειες που απειλούνται ή έχουν εγκλωβισθεί σε συνθήκες φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, με βάση την ακόλουθη τυπολογία:

- πρόσωπα σε συνθήκες ακραίας φτώχειας
- παιδιά ηλικίας 0-17 ετών σε καταστάσεις αποκλεισμού
- πρόσωπα με αυξημένους κινδύνους φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού.

Ομάδες υψηλής προτεραιότητας για την Εθνική Στρατηγική Ένταξης

Μοναχικά ενήλικα άτομα με ατομικό ετήσιο εισόδημα κάτω από το εγγυημένο όριο συντήρησης

Μακροχρόνια άνεργοι με ατομικό ή οικογενειακό ετήσιο εισόδημα κάτω από το εγγυημένο όριο συντήρησης

Οικογένειες μη οικονομικά ενεργού πληθυσμού (μέλη που δεν εργάζονται ούτε αναζητούν εργασία) με ατομικό ή οικογενειακό ετήσιο εισόδημα κάτω από το εγγυημένο όριο συντήρησης

Ηλικιωμένοι άνω των 65 ετών που δεν λαμβάνουν συντάξεις ή προνοιακά επιδόματα με ατομικό ή οικογενειακό ετήσιο εισόδημα κάτω από το εγγυημένο όριο συντήρησης

Παιδιά ηλικίας 0-17 ετών σε καταστάσεις αποκλεισμού

Πρόσωπα με αυξημένους κινδύνους φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού

(α) Ως η **βασική ομάδα στόχου** της Στρατηγικής επιλέγεται η κατηγορία του πληθυσμού που αντιμετωπίζει **συνθήκες ακραίας φτώχειας** εξαιτίας της έλλειψης πόρων που θα εξασφάλιζαν την κάλυψη κύριων αναγκών (διατροφή, στέγαση, υγιεινή, θέρμανση κλπ.).

Η έννοια της «**ακραίας φτώχειας**» εισάγεται για πρώτη φορά στην Ελληνική έννομη τάξη με την υποπαράγραφο ΙΑ.3. του άρθρου πρώτου του Ν. 4093/2012 που κατοχυρώνει το κανονιστικό πλαίσιο πιλοτικής εφαρμογής ενός Προγράμματος ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος, προβλέποντας χαρακτηριστικά ότι:

«2. Το πρόγραμμα απευθύνεται σε άτομα και οικογένειες που διαβιούν σε **συνθήκες ακραίας φτώχειας**, παρέχοντας στους δικαιούχους ενίσχυση εισοδήματος συνδυαζόμενη με δράσεις κοινωνικής επανένταξης. Το πρόγραμμα λειτουργεί συμπληρωματικά με τις εκάστοτε εφαρμοζόμενες πολιτικές για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού».

Η εξειδίκευση της εξασφαλίσθηκε με την έκδοση της υπ. αρ. 39892/ΓΔ1.2/7.11.2014 Κοινής Απόφασης των Υπουργών Οικονομικών και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας «**Καθορισμός των όρων και των προϋποθέσεων εφαρμογής του πιλοτικού προγράμματος Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα**», που θεσπίζει για πρώτη φορά δείκτες του **εγγυημένου από την πολιτεία ορίου συντήρησης** και θέτει προϋποθέσεις πρόσβασης των ενδιαφερομένων⁴⁴ σε ένα πακέτο επιδοματικών παροχών, υπηρεσιών και κοινωνικών πλεονεκτημάτων. Με βάση τα διαθέσιμα δεδομένα, ο στόχος του Συστήματος ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος στην εθνική του εφαρμογή αντιστοιχεί στην κάλυψη **του 7% του συνολικού πληθυσμού της χώρας** (περίπου **700.000 άτομα**)⁴⁵.

Οι ομάδες του πληθυσμού σε συνθήκες ακραίας φτώχειας δεν καλύπτονται επαρκώς από τα υφιστάμενα κατηγοριακά προγράμματα του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας, που υλοποιούνται είτε σε επίπεδο ΟΤΑ⁴⁶ είτε σε επίπεδο Ειδικών Λογαριασμών στο πλαίσιο άλλων φορέων κοινωνικής προστασίας (π.χ. Πρόγραμμα «συνταξιοδότησης» ανασφάλιστων ηλικιωμένων του ΟΓΑ), καθώς:

⁴⁴ Η στατιστική οριοθέτηση των ομάδων του πληθυσμού σε συνθήκες ακραίας φτώχειας εξαρτάται από την επιλογή δεικτών ακραίας φτώχειας, που μπορεί να καθορισθούν από το κόστος ενός βασικού καλαθιού αγαθών για την εξασφάλιση του επιπέδου αξιοπρεπούς διαβίωσης.

⁴⁵ Βλ. το σχετικό απόσπασμα της Εισήγησης του Υπουργού Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας κ. Γ. Βρούτση στην Ημερίδα παρουσίασης της πιλοτικής εφαρμογής του Προγράμματος ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος (Αθήνα, 14.10.2014): «Σήμερα παρουσιάζουμε την πρώτη πιλοτική εφαρμογή του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος – την ονομάσαμε «Εγγυημένο Κοινωνικό Εισόδημα» - σε 13 Δήμους της χώρας. Τα συμπεράσματα από την υλοποίησή του θα αποτελέσουν οδηγό για την επέκταση, το συντομότερο δυνατό, της εφαρμογής του στο σύνολο της χώρας. **Και έτσι, στην πλήρη εφαρμογή του ως κεντρική κοινωνική παρέμβαση, το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα να καλύψει το 7% του συνολικού πληθυσμού της χώρας, δηλαδή περίπου 700.000 άτομα.**

⁴⁶ Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 94 του Ν. 3852/2010 «*Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης*», η αρμοδιότητα χορήγησης των προνοιακών επιδομάτων μεταβιβάσθηκε στους Δήμους και επομένως οι απαιτούμενες προς τούτο πιστώσεις, καλύπτονται από τους Κεντρικούς Αυτοτελείς Πόρους που τους διαθέτει το Υπουργείο Εσωτερικών. Στην πράξη, το Υπουργείο κατανέμει στους Δήμους ποσά από τον λογαριασμό που τηρείται στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων (ΚΑΠ των Δήμων για κάλυψη λειτουργικών και λοιπών δαπανών).

- τα υφιστάμενα προγράμματα περιορίζονται στη χορήγηση επιδοματικών παροχών και δεν καλύπτουν άλλες ανάγκες των δικαιούχων
- το ύψος των παροχών δεν περιορίζει σε σημαντική έκταση τον κίνδυνο της φτώχειας⁴⁷
- η αποσπασματική λειτουργία των προγραμμάτων δεν εξασφαλίζει την αποτελεσματική πρόσβαση των δικαιούχων σε ένα πακέτο βασικών ποιοτικών υπηρεσιών.

Από την άλλη πλευρά, εντοπίζονται και περιπτώσεις ατόμων που δεν εντάσσονται σε κάποιο πρόγραμμα παροχών για την καταπολέμηση του «κοινωνικού αποκλεισμού»⁴⁸, παραμένοντας εκτός του δημόσιου δικτύου

⁴⁷ Σύμφωνα με την σχετική ανακοίνωση της ΕΛ.ΣΤΑΤ για τα πορίσματα της δειγματοληπτικής Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών έτους 2013 (Δεκέμβριος 2014), το ποσοστό κινδύνου φτώχειας πριν από όλες τις κοινωνικές μεταβιβάσεις (δηλαδή μη συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών επιδομάτων και των συντάξεων στο συνολικό διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών) ανέρχεται σε 53,4%, ενώ, όταν περιλαμβάνονται μόνο οι συντάξεις και όχι τα κοινωνικά επιδόματα, μειώνεται στο 28%. Το ανωτέρω ποσοστό μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις ανέρχεται σε 23,1%.

Όμως, ενώ οι συντάξεις συμβάλλουν στη μείωση του ποσοστού της φτώχειας κατά 25,4 ποσοστιαίες μονάδες, τα κοινωνικά επιδόματα συμβάλλουν στη μείωση του ποσοστού της φτώχειας κατά 4,9 ποσοστιαίες μονάδες.

Το ποσοστό κινδύνου φτώχειας πριν από όλες τις κοινωνικές μεταβιβάσεις (δηλαδή μη συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών επιδομάτων και των συντάξεων στο συνολικό διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών) εκτιμάται σε 89,5% για άτομα ηλικίας 65 ετών και άνω, ενώ πριν τα κοινωνικά επιδόματα (συμπεριλαμβανομένων των συντάξεων) εκτιμάται στο 19,2%. Αντίστοιχα, ο κίνδυνος φτώχειας πριν από όλες τις κοινωνικές μεταβιβάσεις για άτομα ηλικίας 18-64 ετών (μη συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών επιδομάτων και των συντάξεων στο διαθέσιμο εισόδημα) για αυτή την ομάδα ηλικιών, εκτιμάται στο 45,8%, ενώ όταν δεν συμπεριλαμβάνονται τα κοινωνικά επιδόματα, αλλά συμπεριλαμβάνονται οι συντάξεις στο διαθέσιμο εισόδημα, εκτιμάται στο 28,8%.

Οι κοινωνικές μεταβιβάσεις (συμπεριλαμβανομένων των συντάξεων) αποτελούν το 44,6% του συνολικού ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών της χώρας, εκ του οποίου οι συντάξεις αναλογούν στο 44%, ενώ τα κοινωνικά επιδόματα στο 4,6%.

⁴⁸ Οι παροχές για την καταπολέμηση του «κοινωνικού αποκλεισμού» αντιστοιχούν σύμφωνα με την μεθοδολογία της EUROSTAT σε παροχές εισοδηματικής ενίσχυσης προς άτομα με ανεπαρκείς πόρους (income support for inadequate resources) ή σε παροχές που κατευθύνονται σε ευάλωτες ομάδες με σκοπό την άμβλυνση της φτώχειας. Επομένως, στην κατηγορία αυτή πρέπει να υπαχθούν:

- α) τα **κατηγοριακά προγράμματα επιδοματικής ενίσχυσης**, που εξασφαλίζουν πόρους ύστερα από έλεγχο εισοδηματικών και περιουσιακών πηγών (με την εξαίρεση των αναπηρικών επιδομάτων) σε επιλεγμένες κατηγορίες πληθυσμού
- β) τα **προγράμματα επιδοματικής ενίσχυσης ανέργων προνοιακού χαρακτήρα**
- γ) τα **προγράμματα δημόσιας αντίληψης**
- δ) τα **προγράμματα φορολογικών πλεονεκτημάτων (tax credits)** που χορηγούνται ύστερα από έλεγχο περιουσιακών και εισοδηματικών πηγών σε συγκεκριμένες κατηγορίες
- ε) οι **σύνθετες δημογραφικές παροχές**.

κοινωνικής ασφάλειας. Στην κατηγορία αυτή υπάγονται σήμερα π.χ. οι **μοναχικοί φτωχοί μακροχρόνια άνεργοι**⁴⁹, οι οποίοι:

- ❑ έχουν εξαντλήσει το δικαίωμα λήψης του επιδόματος μακροχρόνια ανέργων
- ❑ δεν κατοικούν σε Δήμο της πιλοτικής εφαρμογής του Προγράμματος ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος **«Εγγυημένο Κοινωνικό Εισόδημα»**.

(β) Ως άλλη **βασική ομάδα στόχου** της Στρατηγικής επιλέγεται η κατηγορία των **παιδιών ηλικίας 0-17 ετών που απειλούνται ή έχουν εγκλωβισθεί σε καταστάσεις αποκλεισμού**, με βάση τις ακόλουθες παραδοχές:

- ❑ Τα παιδιά αποτελούν τους στυλοβάτες δημογραφικής αναζωογόνησης της Ελληνικής κοινωνίας⁵⁰
- ❑ Τα παιδιά είναι περισσότερο ευάλωτα στον κίνδυνο της φτώχειας ή του κοινωνικού αποκλεισμού την περίοδο αυτή σε σχέση με τον συνολικό πληθυσμό της χώρας⁵¹
- ❑ Τα παιδιά που μεγαλώνουν σε συνθήκες φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, έχουν λιγότερες πιθανότητες να είναι καλοί μαθητές, να είναι υγιή και να αξιοποιήσουν πλήρως τις δυνατότητές τους αργότερα στη ζωή τους, σε σχέση με τους συνομηλίκους τους που μεγαλώνουν σε καλύτερες συνθήκες

⁴⁹ Είναι χαρακτηριστικό ότι σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, το δεύτερο τρίμηνο του 2013 ο αριθμός των ανέργων είχε ξεπεράσει το 1.350.000, ενώ σύμφωνα με τα στοιχεία του ΟΑΕΔ ο αριθμός των ληπτών τακτικού επιδόματος ανεργίας το ίδιο τρίμηνο ήταν 158.000 (ένας στους εννέα άνεργους - ποσοστό 11,7%).

⁵⁰ Η Ελλάδα κατέχει την πρώτη θέση μεταξύ των Κρατών Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε γηράσκοντα πληθυσμό, με ποσοστό αύξησης 21,4%, έναντι 17,2% του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Τα άτομα ηλικίας άνω των 65 ετών στη χώρα μας αναλογούν σήμερα στο 14% του πληθυσμού και σύμφωνα με τις προβλέψεις το 2020 θα είναι άνω του 20%, ενώ το 2030 στο 30%.

Από την άλλη πλευρά, οι γεννήσεις παρουσιάζουν σταθερή μείωση την περίοδο 2010-2013 σε σχέση με την αύξηση των θανάτων:

- ⇒ 2013 (94.134 γεννήσεις - 111.794 θάνατοι)
- ⇒ 2012 (100.371 γεννήσεις - 116.668 θάνατοι)
- ⇒ 2011 (106.428 γεννήσεις - 111.099 θάνατοι)
- ⇒ 2010 (114.766 γεννήσεις - 109.084 θάνατοι).

⁵¹ Σύμφωνα με την σχετική ανακοίνωση της ΕΛ.ΣΤΑΤ για τα πορίσματα της δειγματοληπτικής Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών έτους 2013 (Δεκέμβριος 2014), ο κίνδυνος φτώχειας για παιδιά ηλικίας 0-17 ετών στην Ελλάδα ανέρχεται το 2013 στο 28,8% και είναι υψηλότερος κατά 5,7% από το αντίστοιχο ποσοστό του συνολικού πληθυσμού. Αντίθετα, ο κίνδυνος φτώχειας για άτομα ηλικίας άνω των 65 ετών ανέρχεται σε 15,1%.

- Η έγκαιρη παρέμβαση και πρόληψη (ακόμα και στο στάδιο της βρεφικής ηλικίας)⁵² είναι απαραίτητη για την ανάπτυξη αποτελεσματικών μέτρων, καθώς οι δημόσιες δαπάνες για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της παιδικής φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού τείνουν να αυξάνονται, σε σχέση με τις δαπάνες που απαιτούνται για την πρόληψη σε μικρή ηλικία
- Η καταπολέμηση της μειονεξίας τα πρώτα χρόνια της ζωής του ατόμου αποτελεί σημαντικό μέσο, ώστε να ενταθούν οι προσπάθειες για την αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού γενικά. Η πρόληψη επιτυγχάνεται αποτελεσματικότερα μέσω ολοκληρωμένων προγραμμάτων που συνδυάζουν την υποστήριξη προς τους γονείς, ώστε να έχουν πρόσβαση στην αγορά εργασίας, με την παροχή ικανοποιητικού εισοδήματος και πρόσβασης σε υπηρεσίες απαραίτητες για την εξέλιξη των παιδιών, όπως προσχολική εκπαίδευση, υγεία, στέγη και κοινωνικές υπηρεσίες, καθώς και με ευκαιρίες συμμετοχής και άσκησης των δικαιωμάτων τους, που βοηθούν τα παιδιά να αξιοποιήσουν πλήρως τις δυνατότητές τους και συμβάλλουν στην προσαρμοστικότητα τους.

(γ) Ως άλλες **βασικές ομάδες στόχου** της Στρατηγικής επιλέγονται κατηγορίες του πληθυσμού που αντιμετωπίζουν αυξημένους κινδύνους φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού⁵³ εξαιτίας των ακόλουθων σωρευτικών ή διαζευκτικών παραγόντων:

- Μακροχρόνια ανεργία⁵⁴
- Αναπηρία
- Επιβαρυνόμενη κατάσταση υγείας
- Εξάρτηση από τρίτα πρόσωπα για την άσκηση καθημερινών λειτουργιών

⁵² Είναι χαρακτηριστικό ότι ο δείκτης βρεφικής θνησιμότητας (θάνατοι βρεφών ηλικίας κάτω του έτους ανά 1.000 γεννήσεις ζώντων) αυξήθηκε από 2,91 το 2012, στο 3,69 το 2013.

⁵³ Επισημαίνεται, όμως, ότι αριετές από τις συγκεκριμένες κατηγορίες (π.χ. άστεγοι, άτομα που διαβιούν σε ιδρύματα, μη νόμιμοι μετανάστες, Ρομά, κλπ) **δεν περιλαμβάνονται στο πεδίο της δειγματοληπτικής Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών της ΕΛΣΤΑΤ.**

⁵⁴ Σύμφωνα με την σχετική ανακοίνωση της ΕΛ.ΣΤΑΤ για τα πορίσματα της δειγματοληπτικής Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών έτους 2013 (Δεκέμβριος 2014), ο πληθυσμός που διαβίει σε νοικοκυριά που δεν εργάζεται κανένα μέλος ή εργάζεται λιγότερο από 3 μήνες συνολικά το έτος, ανέρχεται σε 1.200.800 άτομα ή σε 19,6% του πληθυσμού ηλικίας 18-59 ετών.

- Εξάρτηση από ψυχοτρόπες ουσίες
- Διαβίωση σε περιοχές με πολλαπλά μειονεκτήματα (υποβαθμισμένες αστικές περιοχές στο πλαίσιο των οποίων συσσωρεύονται και αλληλοτροφοδοτούνται παράγοντες κοινωνικού αποκλεισμού / ορεινές και απομακρυσμένες περιοχές)
- Διαβίωση σε δομές κλειστής φροντίδας
- Ακατάλληλες συνθήκες στέγασης / έλλειψη στέγης⁵⁵
- Χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης και αναλφαριθμητισμός
- Υπερχρέωση (αδυναμία των οφειλετών να εξυπηρετήσουν τις απαιτήσεις καταναλωτικών και στεγαστικών δανείων, που οδηγεί σε καταστάσεις σοβαρής οικονομικής επισφάλειας)
- Διακρίσεις λόγω της ιδιότητας μέλους ομάδων με θρησκευτικές / πολιτιστικές ιδιαιτερότητες (Ρομά, Πομάκοι, κ.α)
- Διακρίσεις λόγω της ιδιότητας αιτούντος άσυλο, αναγνωρισμένου πολιτικού πρόσφυγα ή οικονομικού μετανάστη.

⁵⁵ Η κοινωνική προστασία των αστέγων κατοχυρώθηκε στο άρθρο 29 του Ν. 4052/2012, που αποκρυσταλλώνει τον θεσμικό ορισμό του «αστέγου», προβλέποντας ότι ως άστεγοι ορίζονται όλα τα άτομα που διαμένουν νόμιμα στη χώρα, τα οποία στερούνται πρόσβασης ή έχουν επισφαλή πρόσβαση σε επαρκή ιδιόκτητη, ενοικιαζόμενη ή παραχωρημένη κατοικία που πληροί τις αναγκαίες τεχνικές προδιαγραφές και διαθέτει τις βασικές υπηρεσίες ύδρευσης και ηλεκτροδότησης. Στους αστέγους περιλαμβάνονται ιδίως αυτοί που διαβιούν στο δρόμο, σε ξενώνες, αυτοί που φιλοξενούνται από ανάγκη προσωρινά σε ιδρύματα ή άλλες κλειστές δομές, καθώς και αυτοί που διαβιούν σε ακατάλληλα καταλύματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β. Η Αρχιτεκτονική της Εθνικής Στρατηγικής

Η διαμόρφωση της Αρχιτεκτονικής αντανακλά μία ολοκληρωμένη προσέγγιση της Εθνικής Στρατηγικής, που καλύπτει διαφορετικές ανάγκες των ομάδων στόχου σε διαφορετικές περιόδους του βίου τους, χωρίς να υιοθετεί πεδία προτεραιοτήτων σε βάρος των άλλων. Η προσέγγιση αυτή δομείται σύμφωνα με τον κύκλο ζωής των ατόμων και ενσωματώνει τις βασικές παρεμβάσεις ενίσχυσης των ίσων ευκαιριών ανά φάση ζωής:

- προσχολική ηλικία
- σχολική ηλικία
- νεαρή ηλικία
- ενήλικη φάση ζωής
- γήρας.

Η Αρχιτεκτονική της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης

ΕΠΠΕΔΟ Α: Πυλώνες

ΕΠΠΕΔΟ Β: Επιχειρησιακοί Άξονες

ΕΠΠΕΔΟ Γ: Προτεραιότητες Πολιτικής

ΕΠΠΕΔΟ Δ: Θεματικά Μέτρα

1. Οι Πυλώνες της Στρατηγικής

Η Εθνική Στρατηγική εξυπηρετεί την προώθηση του υποδείγματος της **Ενεργητικής Ένταξης** των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού⁵⁶, που συνδυάζει την επαρκή ενίσχυση του εισοδήματος, την προώθηση στην απασχόληση χωρίς αποκλεισμούς και την πρόσβαση σε ποιοτικές υπηρεσίες φροντίδας, λαμβάνοντας υπόψη τόσο τον αντίκτυπο των μέτρων στην κοινωνική και οικονομική ενσωμάτωση των ευάλωτων ατόμων, όσο και τις πιθανές μεταξύ τους συνέργειες.

Στόχοι της Ενεργητικής Ένταξης

- (α) **Στήριξη του εισοδήματος** ώστε να διασφαλίζεται αξιοπρεπές βιοτικό επίπεδο των ανθρώπων χωρίς επαρκείς πόρους για την κάλυψη αναγκών
- (β) **Σύνδεση με την αγορά εργασίας** μέσω ενεργητικών μέτρων απασχόλησης
- (γ) **Βελτίωση των συνθηκών πρόσβασης σε υπηρεσίες**, ώστε να είναι δυνατή η παροχή συμβουλών, υγειονομικής περίθαλψης, φροντίδας, ψυχολογικής και κοινωνικής αποκατάστασης σε ανθρώπους που έχουν ιδιαίτερη ανάγκη από τέτοιου είδους υπηρεσίες και δεν έχουν τα μέσα ή τη γνώση να ωφεληθούν από αυτές

Υπό το πρίσμα αυτό, η Εθνική Στρατηγική διαρθρώνεται σε τρεις **Πυλώνες**, που οριοθετούν τις βασικές προτεραιότητες δράσης των πολιτικών κοινωνικής ένταξης την περίοδο 2015-2020.

Κοινωνικοπολιτικοί Πυλώνες της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης

ΠΥΛΩΝΑΣ 1 «Καταπολέμηση της φτώχειας»

ΠΥΛΩΝΑΣ 2 «Πρόσβαση σε υπηρεσίες»

ΠΥΛΩΝΑΣ 3 «Αγορά εργασίας χωρίς αποκλεισμούς»

⁵⁶ Η συζήτηση περί ενεργητικής ένταξης στο επίπεδο της ΕΕ εγκαινιάσθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 2000 με την έκδοση της Ανακοίνωσης της Επιτροπής «Να οικοδομήσουμε μια Ευρώπη χωρίς αποκλεισμούς», COM (2000) 79/1.3.2000 και σχηματοποιήθηκε το 2008 με την έκδοση της Σύστασης της Επιτροπής «Ενεργητική ένταξη των ατόμων που είναι αποκλεισμένα από την αγορά εργασίας», COM(2008) 369/3.10.2008.

Οι διαρθρωτικές αδυναμίες του υφιστάμενου Ελληνικού συστήματος κοινωνικής προστασίας και τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά των ομάδων στόχου της Στρατηγικής επιβάλλουν την ισόρροπη ανάπτυξη των τριών Πυλώνων και την σταδιακή τους προσαρμογή στις διαδικασίες:

- ⇒ εξασφάλισης της έγκυρης ενημέρωσης και αποτελεσματικής πρόσβασης των δικαιούχων στις πολιτικές ένταξης
- ⇒ εξισορρόπησης μεταξύ της επάρκειας των εισοδηματικών παροχών και της πρόληψης δημιουργίας αντικινήτρων (παγίδα της φτώχειας)
- ⇒ κατοχύρωσης ποιότητας των υπηρεσιών φροντίδας και ενεργοποίησης
- ⇒ κατοχύρωσης της θεσμικής, επιχειρησιακής και χρηματοδοτικής βιωσιμότητας
- ⇒ κατοχύρωσης της καλής διακυβέρνησης των πολιτικών.

2. Οι Επιχειρησιακοί Άξονες της Στρατηγικής

Από επιχειρησιακή άποψη, οι τρεις Πυλώνες της Στρατηγικής εξειδικεύονται με τα βασικά εργαλεία εξυπηρέτησης των Στόχων της, όπως προσδιορίζονται ως πακέτα παρεμβάσεων («**Επιχειρησιακοί Άξονες**»):

- Πακέτο καταπολέμησης της ακραίας φτώχειας
- Πακέτο πρόληψης και καταπολέμησης του αποκλεισμού των παιδιών
- Πακέτο προώθησης της ένταξης των ευπαθών ομάδων
- Πακέτο καλής διακυβέρνησης των πολιτικών ένταξης.

«Επιχειρησιακοί Άξονες» της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης

**(α) Καταπολέμηση της ακραίας φτώχειας
(Πυλώνας 1 / Πυλώνας 2)**

**(β) Πρόληψη και καταπολέμηση του
αποκλεισμού των παιδιών (Πυλώνας 1 /
Πυλώνας 2)**

**(γ) Προώθηση της ένταξης των ευπαθών
ομάδων (Πυλώνας 1 / Πυλώνας 2 / Πυλώνας 3)**

(δ) Καλή διακυβέρνηση των πολιτικών ένταξης

Οι Επιχειρησιακοί Άξονες εξυπηρετούνται με συγκεκριμένες **Προτεραιότητες Πολιτικής**, οι οποίες προωθούνται με θεματικά **Μέτρα**.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ 1. Καταπολέμηση της Ακραίας Φτώχειας

Ο Άξονας 1 της Στρατηγικής εστιάζει στην προστασία των ατόμων που βιώνουν **συνθήκες ακραίας φτώχειας**, και είτε βρίσκονται σε κατάσταση κρίσης (π.χ. άστεγοι) είτε αδυνατούν να καλύψουν τις βασικές ανάγκες διαβίωσής τους. Η συγκεκριμένη ομάδα του πληθυσμού αποτελεί **ομάδα υψηλής δημόσιας προτεραιότητας**, καθώς παρουσιάζει τον υψηλότερο βαθμό κινδύνου και την μεγαλύτερη ανάγκη υποστήριξης από τις οργανωμένες υπηρεσίες της κοινωνικής διοίκησης σε περιόδους οικονομικής ύφεσης.

Τα Μέτρα του Άξονα 1 διαρθρώνονται στις ακόλουθες δύο Προτεραιότητες Πολιτικών:

- Πρόσβαση σε Βασικά Αγαθά
- Πρόσβαση σε Επαρκείς Πόρους.

Πίνακας 5. Η Αρχιτεκτονική του Άξονα 1 της Στρατηγικής

Προτεραιότητα	Μέτρο
1.1: Πρόσβαση σε Βασικά Αγαθά	1.1.1. Πρόσβαση σε βασικά είδη διαβίωσης 1.1.2. Πρόσβαση σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη 1.1.3. Αντιμετώπιση κρίσεων 1.1.4. Πρόσβαση σε κατάλληλη στέγη 1.1.5. Πρόσβαση σε ενέργεια 1.1.6. Πρόσβαση στο χρηματοπιστωτικό σύστημα 1.1.7. Πρόσβαση στη Δικαιοσύνη 1.1.8. Πρόσβαση σε δραστηριότητες πολιτισμού και αναψυχής
1.2: Πρόσβαση σε Επαρκείς Πόρους	1.2.1. Πιλοτική εφαρμογή ενός Γενικού Προγράμματος Ελαχίστου Εγγυημένου Εισοδήματος 1.2.2. Θεσμοθέτηση ενός Γενικού Συστήματος Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος 1.2.3. Επιδοματική κάλυψη αναγκών οικιακής θέρμανσης

ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 1.1: Πρόσβαση σε Βασικά Αγαθά

Η πρόσβαση σε βασικά αγαθά αποτελεί, εξαιτίας της συγκυρίας της οικονομικής κρίσης, κρίσιμη προτεραιότητα επιδιώκοντας την πρόληψη, άρση ή άμβλυνση παραγόντων που αποτελούν εστίες υψηλού κινδύνου αποκλεισμού, όπως η αδυναμία κάλυψης των βασικών αναγκών διαβίωσης⁵⁷, η έλλειψη ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, η αδυναμία πρόσβασης στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και στους θεσμούς της δικαιοσύνης, η ενεργειακή φτώχεια και η έλλειψη κατάλληλης στέγασης.

Ως κύρια παρέμβαση της συγκεκριμένης Προτεραιότητας οριοθετείται η σταδιακή πρόσβαση των ατόμων που βιώνουν ακραία φτώχεια σε ένα ολοκληρωμένο **Πακέτο Βασικών Αγαθών**.

Μέτρα Πολιτικής

1.1.1. Πρόσβαση σε βασικά είδη διαβίωσης

(α) Το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας θα εφαρμόσει από τις αρχές του 2015 το Πρόγραμμα «**Επισιτιστικής και Βασικής Υλικής Συνδρομής προς Απόρους**»⁵⁸, μία εξειδικευμένη παρέμβαση συνολικού προϋπολογισμού 330.000.000 ευρώ που αξιοποιεί εθνικούς πόρους και πόρους του Ευρωπαϊκού Ταμείου Απόρων, αναμένοντας να καλύψει σε πρώτη φάση 165.000 άπορες οικογένειες. Η υλοποίηση του Προγράμματος θα γίνει με τη συνδρομή της Εκκλησίας, των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, ενώ θα λειτουργεί συμπληρωματικά με την εφαρμογή του θεσμού του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος.

(β) Το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων εφαρμόζει - αξιοποιώντας πόρους του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Προσανατολισμού

⁵⁷ Οι ακραίες μορφές υλικής στέρησης απειλούν την ίδια την επιβίωση του ατόμου σε κρίση, δυσχεραίνοντας τα άτομα να ξεφύγουν από τη φτώχεια και τον αποκλεισμό και να επωφεληθούν από μέτρα επαγγελματικής κατάρτισης και παροχής συμβουλών.

⁵⁸ Μέχρι την έναρξη του Προγράμματος έχει προβλεφθεί η δωρεάν πρόσβαση ευπαθών ομάδων σε βασικά είδη διατροφής μέσω του Προγράμματος «**Παροχή τροφίμων σε αστέγους**», το οποίο χρηματοδοτείται από τη «Δαπάνη Χορήγησης του Κοινωνικού Μερίσματος» σύμφωνα με τις ρήτρες του άρθρου 29 του Ν. 4052/2012, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει με την υποπαράγραφο Γ1 του άρθρου 1 του Ν. 4254/2014 «Μέτρα στήριξης και ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας στο πλαίσιο εφαρμογής του Ν. 4046/2012 και άλλες διατάξεις».

και Εγγυήσεων - το Πρόγραμμα «**Δωρεάν διανομής φρούτων και λαχανικών στα Σχολεία**» για το σχολικό έτος 2014 - 2015⁵⁹.

(γ) **Οι Περιφέρειες, οι Δήμοι και άλλα ΝΠΔΔ** εξασφαλίζουν την πρόσβαση ευπαθών ομάδων σε είδη πρώτης ανάγκης μέσω της λειτουργίας των **Κοινωνικών Παντοπωλείων**, που ιδρύονται σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 4071/2012⁶⁰.

(δ) **Η Εταιρεία Ύδρευσης και Αποχέτευσης Πρωτεύουσας (ΕΥΔΑΠ Α.Ε.)** εξασφαλίζει την υποστήριξη ευπαθών ομάδων μέσω **εκπτώσεων στους λογαριασμούς ύδρευσης-αποχέτευσης**⁶¹.

1.1.2. Πρόσβαση σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη

(α) Το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας εφαρμόζει το «**Πρόγραμμα δωρεάν νοσοκομειακής και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης ανασφαλιστών και οικονομικά αδύναμων πολιτών**», καλύπτοντας ανασφάλιστα φτωχά άτομα που εντάσσονται στο **Ενιαίο Μητρώο Ανασφαλιστών και Οικονομικά Αδυνάτων** και λαμβάνουν «Ειδικό Βιβλιάριο Ανασφαλιστού». Σύμφωνα με τις σχετικές ρυθμίσεις⁶², στο Μητρώο εντάσσονται άτομα που διαμένουν μόνιμα και νόμιμα στην Ελλάδα, είναι

⁵⁹ Το Πρόγραμμα εφαρμόζεται σε 3.522 σχολεία της χώρας και απευθύνεται σε 364.665 μαθητές: οι μαθητές εκπαιδεύονται στην υγιεινή διατροφή, ενώ οικογένειες με ανάγκες αποκτούν δωρεάν πρόσβαση σε βασικά είδη διατροφής.

⁶⁰ Το άρθρο 2 του Ν. 4071/2012 «*Ρυθμίσεις για την τοπική ανάπτυξη, την αυτοδιοίκηση και την αποκεντρωμένη διοίκηση - Ενσωμάτωση Οδηγίας 2009/50/ΕΚ*» προβλέπει ότι:

«1. Τα κοινωνικά παντοπωλεία είναι υπηρεσία παροχής ειδών πρώτης ανάγκης για τη σίτιση και την ένδυση απόρων κατοίκων. Τα παρεχόμενα είδη προέρχονται από δωρεές και χορηγίες και, εφόσον διαπιστώνεται ανεπάρκεια ειδών, είναι δυνατή η προμήθειά τους σύμφωνα με τις διατάξεις του Ενιαίου Κανονισμού Προμηθειών Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (υ.α. 11389/1993, Β' 185). Στο πλαίσιο των παντοπωλείων οι Ο.Τ.Α. πρώτου και δεύτερου βαθμού μπορούν να διοργανώνουν και συσσίτια για τη διανομή φαγητού σε απόρους και αστέγους. Μπορούν επίσης, να λαμβάνουν κάθε άλλο μέτρο υποστήριξης αστέγων και απόρων».

⁶¹ Το Κοινωνικό Πρόγραμμα της ΕΥΔΑΠ για το 2015 αφορά:

α. Τρίτεκνες, πολύτεκνες και μονογονεϊκές οικογένειες με τρία παιδιά

β. Υπερήλικες άνω των 75 ετών με χαμηλό οικογενειακό εισόδημα.

⁶² Εξειδικεύθηκαν με τις διατάξεις της υπ' αρ. Υ4α/48566/2005 (ΦΕΚ 668/Β/2005) Υπουργικής Απόφασης «*Καθορισμός προϋποθέσεων, κριτηρίων και διαδικασιών πρόσβασης στο σύστημα νοσηλευτικής και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης ανασφαλιστών και οικονομικά αδυνάτων πολιτών*», όπως τροποποιήθηκε από την υπ' αρ. Υ4α/139491/2006 (ΦΕΚ 1747/Β/2006) Υπουργική Απόφαση «*Καθορισμός προϋποθέσεων, κριτηρίων και διαδικασιών πρόσβασης στο σύστημα νοσηλευτικής και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης ανασφαλιστών και οικονομικά αδυνάτων πολιτών*».

ανασφάλιστα και έχουν οικογενειακό ετήσιο εισόδημα κάτω των 6.000 ευρώ⁶³, προσαυξανόμενο κατά 30% για τη σύζυγο και κατά 20% για κάθε ανήλικο ή προστατευόμενο παιδί, με την προϋπόθεση ότι δεν προέρχεται από επαγγελματική δραστηριότητα που παρέχει δυνατότητα ασφάλισης.

(β) Το Υπουργείο Υγείας εξασφαλίζει στο πλαίσιο λειτουργίας του **Πρωτοβάθμιου Εθνικού Δικτύου Υγείας**⁶⁴ την πρόσβαση των ανασφάλιστων στην παροχή υπηρεσιών υγείας, μέσω της Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας⁶⁵ (ιατρικές εξετάσεις και συνταγογράφηση). Οι ανασφάλιστοι έχουν επίσης εξαιρεθεί της καταβολής των 5 ευρώ για τη χρήση υπηρεσιών υγείας που παρέχουν τα Κέντρα Υγείας του ΕΣΥ.

(γ) Το Υπουργείο Υγείας εφαρμόζει από τον Ιούλιο του 2014 το **«Πρόγραμμα δωρεάν Φαρμακευτικής Φροντίδας»** με βάση τις ρήτρες της παρ. 1 του άρθρου 8 του Ν. 4238/2014 (όπως συμπληρώθηκε με το άρθρο 182 του Ν. 4270/2014). Σύμφωνα με τις σχετικές ρυθμίσεις⁶⁶, στο Πρόγραμμα εντάσσονται οι ανασφάλιστοι Έλληνες πολίτες, οι νομίμως διαμένοντες στην ελληνική επικράτεια ομογενείς, οι υπήκοοι κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι υπήκοοι τρίτων χωρών, νόμιμα και μόνιμα διαμένοντες στην Ελλάδα, οι οποίοι στερούνται των προϋποθέσεων έκδοσης βιβλιαρίου ανασφαλιστού και δεν είναι ασφαλισμένοι σε κανένα δημόσιο ή

⁶³ Έλεγχος εισοδηματικών πηγών δεν γίνεται στην περίπτωση ομάδων ειδικού καθεστώτος: παιδιά που διαβιούν σε ιδρύματα, αγωνιστές εθνικής αντίστασης, ενήλικες κρατούμενοι και ανήλικοι σε αναμορφωτήρια.

⁶⁴ Το **Πρωτοβάθμιο Εθνικό Δίκτυο Υγείας** (Π.Ε.Δ.Υ.) θεσπίσθηκε με το Ν. 3238/2014 «Πρωτοβάθμιο Εθνικό Δίκτυο Υγείας (Π.Ε.Δ.Υ.), αλλαγή σκοπού Ε.Ο.Π.Υ.Υ. και λοιπές διατάξεις», λειτουργεί στις Διοικήσεις Υγειονομικών Περιφερειών (Δ.Υ.Πε.) της χώρας και εξασφαλίζει υπηρεσίες Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας (Π.Φ.Υ.) ισότιμα σε κάθε πολίτη, ανεξάρτητα από την οικονομική, κοινωνική, επαγγελματική, ασφαλιστική του κατάσταση και τον τόπο κατοικίας του.

⁶⁵ Η παρ. 4 του άρθρου του Ν. 3238/2014 προβλέπει ότι η Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας (Π.Φ.Υ.):

α) Αποτελεί πύλη εισόδου των πολιτών στο σύστημα υγείας.

β) Παρέχει στον πολίτη ολοκληρωμένες υπηρεσίες πρωτοβάθμιας περίθαλψης, πρόληψης, διάγνωσης, θεραπείας, προαγωγής και φροντίδας της υγείας.

γ) Εξασφαλίζει και συντονίζει τη συνέχεια της φροντίδας κατευθύνοντας τον πολίτη προς τα άλλα επίπεδα του συστήματος υγείας.

δ) Σέβεται την αυτονομία και την αξιοπρέπεια τους, στο πλαίσιο των κανόνων βιοηθικής και ιατρικής δεοντολογίας.

⁶⁶ Βλ. τις διατάξεις της υπ' αρ. οικ. 56432/28.6.2014 (ΦΕΚ Β 1735) Κοινής Υπουργικής Απόφασης «Καθορισμός προϋποθέσεων, κριτηρίων και διαδικασιών πρόσβασης στο σύστημα φαρμακευτικής περίθαλψης ανασφαλιστών και οικονομικά αδυνάτων πολιτών», που προβλέπει ότι προκαλείται ετήσια δαπάνη στον κρατικό προϋπολογισμό η οποία δεν θα υπερβαίνει το ποσό των τριακοσίων σαράντα εκατομμυρίων (340.000.000 ευρώ), στους ΚΑΕ Φ 2102325 και από τους οικείους προϋπολογισμούς των κωδικών του ΕΟΠΥΥ.

ιδιωτικό φορέα και οι ασφαλισμένοι που έχουν απωλέσει την ασφαλιστική τους ικανότητα λόγω οφειλών στα οικεία Ασφαλιστικά Ταμεία, και τα εξαρτώμενα μέλη της οικογένειάς τους.

(δ) Οι Περιφέρειες, οι Δήμοι και άλλα ΝΠΔΔ εξασφαλίζουν την πρόσβαση ευπαθών ομάδων σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη μέσω της λειτουργίας των **Κοινωνικών Ιατρείων**.

1.1.3. Αντιμετώπιση κρίσεων

(α) Το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας εξασφαλίζει μέσω του **Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ε.Κ.Κ.Α.)**⁶⁷ ένα πακέτο *υποστηρικτικών υπηρεσιών για την αντιμετώπιση έκτακτης κοινωνικής ανάγκης ή κινδύνου*⁶⁸, που περιλαμβάνουν:

- ❑ άμεση συμβουλευτική υποστήριξη σε ατομικό, ομαδικό και κοινοτικό επίπεδο
- ❑ ψυχολογική υποστήριξη βραχείας διάρκειας σε άτομα, ζευγάρια, οικογένειες και πληθυσμιακές ομάδες
- ❑ ενημέρωση και πληροφόρηση για υπηρεσίες και προγράμματα κοινωνικής ένταξης
- ❑ βραχεία σε διάρκεια φιλοξενία και άμεση κάλυψη βασικών αναγκών στέγασης, διατροφής και ένδυσης
- ❑ επιτόπια παρέμβαση σε χώρους που αναφέρεται ή καταγγέλεται η ύπαρξη προβλήματος που χρήζει άμεσης κοινωνικής παρέμβασης
- ❑ εφαρμογή προγραμμάτων κοινωνικής αλληλεγγύης και εθελοντικής προσφοράς, για την αντιμετώπιση έκτακτων αναγκών
- ❑ ανάπτυξη δικτύου συνεργασίας με άλλους φορείς και υπηρεσίες που ασχολούνται με την αντιμετώπιση έκτακτων περιστατικών.

Οι υπηρεσίες επείγουσας ψυχοκοινωνικής στήριξης σε ενήλικες και οικογένειες παρέχονται είτε τηλεφωνικά (μέσω της τηλεφωνικής γραμμής Άμεσης Κοινωνικής Βοήθειας 197 που λειτουργεί σε 24ωρη βάση), είτε με προσωπική επαφή στα Κέντρα Κοινωνικής Στήριξης, ενώ οι υπηρεσίες επείγουσας ψυχοκοινωνικής στήριξης και κοινωνικής προστασίας παιδιών παρέχονται είτε

⁶⁷ Πρόκειται για ΝΠΔΔ με έδρα την Αθήνα και ένα δίκτυο περιφερειακών μονάδων που συστάθηκε με το άρθρο 13 του Ν. 2646/1998 απέκτησε νομική αυτοτέλεια με το άρθρο 6 του Ν. 3106/2003.

⁶⁸ Π.χ. ενδοοικογενειακή βία, παραμέληση, εγκατάλειψη, φυγή από το σπίτι, κακοποίηση, έντονη συναισθηματική φόρτιση, αδυναμία κάλυψης βασικών αναγκών διαβίωσης, κοινωνικοί κίνδυνοι που προέρχονται από φυσικές καταστροφές ή ατυχήματα με μεγάλο αριθμό θυμάτων.

τηλεφωνικά (μέσω της τηλεφωνικής γραμμής Παιδικής Προστασίας 1107 που λειτουργεί σε 24ωρη βάση), είτε με προσωπική επαφή στα Κέντρα Κοινωνικής Στήριξης.

(β) Το Υπουργείο Εσωτερικών εξασφαλίζει μέσω της **Γενικής Γραμματείας Ισότητας** ένα πακέτο *υποστηρικτικών υπηρεσιών για την αντιμετώπιση έκτακτης κοινωνικής ανάγκης ή κινδύνου των γυναικών θυμάτων βίας και κακοποίησης*.

1.1.4. Πρόσβαση σε κατάλληλη στέγη

(α) Το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας εφαρμόζει στο πλαίσιο του **Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Αντιμετώπιση του Προβλήματος της Έλλειψης Στέγης**⁶⁹ και του Ν. 4254/2014⁷⁰ το Πρόγραμμα «**Στέγαση και Επανένταξη**», που επιδιώκει την παροχή προσιτής και κατάλληλης στέγασης, παράλληλα με την ολική ή μερική κάλυψη λογαριασμών ΔΕΚΟ ή άλλων βιοτικών αναγκών, σε συνδυασμό με διαδικασίες εργασιακής επανένταξης και προώθησης των ωφελούμενων στην αγορά εργασίας⁷¹. Από την υλοποίηση του Προγράμματος αναμένεται να ωφεληθούν 1.200 άτομα που αντιμετωπίζουν πρόβλημα στέγης (480 από τα οποία θα ενταχθούν και στην αγορά εργασίας) και συγκεκριμένα:

- οικογένειες και άτομα που φιλοξενούνται σε Κοινωνικούς Ξενώνες Αστέγων ή Ξενώνες Ύπνου ή κάνουν χρήση των υπηρεσιών Ανοιχτών Κέντρων Ημέρας Αστέγων

⁶⁹ Το Σχέδιο εκπονήθηκε το 2013 από τη Διεύθυνση Κοινωνικής Αντίληψης και Αλληλεγγύης της Γενικής Γραμματείας Πρόνοιας με βάση τις ρήτρες του άρθρου 29 του Ν. 4052/2012 και επικαιροποιείται την περίοδο αυτή από το ΤΕΙ Αθήνας. Παράλληλα, το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών έχει αναλάβει την εκπόνηση μίας εξειδικευμένης Στρατηγικής για την ανάπτυξη πολιτικών κοινωνικής κατοικίας στην Ελλάδα.

⁷⁰ Ο Ν. 4254/2014 προβλέπει τη δυνατότητα υλοποίησης προγραμμάτων ή δράσεων για τους άστεγους, προωθώντας την εφαρμογή τους με προγραμματικές συμβάσεις μεταξύ του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας και των φορέων υλοποίησης.

⁷¹ Οι υπηρεσίες που παρέχονται, κατά περίπτωση, στους ωφελούμενους του Προγράμματος, είναι:

- στέγαση
- κάλυψη ειδών πρώτης ανάγκης
- ψυχοκοινωνική υποστήριξη
- εργασιακή συμβουλευτική
- νομική συμβουλευτική
- χρηματοοικονομική διαχείριση
- διασύνδεση με αρμόδιες υπηρεσίες (π.χ. καθοδήγηση για την αξιοποίηση προγραμμάτων, δράσεων ή παροχών στις οποίες θα μπορούσε να ενταχθεί ο ωφελούμενος).

- οικογένειες και άτομα που έχουν καταγραφεί ως άστεγοι από τις κοινωνικές υπηρεσίες των Δήμων ή τα Κέντρα Κοινωνικής Πρόνοιας
- γυναίκες που φιλοξενούνται σε Ξενώνες Γυναικών θυμάτων βίας
- άτομα που φιλοξενούνται σε Δομές Παιδικής Προστασίας, έχουν συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας τους και δεν σπουδάζουν.

(β) **Οι Περιφέρειες, οι Δήμοι και άλλα ΝΠΔΔ** εξασφαλίζουν την πρόσβαση ευπαθών ομάδων σε υπηρεσίες προσωρινής φιλοξενίας μέσω της λειτουργίας των **Κοινωνικών Ξενώνων**.

1.1.5. Πρόσβαση σε ενέργεια

Το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής προωθεί ειδικές πρωτοβουλίες για την καταπολέμηση της **ενεργειακής πενίας των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού**⁷², με βάση το Ν. 4001/2011 «Για τη λειτουργία Ενεργειακών Αγορών Ηλεκτρισμού και Φυσικού Αερίου, για Έρευνα, Παραγωγή και δίκτυα μεταφοράς Υδρογονανθράκων και άλλες ρυθμίσεις», που ενσωμάτωσε στην Ελληνική έννομη τάξη τις διατάξεις της Οδηγίας 2009/72/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Ιουλίου 2009 «Σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και για την κατάργηση της Οδηγίας 2003/54/EK» (ΕΕ L 211/14.8.2009):

Το **Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο**⁷³ αντιστοιχεί σε ένα οικονομικό πλεονέκτημα ευάλωτων πελατών καταναλωτών ηλεκτρικού ρεύματος ή φυσικού αερίου, το οποίο εξασφαλίζει σημαντικές επιπτώσεις στο σύνολο της σχετικής τετραμηνιαίας κατανάλωσης (έως 42% έναντι του οικιακού τιμολογίου της ΔΕΗ που ισχύει από 1.1.2014) που κάνουν αποκλειστικά για δική τους χρήση⁷⁴.

⁷² Η ενεργειακή πενία των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού αποτελεί αυτοτελή παράγοντα κοινωνικού αποκλεισμού, που μπορεί να οδηγήσει σε ακραίες περιπτώσεις (ακόμα και σε κίνδυνο ζωής) όταν τα άτομα αδυνατούν να εξοφλήσουν τις υποχρεώσεις τους προς τους παρόχους ρεύματος ή φυσικού αερίου και διακόπτεται η σχετική παροχή.

⁷³ Βλ. σχετικά την υπ' αριθ. Δ5-ΗΛ/Β/Φ29/16027/6.8.10 Απόφαση του Υπουργού Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής «Εφαρμογή Κοινωνικού Οικιακού Τιμολογίου» όπως τροποποιήθηκε ιδίως με τις υπ' αριθ. Δ5-ΗΛ/Β/Φ29/6713/24.3.2011 και Δ5-ΗΛ/Β/Φ1.20/οικ.878/17.1.2013 σχετικές αποφάσεις του ΥΠΕΚΑ.

⁷⁴ Σύμφωνα με στοιχεία του ΔΕΔΔΗΕ Α.Ε. (Διαχειριστή του Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας) οι ενταγμένοι καταναλωτές στο Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο στις 31.12.2013 ήταν 534.808 και στις 30.6.2014 αυξήθηκαν σε 656.000.

Το **Δίκτυο Προστασίας Ευάλωτων Καταναλωτών Ηλεκτρικής Ενέργειας**⁷⁵ αντανακλά τις κοινωνικές ρήτηρες του «**Κώδικα Προμήθειας Ηλεκτρικής Ενέργειας**» που εκπόνησε η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 138 του Ν.4001/2011, ο οποίος ορίζει τις βασικές υποχρεώσεις και τα δικαιώματα καταναλωτών και προμηθευτών, προβλέποντας ειδικές ρήτηρες προστασίας για τους **Ευάλωτους Οικιακούς Πελάτες**.

1.1.6. Πρόσβαση στο χρηματοπιστωτικό σύστημα

Το Υπουργείο Οικονομικών έχει κατοχυρώσει με το Ν. 4254/2014 το **δικαίωμα κάθε πολίτη να διατηρεί έναν τραπεζικό λογαριασμό**, συγκεκριμένο ποσό του οποίου δεν μπορεί να κατασχεθεί και προστατεύεται από κάθε πράξη μονομερούς συμψηφισμού απαιτήσεων τρίτων (περιλαμβανομένου του δημοσίου και των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων). Η πρωτοβουλία αυτή διασφαλίζει την ομαλή πρόσβαση των πολιτών σε τραπεζικές συναλλαγές και διευκολύνει τη συμμετοχή τους στην οικονομική και κοινωνική ζωή (διενέργεια συναλλαγών, πληρωμή λογαριασμών, **διαφύλαξη ενός ελάχιστου ποσού για την κάλυψη βασικών βιοτικών αναγκών, ιδίως σε καταστάσεις ανάγκης**)⁷⁶.

1.1.7. Πρόσβαση στη Δικαιοσύνη

Τα Υπουργεία Δικαιοσύνης, Διαφάνειας & Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας εξετάζουν την εκπόνηση και πιλοτική εφαρμογή εντός του 2015 ενός Προγράμματος **Νομικής Συνδρομής των ευπαθών ομάδων**, που θα εξασφαλίζει υπηρεσίες δωρεάν νομικής

⁷⁵ Βλ. σχετικά τον «Κώδικα Προμήθειας Ηλεκτρικής Ενέργειας σε Πελάτες» που εκπόνησε η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 138 του Ν. 4001/2011 και εγκρίθηκε με την υπ. αρ. 29.3.2013 Απόφαση του Υφυπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (ΦΕΚ 832 Β'/9.4.2013).

⁷⁶ Σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις, κάθε φυσικό πρόσωπο που φορολογείται στην Ελλάδα δικαιούται να διατηρεί έναν μοναδικό λογαριασμό, ατομικό ή κοινό, σε ένα μόνο πιστωτικό ίδρυμα, στον οποίο οι καταθέσεις είναι ακατάσχετες μέχρι του ποσού των 1.500 ευρώ. Στην περίπτωση φορολογουμένων, μισθωτών ή συνταξιούχων, ο ακατάσχετος λογαριασμός είναι αποκλειστικά αυτός στον οποίο πιστώνονται περιοδικά οι μισθοί, συντάξεις ή και τα όποια ασφαλιστικά βοηθήματα. Επιπλέον, προβλέπεται ρητώς ότι πέραν των 1.500 ευρώ, είναι **ακατάσχετα και τα προνοιακά επιδόματα, όπως το κοινωνικό μέρισμα και το επίδομα του Προγράμματος ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος**.

συνδρομής σε υποθέσεις της προνοιακής νομοθεσίας σε ανασφάλιστα άτομα με ετήσιο εισόδημα κάτω από το εγγυημένο όριο συντήρησης⁷⁷.

1.1.8. Πρόσβαση σε δραστηριότητες πολιτισμού και αναψυχής

Τα Υπουργεία Τουρισμού, Πολιτισμού και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας εξετάζουν την εκπόνηση και πιλοτική εφαρμογή εντός του 2015 ενός Προγράμματος **Κοινωνικού Πολιτισμού και Τουρισμού**, που θα καλύπτει τις ακόλουθες κατηγορίες προσώπων:

- ❑ ανασφάλιστα άτομα με ατομικό ή οικογενειακό ετήσιο εισόδημα κάτω από το εγγυημένο όριο συντήρησης
- ❑ ανασφάλιστα άτομα που διαμένουν σε Μονάδες Κοινωνικής Φροντίδας ή άλλα ιδρύματα Ν.Π.Δ.Δ ή Ν.Π.Ι.Δ. του προνοιακού τομέα
- ❑ μακροχρόνια ανέργους με ατομικό ή οικογενειακό ετήσιο εισόδημα κάτω από το εγγυημένο όριο συντήρησης.

Το Πρόγραμμα θα επικεντρωθεί στην δωρεάν πρόσβαση⁷⁸ προσώπων που δεν καλύπτονται από υφιστάμενα συναφή προγράμματα⁷⁹ σε:

- α) επιλεγμένες πολιτιστικές δραστηριότητες
- β) οργανωμένες διακοπές εντός της χώρας.

⁷⁷ Το Πρόγραμμα θα εφαρμοσθεί αρχικά στο επίπεδο των οργάνων της διοίκησης που εξετάζουν διοικητικές προσφυγές και στα διοικητικά δικαστήρια του πρώτου βαθμού.

⁷⁸ Καλύπτονται οι δαπάνες μετακίνησης και πρόσβασης.

⁷⁹ Βλ. για παράδειγμα τη λειτουργία του Προγράμματος «Τουρισμός για Όλους» 2013-2014 που υλοποιήθηκε από το Υπουργείο Τουρισμού με στόχο την εξασφάλιση διακοπών χαμηλού κόστους σε ευαίσθητες ομάδες, συνολικής δαπάνης 5 εκατ. ευρώ. Προβλέπει την χορήγηση 62.000 ατομικών δελτίων Κοινωνικού Τουρισμού εξαήμερων διακοπών σε εργαζόμενους (με εισοδηματικά κριτήρια) και 10.000 ατομικών δελτίων σε συνταξιούχους λόγω γήρατος ή αναπηρίας (ανεξαρτήτως εισοδήματος).

ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 1.2: Πρόσβαση σε Επαρκείς Πόρους

Η πρόσβαση σε επαρκείς πόρους αποτελεί θεμελιώδη προτεραιότητα της Εθνικής Στρατηγικής, επιδιώκοντας να εξασφαλίσει για κάθε άτομο που εγκλωβίζεται σε συνθήκες ακραίας φτώχειας ένα πλέγμα μη ανταποδοτικών οικονομικών παροχών που θα συνδυάζονται με κατάλληλες υπηρεσίες φροντίδας και ενεργοποίησης. Ως κύρια παρέμβαση οριοθετείται εδώ η *σταδιακή ανάπτυξη ενός μοντέλου στοχευμένης εισοδηματικής ενίσχυσης των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού*, που θα εξειδικεύει τόσο το περιεχόμενο όσο και τις προϋποθέσεις πρόσβασης στις αντίστοιχες υπηρεσίες και παροχές.

Μέτρα Πολιτικής

1.2.1. Πιλοτική εφαρμογή ενός Γενικού Προγράμματος Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος

Στις 15 Νοεμβρίου 2014⁸⁰ ξεκίνησε η διαδικασία πιλοτικής εφαρμογής του Προγράμματος ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος **«Εγγυημένο Κοινωνικό Εισόδημα»** με βάση τις διατάξεις του άρθρου πρώτου του Ν. 4093/2012 και της υπ. αρ. 39892/ΓΔ1.2/7.11.2014 Κοινής Απόφασης των Υπουργών Οικονομικών και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας *«Καθορισμός των όρων και των προϋποθέσεων εφαρμογής του πιλοτικού προγράμματος Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα»*, που θεσπίζει για πρώτη φορά δείκτες του εγγυημένου από την πολιτεία ορίου συντήρησης και θέτει προϋποθέσεις πρόσβασης των ενδιαφερομένων σε ένα πακέτο επιδοματικών παροχών, υπηρεσιών και κοινωνικών πλεονεκτημάτων.

Το Πρόγραμμα απευθύνεται σε άτομα και οικογένειες που διαβιούν σε συνθήκες ακραίας φτώχειας και βασίζεται σε τρεις πυλώνες:

- ⇒ εισοδηματική στήριξη των δικαιούχων (μέσω μηνιαίας κλιμακούμενης⁸¹ επιδοματικής παροχής)
- ⇒ εξασφάλιση πρόσβασης των δικαιούχων σε κοινωνικές υπηρεσίες και αγαθά
- ⇒ υποστήριξη των δικαιούχων που μπορούν να απασχοληθούν για την ένταξη ή επανένταξή τους στην αγορά εργασίας.

⁸⁰ Οι δικαιούχοι υποβάλουν ηλεκτρονικά από τις 15 Νοεμβρίου 2014 τις αιτήσεις τους στην ιστοσελίδα www.energo-ekke.gr για να ενταχθούν στο Πρόγραμμα.

⁸¹ Το ύψος της παροχής προσαρμόζεται στο εισοδηματικό προφίλ του κάθε δικαιούχου, καθώς καλύπτει τη διαφορά μεταξύ του διαθέσιμου εισοδήματος και του προκαθορισμένου «εισοδηματικού κατωφλίου».

(α) Το ανώτατο ποσό της συνολικής εισοδηματικής ενίσχυσης περιλαμβάνει:

- ❑ τη βασική εισοδηματική ενίσχυση που αντιστοιχεί σε 100 ευρώ ανά μήνα για κάθε ωφελούμενη μονάδα
- ❑ την αναλογική εισοδηματική ενίσχυση που αντιστοιχεί σε:
 - ⇒ 100 ευρώ για κάθε ενήλικα αιτούντα, σύζυγο και κάθε ενήλικα εξαρτώμενο μέλος
 - ⇒ 50 ευρώ για κάθε ανήλικο εξαρτώμενο μέλος.

(β) Οι δικαιούχοι προωθούνται, κατά περίπτωση, στο πλαίσιο του **Σχεδίου Ένταξης** που εκπονείται από την Κοινωνική Υπηρεσία του Δήμου, για ένταξη σε προγράμματα, δράσεις, παροχές και υπηρεσίες κοινωνικού χαρακτήρα, όπως:

- ❑ Ενημέρωση, πληροφόρηση και ατομική συμβουλευτική υποστήριξη των δικαιούχων της εισοδηματικής ενίσχυσης ή /και των μελών της οικογένειάς τους
- ❑ Παραπομπή και ένταξη σε δομές και υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας και υποστήριξης
- ❑ Χορήγηση βιβλιαρίου ανασφάλιστου (στην περίπτωση που δεν δικαιούνται παροχών υγείας για οποιοδήποτε λόγο)
- ❑ Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο της ΔΕΗ ή άλλου φορέα παροχής ενέργειας
- ❑ Κοινωνικό τιμολόγιο ΕΥΔΑΠ, ΕΥΑΘ, ΔΕΥΑ
- ❑ Κοινωνικό τιμολόγιο Δήμων και Δημοτικών Επιχειρήσεων
- ❑ Χορήγηση επιδόματος θέρμανσης
- ❑ Ένταξη σε πρόγραμμα Κοινωνικού Παντοπωλείου
- ❑ Ένταξη στα προγράμματα που υλοποιούνται στο πλαίσιο του Ταμείου Ευρωπαϊκής Βοήθειας για του Άπορους
- ❑ Ένταξη σε άλλα προγράμματα αντιμετώπισης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

(γ) Οι δικαιούχοι, εφόσον ανήκουν στον ενεργό πληθυσμό, μπορούν να εργασθούν και είναι κάτω των 67 ετών, προωθούνται, σε δράσεις που στοχεύουν στην ένταξη ή επανένταξή τους στην αγορά εργασίας, μέσω προγραμμάτων που περιλαμβάνουν:

- ❑ Νέες Θέσεις Εργασίας
- ❑ Προγράμματα κοινωφελούς εργασίας
- ❑ Προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης
- ❑ Προγράμματα πρακτικής άσκησης και απόκτησης επαγγελματικής εμπειρίας
- ❑ Ένταξη ή επανένταξη στο εκπαιδευτικό σύστημα
- ❑ Προγράμματα συμβουλευτικής, κατάρτισης και προώθησης στην εργασία.

Το Πρόγραμμα προβλέπει την αξιοποίηση της κοινωνικής έρευνας⁸², ως διαδικασία της διερεύνησης των συνθηκών διαβίωσης των ωφελούμενων μονάδων, η οποία διενεργείται από Κοινωνικό Λειτουργό και μπορεί να περιλαμβάνει επιτόπιες επισκέψεις όπου απαιτείται. Παράλληλα, προβλέπει την καταγραφή (στο στάδιο της αίτησης των ενδιαφερομένων) ενός πακέτου πληροφοριών που μπορούν να αξιοποιηθούν για την **πραγματική διαπίστωση συνθηκών ακραίας φτώχειας**:

- ❖ δαπάνες ενέργειας, ύδρευσης, επικοινωνιών
- ❖ ύψος ενοικίου
- ❖ ιδιωτικά δάνεια
- ❖ δαπάνες ιδιωτικής ασφάλισης και ιδιωτικής εκπαίδευσης
- ❖ είδος θέρμανσης
- ❖ επαγγελματικά χαρακτηριστικά
- ❖ εκπαιδευτικό επίπεδο μελών
- ❖ στοιχεία κατοχής οικιακού εξοπλισμού
- ❖ χαρακτηριστικά κατοικίας (παλαιότητα, αριθμός δωματίων κ.λπ.)
- ❖ άλλα στοιχεία που απεικονίζουν την κοινωνικοοικονομική κατάσταση του νοικοκυριού.

Το Πρόγραμμα «Εγγυημένο Κοινωνικό Εισόδημα» θα εφαρμοσθεί για έξι μήνες στους ακόλουθους Δήμους:

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΔΗΜΟΣ
Αν. Μακεδονίας – Θράκης	Δράμας
Κεντρικής Μακεδονίας	Έδεσσας
Δυτικής Μακεδονίας	Γρεβενών
Ηπείρου	Ιωαννίνων
Θεσσαλίας	Καρδίτσας
Ιονίων Νήσων	Λευκάδας, Μεγανησίου
Δυτικής Ελλάδας	Ι.Π. Μεσολογγίου
Στερεάς Ελλάδας	Χαλκίδας
Αττικής	Καλλιθέας
Πελοποννήσου	Τρίπολης
Βορείου Αιγαίου	Σάμου
Νοτίου Αιγαίου	Σύρου
Κρήτης	Μαλεβιζίου

⁸² Η κοινωνική έρευνα αποτελεί τμήμα του σχεδίου δράσης κοινωνικής ένταξης ή και εργασιακής ένταξης/επανεένταξης όπου απαιτείται.

1.2.2. Θεσμοθέτηση ενός Γενικού Συστήματος Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος

Αξιοποιώντας α) τα αποτελέσματα της αξιολόγησης της πιλοτικής εφαρμογής του Προγράμματος **«Εγγυημένο Κοινωνικό Εισόδημα»** και β) τα πορίσματα της μελέτης αναμόρφωσης των προγραμμάτων εισοδηματικής στήριξης συγκεκριμένων ευπαθών ομάδων του πληθυσμού⁸³, το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας θα προχωρήσει εντός του 2015 στη θεσμοθέτηση του Γενικού Συστήματος Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος⁸⁴ ως το βασικό εργαλείο των δημόσιων πολιτικών για την προώθηση του μοντέλου στοχευμένης κάλυψης των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού. Η κατοχύρωση του συστήματος θα αποτελέσει σημαντικό μηχανισμό μεταρρυθμιστικής παρέμβασης στο πεδίο των παραδοσιακών προνοιακών πολιτικών, που επιχειρείται με γνώμονα την “ενεργητική στροφή” των προγραμμάτων επιδοματικής ενίσχυσης, συνδέοντας τις παροχές με την

⁸³ Για παράδειγμα, το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας παρακολουθεί σύμφωνα με το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο την υλοποίηση των ακόλουθων προγραμμάτων εισοδηματικής ενίσχυσης:

- Προγράμματα ενίσχυσης ατόμων με αναπηρία
- Προγράμματα ενίσχυσης ανασφάλιστων ηλικιωμένων
- Πρόγραμμα ενίσχυσης απροστάτευτων παιδιών
- Προγράμματα κάλυψης των μονογονεϊκών οικογενειών / οικογενειών σε κρίση
- Πρόγραμμα ενίσχυσης ανασφάλιστων μητέρων
- Πρόγραμμα ενίσχυσης παλιννοστούντων ομογενών και επαναπατριζόμενων
- Πρόγραμμα έκτακτης ενίσχυσης οικονομικά αδυνάτων.

Εκτός από τα προγράμματα αυτά, έχουν θεσπισθεί και τα ακόλουθα προγράμματα συμπληρωματικών παροχών:

- Πρόγραμμα στεγαστικής συνδρομής (υπό μορφή ενοικίου) σε ανασφάλιστα και οικονομικά αδύνατα άτομα ηλικίας 65 χρονών και άνω που αποδεδειγμένα στερούνται στέγης
- Πρόγραμμα χορήγησης επιδόματος καυσίμων στα άτομα με πλήρη παράλυση των κάτω άκρων ή ακρωτηριασμό και των δύο ποδιών
- Πρόγραμμα χορήγησης διατροφικού επιδόματος στους άπορους και ανασφάλιστους νεφροπαθείς τελικού σταδίου, στους μεταμοσχευθένες και στους άμεσα και έμμεσα ασφαλισμένους.

⁸⁴ Επισημαίνεται ότι το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα είναι μία γνήσια προνοιακή παροχή που δεν πρέπει να συγχέεται με άλλου είδους επιδόματα ή παροχές ασφαλιστικού χαρακτήρα (π.χ. επίδομα ανεργίας, μη ανταποδοτικές συντάξεις), εάν και αυτές αποτελούν εξίσου σημαντική εγγύηση επαρκούς εισοδήματος για κάποιες ομάδες του πληθυσμού. Βλ. ιδίως Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, «Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού - Ένα Ευρωπαϊκό Πλαίσιο για κοινωνική και εδαφική συνοχή», Βρυξέλλες, 16.12.2010, COM(2010) 758 τελικό.

εργασιακή ένταξη και υιοθετώντας **αυστηρά κριτήρια κοινωνικής δικαιοσύνης** στην άσκηση μέτρων κοινωνικής προστασίας.

Το Γενικό Σύστημα Ελαχίστου Εισοδήματος δεν αντιστοιχεί στη μονοδιάστατη χορήγηση χρηματικών παροχών, αλλά συνθέτει ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα κοινωνικών παρεμβάσεων που θα στηριχθεί σε τρεις Άξονες:

- μία θεσμικά κατοχυρωμένη προνοιακή παροχή εισοδηματικής ενίσχυσης, που εξασφαλίζει σε κάθε φτωχό πολίτη ένα εγγυημένο όριο διαβίωσης
- ένα πακέτο ποιοτικών υπηρεσιών φροντίδας για άτομα που αντιμετωπίζουν πρόσθετα προβλήματα εξαιτίας ηλικίας, ασθένειας ή αναπηρίας
- ένα πλέγμα προγραμμάτων ενεργοποίησης και προώθησης στην αγορά εργασίας ανέργων που είναι ικανοί και διαθέσιμοι προς απασχόληση.

1.2.3. Επιδοματική κάλυψη αναγκών οικιακής θέρμανσης

Το Υπουργείο Οικονομικών εφαρμόζει το **«Πρόγραμμα Επιδόματος Πετρελαίου Θέρμανσης»**, καταβάλλοντας ειδική παροχή σε άτομα και νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος⁸⁵ για αγορές πετρελαίου θέρμανσης κατά τους χειμερινούς μήνες (Οκτώβριος - Απρίλιος)⁸⁶. Το επίδομα ανέρχεται σε 0,35 ευρώ για κάθε λίτρο πετρελαίου που θα αγοράζει ο δικαιούχος, ενώ η ποσότητα λίτρων για την οποία θα χορηγείται το επίδομα καθορίσθηκε στα 25 λίτρα ανά τ.μ. στην Α' ζώνη, στα 15 λίτρα ανά τ.μ. στην Β' ζώνη, στα 8 λίτρα ανά τ.μ. στην Γ' ζώνη και στα 5 λίτρα ανά τ.μ. στη Δ' ζώνη, με ανώτατο όριο επιφάνειας τα 120 τ.μ.

⁸⁵ Η ηλεκτρονική εφαρμογή του Taxis για την υποβολή αιτήσεων χορήγησης του επιδόματος πετρελαίου θέρμανσης είχε δεχθεί μέχρι την 1η Νοεμβρίου 2014 500.000 επισκέψεις φορολογουμένων, με τους 450.000 εξ αυτών να αιτούνται το επίδομα και την προκαταβολή του 25%.

⁸⁶ Το ύψος του επιδόματος για τη χειμερινή περίοδο 2014/2015 κυμαίνεται από 52,50 έως και 1.050 ευρώ. Μέχρι το τέλος του 2014 θα διατεθούν 74 εκατ. ευρώ, ενώ μέσα στο 2015 θα δοθούν 210 εκατ. ευρώ.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ 2. Πρόληψη και Καταπολέμηση του Αποκλεισμού των Παιδιών

Ο Άξονας 2 της Στρατηγικής εστιάζει στην προστασία των παιδιών από τις εξαιρετικά επικίνδυνες επιπτώσεις που έχει η φτώχεια στη σωματική, πνευματική και ψυχολογική τους ανάπτυξη και, συνεπώς, στη δυνατότητά τους να εξελιχθούν μελλοντικά σε υγιείς και αυτοδύναμους ενήλικες. Υπό αυτό το πρίσμα, τα παιδιά (0-17 ετών) που μεγαλώνουν σε συνθήκες φτώχειας βιώνοντας πολλαπλές στέρησεις και μειονεκτήματα αποτελούν **ομάδα υψηλής δημόσιας προτεραιότητας**.

Τα Μέτρα του Άξονα διαρθρώνονται στις ακόλουθες Προτεραιότητες Πολιτικών:

- ▣ Πρόσβαση σε οικονομικούς πόρους
- ▣ Πρόσβαση σε οικονομικά προσιτές και ποιοτικές υπηρεσίες
- ▣ Πρόσβαση στην υποχρεωτική εκπαίδευση.

Πίνακας 6. Η Αρχιτεκτονική του Άξονα 2 της Στρατηγικής

Προτεραιότητα	Μέτρο
2.1: Πρόσβαση σε Οικονομικούς Πόρους	2.1.1. Πρόσβαση στο επίδομα απροστάτευτων παιδιών 2.1.2. Πρόσβαση στο ενιαίο επίδομα στήριξης τέκνων 2.1.3. Πρόσβαση στο επίδομα στήριξης Τρίτεκνων και Πολύτεκνων
2.2: Πρόσβαση σε Οικονομικά Προσιτές και Ποιοτικές Υπηρεσίες	2.2.1. Πρόσβαση σε υπηρεσίες προσχολικής αγωγής 2.2.2. Πρόσβαση σε υπηρεσίες δημιουργικής απασχόλησης, ψυχαγωγίας και αναψυχής 2.2.3. Πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες ανοικτής φροντίδας 2.2.4. Πρόληψη της παραπομπής σε δομές κλειστής φροντίδας 2.2.5. Προώθηση της αποϊδρυματοποίησης, αποκατάστασης και επανένταξης 2.2.6. Αναβάθμιση της ποιότητας των υπηρεσιών κλειστής φροντίδας 2.2.7. Πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες Νομικής Συνδρομής
2.3: Πρόσβαση στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση	2.3.1. Πρόσβαση σε υπηρεσίες προσχολικής εκπαίδευσης 2.3.2. Πρόσβαση σε υπηρεσίες σχολικής εκπαίδευσης 2.3.3. Ειδική αγωγή των παιδιών με αναπηρία 2.3.4. Εκπαιδευτική Ένταξη παιδιών Ρομά 2.3.5. Καταπολέμηση της σχολικής διαρροής

ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 2.1: Πρόσβαση σε Οικονομικούς Πόρους

Η πρόσβαση των παιδιών σε οικονομικούς πόρους αποτελεί βασική προτεραιότητα της Στρατηγικής, επιδιώκοντας να εξασφαλίσει ένα πλέγμα μη ανταποδοτικών παροχών που θα παρέχουν σε κάθε παιδί που αντιμετωπίζει κινδύνους φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού ένα ασφαλές πλαίσιο για την ομαλή του ανάπτυξη.

Μέτρα Πολιτικής

2.1.1. Πρόσβαση στο επίδομα απροστάτευτων παιδιών

Το Πρόγραμμα επικεντρώνεται στη χορήγηση μηνιαίου επιδόματος ύστερα από έλεγχο περιουσιακών και εισοδηματικών πηγών σε παιδιά (0-16 ετών), τα οποία συγκεντρώνουν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- παραμένουν στο οικογενειακό ή συγγενικό τους περιβάλλον
- στερούνται πατρικής προστασίας (ο πατέρας έχει πεθάνει ή τα έχει εγκαταλείψει ή εκτίει ποινή φυλάκισης ή πάσχει από σοβαρή ασθένεια κλπ.)
- ζουν σε συνθήκες ακραίας φτώχειας λόγω φυσικής ή οικονομικής αδυναμίας των γονέων / κηδεμόνων.

2.1.2. Πρόσβαση στο ενιαίο επίδομα στήριξης τέκνων

Το Πρόγραμμα «Ενιαίο Επίδομα Στήριξης Τέκνων» θεσμοθετήθηκε το 2012 και εξασφαλίζει μία μη ανταποδοτική επιδοματική παροχή που απαλλάσσεται από κάθε φόρο, τέλος, εισφορά ή κράτηση υπέρ του Δημοσίου ή τρίτου και καταβάλλεται ανά τρίμηνο, λαμβάνοντας υπόψη τον αριθμό των εξαρτώμενων τέκνων του νοικοκυριού, την κλίμακα ισοδυναμίας, το ισοδύναμο εισόδημα και την εισοδηματική κατηγορία.

2.1.3. Πρόσβαση στο επίδομα στήριξης Τρίτεκνων και Πολύτεκνων

Το Πρόγραμμα θεσμοθετήθηκε με το άρθρο 40 του Ν. 4141/2013 «Επενδυτικά εργαλεία ανάπτυξης, παροχή πιστώσεων και άλλες διατάξεις», που εισάγει στην Ελληνική έννομη τάξη μία νέα δημογραφική προνοιακή παροχή με την μορφή ειδικού επιδόματος τριτέκνων και πολύτεκνων για οικογένειες με τρία και άνω εξαρτώμενα τέκνα. Το επίδομα καταβάλλεται ανά τρίμηνο, μετά από έλεγχο εισοδήματος, και το ύψος του κυμαίνεται ανάλογα με τον αριθμό των παιδιών.

ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 2.2: Πρόσβαση σε Οικονομικά Προσιτές και Ποιοτικές Υπηρεσίες

Η πρόσβαση σε οικονομικά προσιτές και ποιοτικές υπηρεσίες αποτελεί βασική προτεραιότητα της Στρατηγικής, επιδιώκοντας την πρόληψη, άρση ή άμβλυνση παραγόντων που αποτελούν εστίες υψηλού κινδύνου αποκλεισμού κατά την παιδική ηλικία. Ως κύρια παρέμβαση επιλέγεται η πρόσβαση των παιδιών που ζουν σε συνθήκες φτώχειας σε ένα ολοκληρωμένο Πακέτο Βασικών Υπηρεσιών.

Μέτρα Πολιτικής

Η σταδιακή ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου Πακέτου Βασικών Υπηρεσιών για τα παιδιά που ζουν σε συνθήκες φτώχειας και τις οικογένειές τους επιδιώκει:

- ❑ την ισότιμη και ισόρροπη προσφορά βασικών υπηρεσιών στα ευάλωτα παιδιά ανεξάρτητα από τον τόπο διαμονής τους
- ❑ την ανάπτυξη ενός νέου και δραστήριου παραγωγικού τομέα της οικονομίας (παιδική φροντίδα) και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας τόσο για τους επαγγελματίες υγείας και φροντίδας, όσο και για άτομα με άλλα επίπεδα δεξιοτήτων (π.χ. σύμβουλοι θηλασμού, συνοδοί παιδιών ΑΜΕΑ).

2.2.1. Πρόσβαση σε υπηρεσίες προσχολικής αγωγής

Οι υπηρεσίες προσχολικής αγωγής (Βρεφικοί - Βρεφονηπιακοί - Παιδικοί Σταθμοί) διαδραματίζουν ένα εξαιρετικά σημαντικό ρόλο στη ζωή των παιδιών και των οικογενειών τους, καθώς:

- ❑ αφενός ενδυναμώνουν τις προοπτικές κοινωνικοποίησης και ανάπτυξης των παιδιών
- ❑ αφετέρου εξασφαλίζουν την επίβλεψη και φροντίδα των παιδιών τις ώρες που οι γονείς εργάζονται (ή αναζητούν εργασία) και απουσιάζουν από το σπίτι, ώστε να συνδυάζουν αποτελεσματικά τις υποχρεώσεις επαγγελματικού και οικογενειακού βίου.

Τα πεδία παρέμβασης του Μέτρου για την περίοδο 2015-2020 οριοθετούνται ως εξής:

- ⇒ παρέχεται πρόσβαση σε προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα υψηλής ποιότητας χωρίς αποκλεισμούς, διασφαλίζεται ότι είναι οικονομικά προσιτή και προσαρμόζεται η παροχή των υπηρεσιών αυτών στις ανάγκες των οικογενειών

- ⇒ παρέχονται κίνητρα για τη συμμετοχή των παιδιών ευπαθών οικογενειών (ιδίως των παιδιών που είναι κάτω των τριών ετών), ανεξάρτητα από την εργασιακή κατάσταση των γονέων τους
- ⇒ επιδεικνύεται ιδιαίτερη προσοχή σε παιδιά με αναπηρίες ή διανοητικά προβλήματα, σε παιδιά αλλοδαπών που δεν διαθέτουν έγγραφα και παιδιά από οικογένειες με ιστορικό στην κατάχρηση ουσιών
- ⇒ υποστηρίζονται οι γονείς στον ρόλο τους ως κύριοι εκπαιδευτές των παιδιών τους κατά τη διάρκεια των πρώτων χρόνων.

2.2.2. Πρόσβαση σε υπηρεσίες δημιουργικής απασχόλησης, ψυχαγωγίας και αναψυχής

Οι υπηρεσίες δημιουργικής απασχόλησης και ψυχαγωγίας προσφέρουν στα παιδιά όλων των ηλικιών την ευκαιρία για συμμετοχή σε διαδικασίες (αθλητικές, πολιτιστικές, μαθησιακές κλπ.) που προάγουν την πνευματική και ψυχολογική τους ανάπτυξη μέσω ισχυρών ερεθισμάτων και ενισχύουν την ομαλή τους κοινωνικοποίηση μέσω της ομαδικής δραστηριότητας. Από την άλλη πλευρά, οι υπηρεσίες αναψυχής είναι κρίσιμες για την ψυχολογική ανάταση των παιδιών και ιδίως όσων αντιμετωπίζουν μία δύσκολη καθημερινότητα λόγω φτώχειας.

Ως πεδία παρέμβασης του Μέτρου για την περίοδο 2015-2020 οριοθετούνται:

- ⇒ η ενίσχυση των υπηρεσιών **δημιουργικής απασχόλησης** (Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών, Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών με αναπηρία) και η διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής τους, ώστε να καλύπτουν και τα παιδιά προσχολικής ηλικίας
- ⇒ η ενίσχυση των προγραμμάτων **παιδικών εξοχών / κατασκηνώσεων**⁸⁷
- ⇒ η βελτίωση / δημιουργία νέων **παιδικών χαρών**⁸⁸.

⁸⁷ Επισημαίνεται ότι η συμμετοχή σε Προγράμματα Κατασκηνώσεων αποτελεί την μοναδική δυνατότητα παραθερισμού για ιδιαίτερα ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού (παιδιά οικογενειών με χαμηλά εισοδήματα, παιδιά που διαβιούν σε δομές κλειστής φροντίδας, παιδιά με αναπηρίες, παιδιά μονογονεϊκών ή πολύτεκνων οικογενειών κ.λ.π.).

⁸⁸ Η εξειδίκευση της παρέμβασης θα αποτελέσει αντικείμενο κοινής πρωτοβουλίας των Υπουργείων Εσωτερικών και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας στο πρώτο εξάμηνο του 2015.

2.2.3. Πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες ανοικτής φροντίδας

Το Μέτρο περιλαμβάνει την ανάπτυξη υπηρεσιών υποστήριξης παιδιών, εφήβων και των οικογενειών τους στους ακόλουθους τομείς:

- Ψυχοκοινωνική στήριξη και έγκαιρη παρέμβαση για πρόληψη κρίσεων
- Συμβουλευτική γονέων
- Υποστήριξη γονέων για τη φροντίδα βρεφών ή παιδιών προσχολικής και σχολικής ηλικίας (π.χ. θηλασμός, υγιεινή και διατροφή, έγκαιρος εντοπισμός μαθησιακών προβλημάτων)
- Έγκαιρος εντοπισμός προβλημάτων και διασύνδεση οικογενειών με τις αντίστοιχες υπηρεσίες υγείας & πρόνοιας που μπορούν να τους παρέχουν εντατική ή εξειδικευμένη υποστήριξη
- Έκτακτη φύλαξη παιδιών ή εξαρτώμενων μελών για την υποστήριξη άνεργων γονέων κατά την αναζήτηση εργασίας ή την παρακολούθηση προγραμμάτων κατάρτισης.
- Μετακίνηση και συνοδεία παιδιών με αναπηρία.

Οι υπηρεσίες αυτές παρέχονται σήμερα από δημόσιους και ιδιωτικούς (κερδοσκοπικούς και μη) φορείς χωρίς, όμως, η κάλυψη να είναι ομοιόμορφη σε όλη τη χώρα. Υπό το πρίσμα αυτό, προτεραιότητα της Στρατηγικής είναι η ενίσχυση των φορέων που παρέχουν αυτές τις υπηρεσίες αλλά και η υποβοήθηση δημιουργίας νέων με απώτερο στόχο την αύξηση της γεωγραφικής και πληθυσμιακής κάλυψης των υπηρεσιών αλλά και την μακροπρόθεσμη συστημική τους βιωσιμότητα. Επομένως, θα δοθεί έμφαση στην αξιοποίηση εξειδικευμένων εργαλείων (π.χ. Επιταγή Κοινωνικών Υπηρεσιών, Προγραμματικές Συμβάσεις για εφαρμογές κοινωνικής καινοτομίας κλπ.) προκειμένου να εξασφαλισθεί η ανάπτυξη και επέκταση των παρεχόμενων υπηρεσιών τόσο από δομές των Ο.Τ.Α. Α' και Β' Βαθμού που δραστηριοποιούνται στην παροχή υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας, όσο και από φορείς της κοινωνικής οικονομίας (εθελοντικές οργανώσεις, ΜΚΟ, κοινωνικούς συνεταιρισμούς κλπ.) αλλά και από επαγγελματίες και επιχειρήσεις του τομέα.

2.2.4. Πρόληψη της παραπομπής σε δομές κλειστής φροντίδας

Τα πεδία παρέμβασης του Μέρους για την περίοδο 2015-2020 οριοθετούνται ως εξής:

- ⇒ Ενισχύονται οι υπηρεσίες πρόσβασης στους θεσμούς **υιοθεσίας** και **αναδοχής** μέσω της ανάπτυξης του Εθνικού Μητρώου Υιοθεσιών και

του Εθνικού Μητρώου Αναδόχων Ανηλίκων, ιδίως για τα παιδιά χωρίς γονική μέριμνα που διαβιούν σε δομές κλειστής φροντίδας

- ⇒ Βελτιώνονται οι υποδομές και τα προγράμματα των δημόσιων δομών (Κέντρο Βρεφών «Μητέρα», Αναρρωτήριο Πεντέλης και «Άγιος Στυλιανός» στη Θεσσαλονίκη) που ασκούν αρμοδιότητες στο πεδίο της υιοθεσίας
- ⇒ Ενισχύονται οι υπηρεσίες πρόσβασης στους θεσμούς **διακρατικής υιοθεσίας**⁸⁹
- ⇒ Δημιουργούνται **Περιφερειακά Κέντρα Κοινωνικής Στήριξης** που παρέχουν υπηρεσίες συμβουλευτικής, ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, προσωρινής φιλοξενίας και φροντίδας σε οικογένειες με παιδιά που αντιμετωπίζουν έκτακτη κοινωνική ανάγκη και παρεμβαίνουν άμεσα σε καταστάσεις κρίσης, ώστε να προληφθούν φαινόμενα αδικαιολόγητης παραπομπής παιδιών σε υπηρεσίες κλειστής φροντίδας.

2.2.5. Προώθηση της αποϊδρυματοποίησης, αποκατάστασης και επανένταξης

Τα πεδία παρέμβασης του Μέτρου για την περίοδο 2015-2020 οριοθετούνται ως εξής:

- ⇒ η προώθηση ολοκληρωμένων διαδικασιών **αποϊδρυματοποίησης, αποκατάστασης και επανένταξης των παιδιών που διαβιούν σε δημόσιες και ιδιωτικές δομές κλειστής φροντίδας παιδιών**
- ⇒ η προώθηση ολοκληρωμένων διαδικασιών **αποϊδρυματοποίησης, αποκατάστασης και επανένταξης των παιδιών ΑΜΕΑ**⁹⁰

⁸⁹ Ως διακρατική νοείται η πράξη υιοθεσίας ενός παιδιού με μόνιμη διαμονή σε κάποιο συμβαλλόμενο κράτος (κράτος προέλευσης) από συζύγους ή ένα πρόσωπο που έχει τη μόνιμη διαμονή του σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος (κράτος υποδοχής) σύμφωνα με τη Διεθνή Σύμβαση της Χάγης για την προστασία των παιδιών και τη συνεργασία σχετικά με τη διακρατική υιοθεσία (κυρώθηκε στην Ελλάδα με το Ν. 3765/2009). Οι σχετικές διαδικασίες παρακολουθούνται από την Κεντρική Αρχή Διακρατικών Υιοθεσιών (αυτοτελές Τμήμα που υπάγεται κατευθείαν στον Γενικό Γραμματέα Πρόνοιας) και υλοποιούνται από διαπιστευμένους φορείς με αποκλειστικό κριτήριο τον τόπο διαμονής του παιδιού και των υποψήφιων θετών γονέων ανεξάρτητα από την εθνικότητά τους.

⁹⁰ Βλ. χαρακτηριστικά το άρθρο 21 Ν. 3329/2005 που προβλέπει ότι:

«Οι Μονάδες Κοινωνικής Φροντίδας και φυσικά ή νομικά πρόσωπα, δημόσιου ή ιδιωτικού δικαίου, κερδοσκοπικού ή μη χαρακτήρα, μπορούν να οργανώνουν και να θέτουν σε λειτουργία υπηρεσίες, με σκοπό την αποϊδρυματοποίηση, αποκατάσταση και επανένταξη των ατόμων με αναπηρίες, όπως προστατευόμενα εργαστήρια επαγγελματικής κατάρτισης και επανένταξης.

Στους ξενώνες και στα οικοτροφεία παρέχεται στέγη, θεραπεία, κοινωνική στήριξη, καλλιτεχνικές, πολιτιστικές και άλλες υπηρεσίες. Στα προστατευόμενα διαμερίσματα παρέχονται υπηρεσίες ήπιας θεραπείας, παρακολούθηση και εποπτεία περιορισμένης μορφής από προσωπικό του οικείου φορέα. Στα

- ⇒ η ενίσχυση των υπηρεσιών των **Στεγών Υποστηριζόμενης Διαβίωσης ΑμεΑ**⁹¹ και η διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής τους, ώστε να καλύπτουν και τα παιδιά.

2.2.6. Αναβάθμιση της ποιότητας των υπηρεσιών κλειστής φροντίδας

Η ιδρυματική περιθαλψη των παιδιών στην Ελλάδα καλύπτεται μέσω της λειτουργίας ενός δικτύου φορέων του δημόσιου και του ιδιωτικού μη κερδοσκοπικού τομέα, που δραστηριοποιούνται στην προστασία ατόμων με σωρευτικά κοινωνικά προβλήματα (παιδιά με αναπηρία ή με οικογενειακά ή κοινωνικοοικονομικά προβλήματα).

Τα πεδία παρέμβασης του Μέτρου για την περίοδο 2015-2020 οριοθετούνται ως εξής:

- ⇒ Βελτιώνονται οι υποδομές και τα προγράμματα των δημόσιων «*Κέντρων Προστασίας Παιδιού*» που λειτουργούν ως Παραρτήματα των Ν.Π.Δ.Δ. «*ΚΕΝΤΡΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ*» του Ν. 4109/2013
- ⇒ Βελτιώνονται οι υποδομές και τα προγράμματα των δημόσιων «*Κέντρων Αποθεραπείας και Αποκατάστασης Παιδιών με Αναπηρία*», που λειτουργούν ως Παραρτήματα των Ν.Π.Δ.Δ. «*ΚΕΝΤΡΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ*» του Ν. 4109/2013
- ⇒ Βελτιώνονται οι υποδομές και τα προγράμματα των ιδιωτικών δομών κλειστής φροντίδας παιδιών (Μονάδες Προστασίας Παιδιού).

2.2.7. Πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες Νομικής Συνδρομής

Η **Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς** παρέχει μέσω του Προγράμματος «*Δωρεάν Νομική Βοήθεια για Νέους*»⁹² υπηρεσίες νομικής υποστήριξης σε ανήλικους και κοινωνικά ευπαθείς ομάδες νέων, με σκοπό να καλύψει την εκπροσώπηση ανηλίκων και ανδρών έως 30 ετών και γυναικών ως 35 ετών σε δικαστικές και εξώδικες διαδικασίες.

προστατευόμενα εργαστήρια και στα εργαστήρια επαγγελματικής κατάρτισης παρέχονται υπηρεσίες εκμάθησης επαγγελματικών δεξιοτήτων με σκοπό την αυτονομία, την κοινωνική επανένταξη και την επαγγελματική αποκατάσταση ατόμων με αναπηρίες.

⁹¹ Βλ. χαρακτηριστικά το άρθρο 22 Ν. 3329/2005 που προβλέπει ότι:

«4. Οι Σ.Υ.Δ. ιδρύονται και λειτουργούν με σκοπό την εξασφάλιση μόνιμης διαβίωσης και κατοικίας στα Άτομα με Αναπηρία που διαβιών σε αυτές. Οι Σ.Υ.Δ. αποτελούν υποχρεωτικά μικρές μονάδες. Οι Σ.Υ.Δ.- διαμερίσματα προορίζονται για τη διαβίωση ενός έως τεσσάρων ΑμεΑ, ενώ οι Σ.Υ.Δ. - οικοτροφεία προορίζονται για τη διαβίωση έως εννέα ΑμεΑ.»

⁹² Το Πρόγραμμα εγκαινιάστηκε το 1997 και συντονίζεται από το Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής & Αγωγής της Διεύθυνσης Κοινωνικής Συμμετοχής της ΓΓΝΓ.

ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 2.3: Πρόσβαση στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση

Η πρόσβαση των παιδιών που ζουν σε συνθήκες φτώχειας στην υποχρεωτική εκπαίδευση αποτελεί βασική προτεραιότητα της Στρατηγικής⁹³, επιδιώκοντας την πρόληψη, άρση ή άμβλυνση παραγόντων που αποτελούν εστίες υψηλού κινδύνου αποκλεισμού κατά την παιδική ηλικία.

Μέτρα Πολιτικής

2.3.1. Πρόσβαση σε υπηρεσίες προσχολικής εκπαίδευσης (νηπιαγωγείο)⁹⁴

2.3.2. Πρόσβαση σε υπηρεσίες σχολικής εκπαίδευσης (δημοτικό και γυμνάσιο)

2.3.3. Ειδική αγωγή των παιδιών με αναπηρία

2.3.4. Εκπαιδευτική Ένταξη παιδιών Ρομά

2.3.5. Καταπολέμηση της σχολικής διαρροής (πρόωρη αποχώρηση από βαθμίδα υποχρεωτικής εκπαίδευσης) μέσω των Ζωνών Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας και άλλων μηχανισμών.

⁹³ Η εξειδίκευση της παρέμβασης θα αποτελέσει αντικείμενο κοινής πρωτοβουλίας των Υπουργείων Παιδείας & Θρησκευμάτων και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας.

⁹⁴ Η υποχρεωτική προσχολική εκπαίδευση θεσμοθετήθηκε στην Ελλάδα με πρωτοβουλία του Υπουργείου Παιδείας το 2006 με το άρθρο 73 του Ν. 3518/06, που προβλέπει ότι:

1. α) Η παρ. 3 του άρθρου 3 του ν. 1566/1985 (ΦΕΚ 167 Α'), όπως τροποποιήθηκε με τις διατάξεις του άρθρου 10 παρ. 1 στοιχείο α' του ν. 2327/1995 (ΦΕΚ 156 Α'), αντικαθίσταται ως εξής:

«Η φοίτηση στα νηπιαγωγεία είναι διετής και εγγράφονται σε αυτά νήπια που συμπληρώνουν την 31η Δεκεμβρίου του έτους εγγραφής ηλικία τεσσάρων ετών. Η φοίτηση όσων την 31η Δεκεμβρίου του έτους εγγραφής συμπληρώνουν ηλικία πέντε ετών είναι υποχρεωτική και στην περίπτωση αυτή έχει εφαρμογή το δεύτερο εδάφιο της παρ. 3 του άρθρου 2 του ν. 1566/1985.

β) Στο τέλος της παρ. 6 του άρθρου 3 του ν. 1566/1985 (ΦΕΚ 167 Α') προστίθεται εδάφιο ως ακολούθως:

«Σε περιοχές που δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις ίδρυσης νηπιαγωγείου μπορεί, με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, μετά από εισήγηση του οικείου Περιφερειακού Υπηρεσιακού Συμβουλίου, να λειτουργήσει παράρτημα του πλησιέστερου προς αυτό νηπιαγωγείου».

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ 3. Προώθηση της Ένταξης

Ο Άξονας 3 της Στρατηγικής επικεντρώνεται στην προώθηση της ένταξης των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού, που συνδυάζει την ενίσχυση του εισοδήματος, την προώθηση στην απασχόληση χωρίς αποκλεισμούς και την πρόσβαση σε ποιοτικές υπηρεσίες. Υποκείμενα των παρεμβάσεων του Άξονα είναι άτομα και οικογένειες σε κατάσταση φτώχειας, που:

- ⇒ είτε έχουν ήδη ενταχθεί σε προγράμματα κάλυψης του Άξονα 1 (π.χ. λήπτες παροχών ελαχίστου εισοδήματος)
- ⇒ είτε εντάσσονται για πρώτη φορά σε προγράμματα κάλυψης του Άξονα 3, καθώς δεν αντιμετωπίζουν καταστάσεις ακραίας φτώχειας.

Τα Μέτρα του Άξονα διαρθρώνονται στις ακόλουθες Προτεραιότητες Πολιτικών:

- ❑ Ενίσχυση εισοδηματικών πόρων των ανέργων
- ❑ Πρόσβαση των ανέργων σε υπηρεσίες ενεργοποίησης για την ένταξη στην αγορά εργασίας
- ❑ Πρόσβαση ανέργων με σωρευτικά χαρακτηριστικά αποκλεισμού και άλλων ομάδων σε οικονομικά προσιτές και ποιοτικές υπηρεσίες.

Βασικές ομάδες στόχου του Άξονα είναι:

(α) Οι άνεργοι με βάση την ακόλουθη διάθρηση:

- ❑ εγγεγραμμένοι άνεργοι στα μητρώα ανέργων του ΟΑΕΔ
- ❑ μέλη οικογενειών, στις οποίες δεν εργάζεται κανείς και οι σύζυγοι αυτών είναι εγγεγραμμένοι άνεργοι στα μητρώα ανέργων του ΟΑΕΔ
- ❑ εγγεγραμμένοι άνεργοι στα μητρώα ανέργων του ΟΑΕΔ, μέλη μονογονεϊκών οικογενειών, στις οποίες δεν εργάζεται κανείς
- ❑ εγγεγραμμένοι νέοι άνεργοι (18 έως 29 ετών) στα μητρώα ανέργων του ΟΑΕΔ
- ❑ εγγεγραμμένοι μακροχρόνια άνεργοι στα μητρώα ανέργων του ΟΑΕΔ
- ❑ άνεργοι πτυχιούχοι ΑΕΙ εγγεγραμμένοι στα μητρώα ανέργων του ΟΑΕΔ.

(β) Ενήλικες που δεν είναι ικανοί και διαθέσιμοι για εργασία σύμφωνα με το υφιστάμενο πλαίσιο του Αστικού Κώδικα, του Δικαίου της Υγείας, του Εργατικού Δικαίου και του Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης

(γ) Φτωχοί εργαζόμενοι με σωρευτικά χαρακτηριστικά κοινωνικού αποκλεισμού.

Πίνακας 7. Η Αρχιτεκτονική του Άξονα 3 της Στρατηγικής

Προτεραιότητα	Μέτρο
3.1: Ενίσχυση εισοδηματικών πόρων των ανέργων	3.1.1. Πρόσβαση στο Επίδομα Μακροχρονίως Ανέργων 3.1.2. Πρόσβαση σε ειδικά επιδόματα για ευάλωτες ομάδες ανέργων χαμηλού εισοδήματος
3.2: Πρόσβαση των ανέργων σε υπηρεσίες ενεργοποίησης	3.2.1. Πρόσβαση των ευάλωτων ομάδων ανέργων σε προγράμματα μη τυπικής εκπαίδευσης και άτυπης μάθησης 3.2.2. Πρόσβαση των ευάλωτων ομάδων ανέργων σε προγράμματα ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης 3.2.3. Πρόσβαση των ευάλωτων ομάδων ανέργων σε δράσεις Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας
3.3: Πρόσβαση ανέργων με σωρευτικά χαρακτηριστικά αποκλεισμού και άλλων ομάδων σε οικονομικά προσιτές και ποιοτικές υπηρεσίες	3.3.1. Πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες ανοικτής φροντίδας 3.3.2. Πρόσβαση σε υπηρεσίες κατ' οίκον φροντίδας 3.3.3. Πρόληψη της παραπομπής σε δομές κλειστής φροντίδας 3.3.4. Προώθηση της αποϊδρυματοποίησης, αποκατάστασης και επανένταξης 3.3.5. Αναβάθμιση της ποιότητας των υπηρεσιών κλειστής φροντίδας 3.3.6. Πρόσβαση σε υπηρεσίες υποστήριξης της φερεγγυότητας των φτωχών νοικοκυριών

ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 3.1: Ενίσχυση εισοδηματικών πόρων των ανέργων

Μέτρα Πολιτικής

3.1.1. Πρόσβαση στο Επίδομα Μακροχρονίως Ανέργων

Το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας εφαρμόζει ειδικό Πρόγραμμα για την εισοδηματική στήριξη ανέργων χαμηλού εισοδήματος⁹⁵ που έχουν εξαντλήσει την δωδεκάμηνη τακτική επιδότηση ανεργίας και, συνεπώς, αδυνατούν πλέον να καλυφθούν από το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης. Η επιδότηση διαρκεί όσο διαρκεί και η ανεργία των δικαιούχων με ανώτατο όριο τους 12 μήνες⁹⁶.

3.1.2. Πρόσβαση σε ειδικά επιδόματα για ευάλωτες ομάδες ανέργων χαμηλού εισοδήματος

Το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας εφαρμόζει προγράμματα εισοδηματικής στήριξης για ειδικές κατηγορίες ευάλωτων ανέργων που δεν μπορούν να καλυφθούν από το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης (τακτική επιδότηση ανεργίας), προβλέποντας την καταβολή εφάπαξ παροχών, όπως:

- *Ειδικό Βοήθημα μετά τη λήξη της Επιδότησης Λόγω Ανεργίας* (για άτομα χαμηλού εισοδήματος που παραμένουν άνεργα 1 μήνα μετά τη λήξη του τακτικού επιδόματος ανεργίας)
- *Ειδικό Βοήθημα μετά από τρίμηνη παραμονή στα Μητρώα του ΟΑΕΔ* (για άτομα χαμηλού εισοδήματος που παραμένουν άνεργα για 3 μήνες αλλά δεν πληρούν τις προϋποθέσεις για τη λήψη του τακτικού επιδόματος ανεργίας)
- *Ειδικό Βοήθημα για όσους εξέτισαν ποινή στέρησης της ελευθερίας* (για αποφυλακισμένους χαμηλού εισοδήματος).

⁹⁵ Το ετήσιο οικογενειακό εισόδημα δεν πρέπει να υπερβαίνει τα 10.000 ευρώ (προσαυξάνεται κατά 586,08 ευρώ για κάθε ανήλικο τέκνο).

⁹⁶ Το μηνιαίο ύψος του επιδόματος αντιστοιχεί στα 200 ευρώ και οι δικαιούχοι (20-66 ετών) ανέρχονταν σε 6.691 τον Οκτώβριο του 2014.

ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 3.2: Πρόσβαση των ανέργων σε υπηρεσίες ενεργοποίησης

Η ενεργοποίηση των ανέργων *επιβάλλεται* από την ανάγκη ενσωμάτωσής τους στον οικονομικό και κοινωνικό ιστό και ανάκτησης της προσωπικής τους αυτοδυναμίας. Στηρίζεται σε υποδείγματα ενίσχυσης του *κοινωνικού και εργασιακού ήθους* των επωφελουμένων της Εθνικής Στρατηγικής Ένταξης, αντανακλώνοντας ένα πλαίσιο αμοιβαίων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, σύμφωνα με το οποίο οι ενδιαφερόμενοι θεμελιώνουν δικαιώματα λήψης δημόσιων κοινωνικών παροχών / υπηρεσιών, αλλά παράλληλα αναπτύσσουν σταδιακά προσωπικές δράσεις αυτοτελούς κάλυψης των αναγκών τους για να περιορίσουν τους κινδύνους *εξάρτησης καθ' όλη τη διάρκεια του βίου* τους από το Κράτος.

Η ενεργοποίηση των ανέργων αποτελεί υψηλή προτεραιότητα της Στρατηγικής ιδίως για τις ακόλουθες κατηγορίες:

- μακροχρόνια άνεργοι με αυξημένες οικογενειακές υποχρεώσεις
- νέοι εκτός εκπαίδευσης, απασχόλησης ή κατάρτισης (NEET)⁹⁷
- άνεργοι ΑΜΕΑ
- ηλικιωμένοι άνεργοι.

Μέτρα Πολιτικής

3.2.1. Πρόσβαση των ευάλωτων ομάδων ανέργων σε προγράμματα μη τυπικής εκπαίδευσης και άτυπης μάθησης

Το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας και το Υπουργείο Παιδείας & Θρησκευμάτων⁹⁸ θα εξασφαλίσουν ένα ολοκληρωμένο πακέτο πρόσβασης των ευάλωτων ανέργων σε:

⁹⁷ Η κατηγορία των NEET (Not in Education, Employment or Training) είναι ανομοιογενής και περιλαμβάνει νέους 15-29 ετών με διαφορετικό εκπαιδευτικό επίπεδο και διαφορετική επαγγελματική κατάσταση. Μεταξύ των νέων που ανήκουν στη κατηγορία αυτή, η ομάδα που απειλείται περισσότερο από κοινωνικό αποκλεισμό είναι οι νέοι που εγκαταλείπουν πρόωρα το σύστημα τυπικής εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Με βάση τα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής για το Γ' τρίμηνο του 2013, ο αριθμός των NEETs υπολογίζεται σε 530.000 άτομα (ποσοστό των NEETs στην ηλικιακή ομάδα 25-29: 43,41%). Από το σύνολο των νέων NEETs 15-24 ετών, ποσοστό 64% είναι άνεργοι και 36% οικονομικά μη ενεργοί (αντίστοιχα ποσοστά για τους νέους 15-19 ετών: 36% άνεργοι και 64% οικονομικά μη ενεργοί, 20-24 ετών: 76% άνεργοι και 24% οικονομικά μη ενεργοί), ενώ από την ηλικιακή ομάδα 25-29 ετών, ποσοστό 82% είναι άνεργοι και 18% οικονομικά μη ενεργοί.

⁹⁸ Η εξειδίκευση της παρέμβασης θα αποτελέσει αντικείμενο κοινής πρωτοβουλίας των Υπουργείων Παιδείας & Θρησκευμάτων και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας στο πρώτο εξάμηνο του 2015.

α) Προγράμματα **μη τυπικής εκπαίδευσης** που παρέχονται σε οργανωμένο εκπαιδευτικό πλαίσιο εκτός του τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος⁹⁹ και μπορεί να οδηγήσουν στην απόκτηση πιστοποιητικών αναγνωρισμένων σε εθνικό επίπεδο (αρχική επαγγελματική κατάρτιση¹⁰⁰, συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση¹⁰¹ και γενική εκπαίδευση ενηλίκων¹⁰²)

β) Προγράμματα **άτυπης μάθησης** (μαθησιακές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα εκτός οργανωμένου εκπαιδευτικού πλαισίου).

3.2.2. Πρόσβαση των ευάλωτων ομάδων ανέργων σε προγράμματα ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης

Το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας θα εξασφαλίσει ένα ολοκληρωμένο πακέτο ειδικών δράσεων για την ενίσχυση της απασχολησιμότητας και την προώθηση στην απασχόληση των ευάλωτων ανέργων, όπως:

- Τοπικά Προγράμματα συμβουλευτικής υποστήριξης και κατάρτισης
- Προγράμματα επιχορήγησης Νέων Θέσεων Εργασίας
- Προγράμματα πρακτικής άσκησης και απόκτησης επαγγελματικής εμπειρίας
- Προγράμματα Κοινωφελούς Εργασίας
- Προγράμματα για τη δημιουργία Νέων Επιχειρήσεων.

⁹⁹ Ως «Τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα» ορίζεται το σύστημα της πρωτοβάθμιας, της δευτεροβάθμιας και της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

¹⁰⁰ Ως «Αρχική επαγγελματική κατάρτιση» ορίζεται η κατάρτιση που προσφέρει βασικές επαγγελματικές γνώσεις, ικανότητες και δεξιότητες σε ειδικότητες και εξειδικεύσεις με στόχο την ένταξη, επανένταξη, επαγγελματική κινητικότητα και ανέλιξη του ανθρώπινου δυναμικού στην αγορά εργασίας, καθώς και την επαγγελματική και προσωπική ανάπτυξη.

¹⁰¹ Ως «Συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση» ορίζεται η κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού που συμπληρώνει, εκσυγχρονίζει ή και αναβαθμίζει γνώσεις, ικανότητες και δεξιότητες, οι οποίες αποκτήθηκαν από τα συστήματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης ή από επαγγελματική εμπειρία με στόχο την ένταξη ή επανένταξη στην αγορά εργασίας, τη διασφάλιση της εργασίας και την επαγγελματική και προσωπική ανάπτυξη.

¹⁰² Ως «Γενική εκπαίδευση ενηλίκων» ορίζονται όλες οι οργανωμένες μαθησιακές δραστηριότητες που παρέχονται από φορείς της τυπικής εκπαίδευσης και της μη τυπικής εκπαίδευσης, απευθύνονται σε ενηλίκους και στοχεύουν στον εμπλουτισμό γνώσεων, στην ανάπτυξη και βελτίωση ικανοτήτων και δεξιοτήτων, στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου και της ιδιότητας του ενεργού πολίτη, καθώς και στην άμβλυνση των μορφωτικών και κοινωνικών ανισοτήτων.

3.2.3. Πρόσβαση των ευάλωτων ομάδων ανέργων σε δράσεις Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας

Η κοινωνική επιχειρηματικότητα αποτελεί ένα τομέα με υψηλή υπεραξία για την οικονομική ένταξη των ευάλωτων ομάδων ανέργων, καθώς:

- ⇒ δημιουργεί ευκαιρίες επιχειρηματικότητας για κάθε άνεργο (συμπεριλαμβανομένων και των πιο ευάλωτων)
- ⇒ δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας ειδικά για ευάλωτους ανέργους (μέσω των κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων εργασιακής ένταξης).

Υπό το πρίσμα αυτό, η εφαρμογή προγραμμάτων προώθησης της απασχόλησης των ευάλωτων ανέργων μέσω της ίδρυσης ή συμμετοχής σε φορείς κοινωνικής επιχειρηματικότητας αποτελεί προτεραιότητα της Στρατηγικής, που αναγνωρίσθηκε ήδη από το 2013 στο **Σχέδιο Δράσης** του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας **για την Ανάπτυξη του τομέα της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας**¹⁰³. Στο πλαίσιο αυτό, λειτουργεί ήδη σε εθνικό επίπεδο ο Κεντρικός Μηχανισμός Υποστήριξης Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων, ενώ από τις αρχές του 2015 αναμένεται η έναρξη λειτουργίας και ενός δικτύου 13 Περιφερειακών Μηχανισμών Υποστήριξης, οι οποίοι θα δημιουργηθούν από τοπικούς και περιφερειακούς παράγοντες και εκπροσώπους της κοινωνίας των πολιτών, εξασφαλίζοντας την παροχή υπηρεσιών μιας στάσης (one stop shop) για τους κοινωνικούς επιχειρηματίες¹⁰⁴ και τη λειτουργία κόμβου πληροφόρησης για την κοινωνική οικονομία και την κοινωνική επιχειρηματικότητα.

Το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας θα επικεντρωθεί την περίοδο 2015-2020 στην ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου *οικοσυστήματος* προώθησης της Κοινωνικής Οικονομίας και της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας¹⁰⁵, που θα περιλαμβάνει ενδεικτικά:

¹⁰³ Το Στρατηγικό Σχέδιο συντάχθηκε από την Ομάδα Διοίκησης Έργου για την Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα, λαμβάνοντας υπόψη τις προτάσεις που προέκυψαν από την ανταλλαγή απόψεων με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την Τεχνική Επιτροπή Καθοδήγησης (Technical Steering Committee) από στελέχη της Ελληνικής Δημόσιας Διοίκησης, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και Έλληνες και ξένους εμπειρογνώμονες.

¹⁰⁴ Συνολικά αναμένεται να ωφεληθούν 12.000 άτομα που ανήκουν στις «ευάλωτες» και «ειδικές» ομάδες του πληθυσμού, εκ των οποίων 6.489 θα είναι δυνητικοί κοινωνικοί επιχειρηματίες και 6.000 θα είναι υφιστάμενοι κοινωνικοί επιχειρηματίες, ενώ προβλέπεται ότι θα ιδρυθούν 2.000 κοινωνικές επιχειρήσεις.

¹⁰⁵ Επισημαίνεται ότι ενώ ο Ν. 4019/2011 «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις» εισάγει για πρώτη φορά ένα αυτοτελές πλαίσιο ρύθμισης της κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα, θεμελιώνοντας ως νέο μόρφωμα τις Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.), δεν έχουν ενεργοποιηθεί ακόμα τα αναγκαία επιχειρησιακά και χρηματοδοτικά εργαλεία, που θα εντάξουν το θεσμό σε ένα νέο

- την παροχή **κινήτρων, πλεονεκτημάτων και εργαλείων** για την ίδρυση ή συμμετοχή ευπαθών ομάδων σε φορείς κοινωνικής επιχειρηματικότητας (Κοινωνικές Επιχειρήσεις Περιορισμένης Ευθύνης του Ν. 2716/1999, ΚοινΣΕΠ του Ν. 4019/2011¹⁰⁶ κλπ)
- τη σύσταση εθνικού **Οργανισμού Μικροπιστώσεων**¹⁰⁷
- τη σύσταση εθνικού **Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Καινοτομίας και Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας**
- τη **συγκρότηση δικτύων** μεταξύ χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και φορέων κοινωνικής επιχειρηματικότητας
- την ανάπτυξη πολιτικών **Δημοσίων Συμβάσεων Κοινωνικής Αναφοράς**¹⁰⁸
- την **ευαισθητοποίηση** της κοινής γνώμης για τα οφέλη που προκύπτουν από την κοινωνική επιχειρηματικότητα.

πλαίσιο αντιμετώπισης των προβλημάτων απασχόλησης, ανεργίας, φτώχειας, διακρίσεων, κοινωνικού αποκλεισμού και συνοχής στη συγκεκριμένη συγκυρία της ύφεσης.

¹⁰⁶ Οι Κοιν.Σ.Επ. διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες ανάλογα με τον καταστατικό τους σκοπό:

- Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης
- Κοιν.Σ.Επ. Κοινωνικής Φροντίδας
- Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικού και Παραγωγικού Σκοπού.

¹⁰⁷ Ως Φορέας Μικροπιστώσεων ορίζεται ένας μη τραπεζικός φορέας που παρέχει δάνεια χαμηλού ύψους σε μικροεπιχειρηματίες, Κοινωνικούς Επιχειρηματίες, ανέργους και γενικά σε κατηγορίες του πληθυσμού χωρίς δυνατότητες πρόσβασης στο επίσημο τραπεζικό σύστημα. Ο θεσμός των μικροπιστώσεων μπορεί να διευκολύνει τη μετάβαση από την ανεργία στην ανεξάρτητη εργασία και καθιστά τη χρηματοδότηση προσβάσιμη στα άτομα στα οποία οι τράπεζες αρνούνται χρηματοδότηση των επιχειρηματικών σχεδίων τους, λόγω της ανεπάρκειας των εγγυήσεων που παρέχουν.

¹⁰⁸ Ο Ν. 4019/2011 εισήγαγε στην χώρα μας τον θεσμό της **«Δημόσιας Σύμβασης Κοινωνικής Αναφοράς»** (ΔΣΚΑ). Ειδικότερα, το άρθρο 16 παρ. 1 ορίζει ότι: *«Δημόσιες Συμβάσεις Κοινωνικής Αναφοράς είναι αυτές κατά τις οποίες, οι αναθέτουσες αρχές στο στάδιο ανάθεσης λαμβάνουν υπόψη σημαντικές κοινωνικές πτυχές ως κριτήρια ανάθεσης. Ενδεικτικά, ως τέτοια κριτήρια νοούνται: α) οι ευκαιρίες απασχόλησης, β) η κοινωνική ένταξη ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, γ) η ισότητα ευκαιριών, δ) ο σχεδιασμός της προσβασιμότητας για όλους, ε) η συνεκτίμηση των κριτηρίων αειφορίας, στα οποία περιλαμβάνονται θέματα ηθικού εμπορίου και ζ) η ευρύτερη εκούσια συμμόρφωση με την εταιρική κοινωνική ευθύνη (ΕΚΕ).»*

Στο ίδιο άρθρο προβλέπεται η εκπόνηση και εφαρμογή **Ολοκληρωμένου Σχεδίου Ενσωμάτωσης Πολιτικών Δημοσίων Συμβάσεων Κοινωνικής Αναφοράς**, το οποίο θα εκπονηθεί από το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας, μετά από σχετική εισήγηση ειδικής Διυπουργικής Επιτροπής, και θα εφαρμοσθεί με ευθύνη του ως άνω Υπουργείου αφού εγκριθεί από το Υπουργικό Συμβούλιο.

ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 3.3: Πρόσβαση σε οικονομικά προσιτές και ποιοτικές υπηρεσίες

Η συγκεκριμένη Προτεραιότητα περιλαμβάνει παρεμβάσεις με στόχο την πρόληψη, άρση ή άμβλυνση παραγόντων που αποτελούν υψηλές εστίες κινδύνου κοινωνικού αποκλεισμού, καλύπτοντας τόσο ανέργους με σωρευτικά χαρακτηριστικά αποκλεισμού, όσο και άλλες ομάδες.

Μέτρα Πολιτικής

3.3.1. Πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες ανοικτής φροντίδας

Το Μέτρο περιλαμβάνει την ανάπτυξη υπηρεσιών υποστήριξης ενηλίκων στους ακόλουθους τομείς:

- Ψυχοκοινωνική στήριξη και έγκαιρη παρέμβαση για πρόληψη κρίσεων
- Συμβουλευτική και Φροντίδα
- Έγκαιρος εντοπισμός προβλημάτων και διασύνδεση με τις αντίστοιχες υπηρεσίες υγείας & πρόνοιας που μπορούν να παρέχουν εντατική ή εξειδικευμένη υποστήριξη.

Σχετικές υπηρεσίες παρέχονται σήμερα από δημόσιους και ιδιωτικούς (κερδοσκοπικούς και μη) φορείς χωρίς, όμως, η κάλυψη να είναι ομοιόμορφη σε όλη τη χώρα. Υπό το πρίσμα αυτό, προτεραιότητα της Στρατηγικής είναι η ενίσχυση των υφιστάμενων υπηρεσιών¹⁰⁹ αλλά και η υποβοήθηση δημιουργίας νέων με απώτερο στόχο την αύξηση της γεωγραφικής και πληθυσμιακής κάλυψης και την μακροπρόθεσμη κατοχύρωση της συστημικής τους βιωσιμότητας. Επομένως, θα δοθεί έμφαση στην αξιοποίηση εξειδικευμένων εργαλείων (π.χ. Επιταγή Κοινωνικών Υπηρεσιών, Προγραμματικές Συμβάσεις για εφαρμογές κοινωνικής καινοτομίας κλπ.) προκειμένου να εξασφαλισθεί η ανάπτυξη και επέκταση των παρεχόμενων υπηρεσιών τόσο από δομές των Ο.Τ.Α. Α' και Β' Βαθμού που δραστηριοποιούνται στην παροχή υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας, όσο και από φορείς της κοινωνικής οικονομίας (ιδρύματα, εθελοντικές οργανώσεις, ΜΚΟ, κοινωνικούς συνεταιρισμούς κλπ.) και από επαγγελματίες και ιδιωτικές επιχειρήσεις του τομέα.

¹⁰⁹ Βλ. ιδίως τα Κέντρα Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων και τα Κέντρα Δημέρευσης – Ημερήσιας Φροντίδας ΑΜΕΑ.

3.3.2. Πρόσβαση σε υπηρεσίες κατ' οίκον φροντίδας

(α) Το Μέτρο αφορά κατ' αρχήν την πρόσβαση των ηλικιωμένων και αναπήρων στις υπηρεσίες του **τυπικού συστήματος κατ' οίκον**¹¹⁰ **κοινωνικής φροντίδας** που θεσπίσθηκε με το άρθρο 127 του Ν. 4199/2013.

α. Η παρ. 1 Β εισάγει ένα νέο πλαίσιο κατ' οίκον φροντίδας των ανασφάλιστων και οικονομικά αδύνατων ηλικιωμένων και αναπήρων¹¹¹, προβλέποντας ότι:

«Θεσμοθετείται ολοκληρωμένο Πρόγραμμα με τίτλο «Κατ' οίκον Κοινωνική φροντίδα» που εποπτεύεται από τα Υπουργεία Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας και Εσωτερικών και συντονίζεται από τις υπηρεσίες της Γενικής Γραμματείας Πρόνοιας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας. Σκοπός του Προγράμματος είναι η κατοχύρωση συνθηκών αυτόνομης διαβίωσης των ηλικιωμένων και των αναπήρων στην κατοικία τους, ώστε να εξασφαλισθεί η παραμονή τους στο οικείο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον, να αποφευχθεί η παραπομπή σε δομές κλειστής φροντίδας και να προληφθούν καταστάσεις κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς και η στήριξη των ανασφάλιστων και οικονομικά αδύνατων πολιτών που το έχουν ανάγκη και πληρούν τα κριτήρια».

β. Η παρ. 1 Ζ διευρύνει το περιεχόμενο των υπηρεσιών κατ' οίκον φροντίδας και στο πεδίο της νοσηλευτικής φροντίδας, προβλέποντας ότι:

«Το Πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι» δύναται να παρέχει υπηρεσίες «Κατ' οίκον Νοσηλείας» με σκοπό τη νοσηλεία και ανάρρωση του ασθενούς στο δικό του χώρο, εφόσον πληροί τις προϋποθέσεις (προσωπικό, εξοπλισμός κ.λπ.) που καθορίζονται με κοινή απόφαση των Υπουργών Υγείας και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας. Με όμοιες αποφάσεις καθορίζονται όλα τα θέματα που αφορούν τις διαδικασίες υλοποίησης της «Κατ' οίκον Νοσηλείας», καθώς και περιοχές πιλοτικής εφαρμογής».

(β) Το Μέτρο αφορά επίσης την πρόσβαση των ηλικιωμένων και αναπήρων στις υπηρεσίες του **άτυπου συστήματος κατ' οίκον κοινωνικής φροντίδας**¹¹².

¹¹⁰ Οι «τυπικές» πολιτικές κατ' οίκον φροντίδας οριοθετούνται ως ένα πλέγμα οργανωμένων δραστηριοτήτων δημόσιων φορέων, ιδιωτικών (κερδοσκοπικών και μη) οργανισμών, εθελοντικών φορέων και θρησκευτικών οργανώσεων, οι οποίες ρυθμίζονται από το κράτος και επιδιώκουν την άμεση ή μακροπρόθεσμη¹¹⁰ διατήρηση, βελτίωση ή αποκατάσταση της ικανότητας των ατόμων να ανταποκρίνονται στις ανάγκες διαβίωσης και κοινωνικής συμμετοχής, **παράμενοντες στο οικογενειακό τους περιβάλλον**

¹¹¹ Δεν περιλαμβάνονται εδώ τα άτομα που χρήζουν εντατικής καθημερινής υποστήριξης και συνεπώς χρήζουν κλειστής περίθαλψης ή αυξημένης κατ' οίκον φροντίδας.

¹¹² Παράλληλα, με τις «τυπικές» πολιτικές κατ' οίκον φροντίδας, εντοπίζονται στην Ελλάδα και **πρακτικές άτυπων δικτύων φροντίδας** (μη αμειβόμενοι οικογενειακοί φροντιστές), που παρέχουν υπηρεσίες σε εξαρτώμενα πρόσωπα. Οι συγκεκριμένες πρακτικές εκφεύγουν συχνά

3.3.3. Πρόληψη της παραπομπής σε υπηρεσίες κλειστής φροντίδας

Ως πεδία παρέμβασης του Μέτρου για την περίοδο 2015-2020 επιλέγονται:

- ⇒ Βελτιώνονται οι υποδομές και τα προγράμματα των δημόσιων και ιδιωτικών δομών που παρέχουν υπηρεσίες στο πεδίο της ανοικτής φροντίδας ενηλίκων
- ⇒ Δημιουργούνται **Περιφερειακά Κέντρα Κοινωνικής Στήριξης** που παρέχουν υπηρεσίες συμβουλευτικής, ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, προσωρινής φιλοξενίας και φροντίδας σε ενήλικα άτομα που αντιμετωπίζουν έκτακτη κοινωνική ανάγκη και παρεμβαίνουν άμεσα σε καταστάσεις κρίσης, ώστε να προληφθούν φαινόμενα αδικαιολόγητης παραπομπής σε υπηρεσίες κλειστής φροντίδας.

3.3.4. Προώθηση της αποϊδρυματοποίησης, αποκατάστασης και επανένταξης

Τα πεδία παρέμβασης του Μέτρου για την περίοδο 2015-2020 οριοθετούνται ως εξής:

- ⇒ η προώθηση ολοκληρωμένων διαδικασιών αποϊδρυματοποίησης, αποκατάστασης και επανένταξης ενηλίκων που διαβιούν σε δημόσιες και ιδιωτικές δομές κλειστής φροντίδας
- ⇒ η προώθηση ολοκληρωμένων διαδικασιών αποϊδρυματοποίησης, αποκατάστασης και επανένταξης ενηλίκων ΑΜΕΑ
- ⇒ η προώθηση ολοκληρωμένων διαδικασιών αποϊδρυματοποίησης, αποκατάστασης και επανένταξης ενηλίκων ψυχικά ασθενών
- ⇒ η ενίσχυση των υπηρεσιών των Στεγών Υποστηριζόμενης Διαβίωσης ΑμεΑ.

3.3.5. Αναβάθμιση της ποιότητας των υπηρεσιών κλειστής φροντίδας

Τα πεδία παρέμβασης του Μέτρου για την περίοδο 2015-2020 οριοθετούνται ως εξής:

- ⇒ Βελτιώνονται οι υποδομές και τα προγράμματα των δημόσιων Ν.Π.Δ.Δ. «ΚΕΝΤΡΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ» του Ν. 4109/2013
- ⇒ Βελτιώνονται οι υποδομές και τα προγράμματα των ιδιωτικών δομών κλειστής φροντίδας.

του πεδίου των δημόσιων πολιτικών, εάν και παρουσιάζουν αυξημένο ενδιαφέρον σε περιόδους οικονομικής ύφεσης.

3.3.6. Πρόσβαση σε υπηρεσίες υποστήριξης της φερεγγυότητας των φτωχών νοικοκυριών

Το Μέτρο αφορά την ανάπτυξη ενός περιφερειακού **Δικτύου υπηρεσιών πρόληψης και καταπολέμησης της υπερχρέωσης**¹¹³ των ωφελούμενων της Στρατηγικής που επιδιώκει τους ακόλουθους στόχους:

- ⇒ **ευαισθητοποίηση, ενημέρωση και επιμόρφωση** των ωφελούμενων σε θέματα ορθολογικής διαχείρισης χρημάτων και συνετής καταναλωτικής συμπεριφοράς
- ⇒ **καθοδήγηση** των νοικοκυριών που αντιμετωπίζουν δυσκολίες διαχείρισης του προϋπολογισμού τους και κινδυνεύουν άμεσα με υπερχρέωση¹¹⁴
- ⇒ **υποστήριξη** των νοικοκυριών που βρίσκονται σε οριστική αδυναμία αποπληρωμής των χρεών τους¹¹⁵.

Με δεδομένο ότι οι ανάγκες υποστήριξης κάθε ομάδας ωφελούμενων διαφοροποιούνται σε είδος, ένταση και έκταση, το Δίκτυο θα αναπτύξει ένα σύνθετο πλέγμα υπηρεσιών πρόληψης της υπερχρέωσης (ενημέρωση, ευαισθητοποίηση, χρηματοοικονομική επιμόρφωση και συμβουλευτική) ή αντιμετώπισης της (συμβουλευτικής χρέους), που θα αξιοποιεί διαφορετικές τεχνικές προσέγγισης και επικοινωνίας (πολυ-διαυλική προσέγγιση), προκειμένου να επιτύχει ταχύτερη και ευχερέστερη εξυπηρέτηση, ευρύτερη απήχηση αλλά και οικονομίες κλίμακας.

Ο τρόπος οργάνωσης της παροχής των υπηρεσιών θα συναρτάται με την τεχνική που θα αξιοποιείται σε κάθε περίπτωση. Έτσι, η παροχή ηλεκτρονικών υπηρεσιών μπορεί να οργανωθεί κεντρικά¹¹⁶, ενώ η παροχή ομαδικών και ατομικών συμβουλευτικών υπηρεσιών θα εξασφαλισθεί σε τοπικό επίπεδο μέσω της εφαρμογής των **αρχών της δικτύωσης και της εταιρικότητας** μεταξύ κεντρικής διοίκησης, ΟΤΑ και πιστοποιημένων εξειδικευμένων φορέων του τρίτου τομέα (ενώσεις καταναλωτών, εθελοντικές οργανώσεις, ιδρύματα κλπ.).

¹¹³ Η υπερχρέωση είναι ένας από τους κινδύνους που απειλούν τα φτωχά νοικοκυριά με ισχυρότατη ανασταλτική επίδραση ως προς την κοινωνικοοικονομική τους συμμετοχή.

¹¹⁴ Οι ενδιαφερόμενοι υποστηρίζονται με στόχο την **έγκαιρη εκπόνηση ενός βιώσιμου και υγιούς οικονομικού προγραμματισμού** για την αποφυγή της υπερχρέωσης.

¹¹⁵ Στο πεδίο της αντιμετώπισης της υπερχρέωσης, επιδιώκεται η υποστήριξη των ωφελούμενων για την αποτελεσματική διαχείριση των πολλαπλών (ψυχολογικών, οικονομικών, κοινωνικών) συνεπειών της υπερχρέωσης και για την αποκατάσταση της οικονομικής υγείας του νοικοκυριού τους. Η υποστήριξη εστιάζει στην παροχή υπηρεσιών συμβουλευτικής χρέους, γνωστή και ως «διαμεσολάβηση χρέους» ή «διαχείρισης χρέους».

¹¹⁶ Βλ. το αντιπροσωπευτικό υπόδειγμα της Βρετανικής Υπηρεσίας Χρηματοοικονομικής Συμβουλευτικής (MAS) με την ειδική δικτυακή πύλη www.moneyadviceservice.org.uk.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ 4. Καλή Διακυβέρνηση των πολιτικών ένταξης

Ο Άξονας 4 περιέχει παρεμβάσεις που στοχεύουν στην ενίσχυση του συστήματος διακυβέρνησης των πολιτικών ένταξης και στην διασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής της Στρατηγικής. Τα Μέτρα του Άξονα διαρθρώνονται στις ακόλουθες τρεις Προτεραιότητες Πολιτικής:

- Συντονισμός των πολιτικών ένταξης
- Ποιότητα των πολιτικών ένταξης
- Αποτελεσματική εφαρμογή των πολιτικών ένταξης.

Πίνακας 8. Η Αρχιτεκτονική του Άξονα 4 της Στρατηγικής

Προτεραιότητα	Μέτρο
4.1: Συντονισμός των πολιτικών ένταξης	4.1.1. Εθνικός Μηχανισμός για τον συντονισμό των πολιτικών ένταξης 4.1.2. Περιφερειακά Παρατηρητήρια Ένταξης 4.1.3. Παρατηρητήριο Φορέων Κοινωνικής Φροντίδας και Αλληλεγγύης
4.2: Ποιότητα των πολιτικών ένταξης	4.2.1. Χάρτης Ποιότητας Κοινωνικών Υπηρεσιών 4.2.2. Δίκτυα Κοινωνικής Καινοτομίας
4.3: Αποτελεσματική εφαρμογή των πολιτικών ένταξης	4.3.1. Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού του δημόσιου τομέα 4.3.2. Ανάπτυξη του Κοινωνικού Πλουραλισμού 4.3.3. Ανάπτυξη της Βασικής και Εφαρμοσμένης Έρευνας στο πεδίο των πολιτικών ένταξης

ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 4.1: Συντονισμός των πολιτικών ένταξης

Μέτρα Πολιτικής

4.1.1. Εθνικός Μηχανισμός για τον συντονισμό των πολιτικών ένταξης

Το Μέτρο αφορά την ανάπτυξη του **Εθνικού Μηχανισμού** (στο επίπεδο του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας) για την οριζόντια παρακολούθηση και τον συντονισμό των πολιτικών ένταξης, που θα διασφαλίζει αφενός την βέλτιστη στόχευση των παρεμβάσεων, αφετέρου την αποφυγή αλληλοεπικαλύψεων και διάσπασης προσπάθειών.

4.1.2. Περιφερειακά Παρατηρητήρια Ένταξης

Το Μέτρο αφορά την ανάπτυξη του δικτύου **Περιφερειακών Παρατηρητηρίων** (ένα ανά Περιφέρεια) με στόχο την παρακολούθηση των παρεμβάσεων της Στρατηγικής σε περιφερειακό/τοπικό επίπεδο, την ανάδειξη τοπικών αναγκών και προκλήσεων, την αποτύπωση των χωρικών διαστάσεων της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και την τροφοδότηση του Εθνικού Συντονιστικού Μηχανισμού με δεδομένα των **Περιφερειακών Στρατηγικών Κοινωνικής Ένταξης**¹¹⁷.

4.1.3. Παρατηρητήριο Φορέων Κοινωνικής Φροντίδας και Αλληλεγγύης

Το Μέτρο αφορά την ανάπτυξη του Παρατηρητηρίου Φορέων Κοινωνικής Φροντίδας και Αλληλεγγύης που λειτουργεί στο Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας με σκοπό το συντονισμό και την παρακολούθηση των δράσεων των φορέων του Πανελλαδικού Δικτύου Κοινωνικής Φροντίδας και Αλληλεγγύης¹¹⁸.

¹¹⁷ Οι Περιφερειακές Στρατηγικές Κοινωνικής Ένταξης θα εκπονηθούν από τις Περιφέρειες με βάση τις αρχές της Εθνικής Στρατηγικής και διεθνείς καλές πρακτικές. Βλ. ενδεικτικά στη Γαλλία τα *Νομαρχιακά Σχέδια Ένταξης* και τα *Τοπικά Σύμφωνα Ένταξης*, στη Φινλανδία τα *Προγράμματα Εταιρικής Σχέσης των Μητροπολιτικών Περιοχών* και στην Ιρλανδία την λειτουργία της *Ομάδας Καθοδήγησης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης για την Ένταξη*.

¹¹⁸ Η παρ. 2 του άρθρου 56 του Ν. 4262/2014 προβλέπει ότι:

«Το Παρατηρητήριο συμβάλλει στο σχεδιασμό των προνοιακών πολιτικών για την προστασία ευπαθών ομάδων του πληθυσμού στην κατεύθυνση μιας αποτελεσματικής, ορθολογικής και διαφανούς διαχείρισης των διατιθέμενων πόρων με γνώμονα τον εξορθολογισμό, την αποδοτικότητα, την αποτελεσματικότητα, τη διαφάνεια και την αποφυγή επικαλύψεων».

ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 4.2: Ποιότητα των πολιτικών ένταξης

Μέτρα Πολιτικής

4.2.1. Χάρτης Ποιότητας Κοινωνικών Υπηρεσιών

Βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη των δράσεων της Στρατηγικής που συνδέονται με την δικτύωση και την προγραμματική συνεργασία του δημόσιου τομέα με ιδιωτικούς (κερδοσκοπικούς ή μη) φορείς είναι η θεσμοθέτηση ενός **μηχανισμού διασφάλισης εθνικών προδιαγραφών ποιότητας** των παρεχόμενων υπηρεσιών. Υπό αυτό το πρίσμα, η ανάπτυξη ενός **Εθνικού Πλαισίου Ποιότητας Κοινωνικών Υπηρεσιών («Χάρτης Ποιότητας των Κοινωνικών Υπηρεσιών»** με όργανα ελέγχου, εγχειρίδια μεθοδολογίας, έντυπα κριτηρίων, οδηγίες αυτοαξιολόγησης και εξωτερικής αξιολόγησης, υποδείγματα εκθέσεων)¹¹⁹ προκρίνεται ως μία από τις άμεσες προτεραιότητες παρέμβασης με στόχο την πιστοποίηση κάθε φορέα παροχής οργανωμένων υπηρεσιών φροντίδας και την παρακολούθηση του ανά τακτά διαστήματα¹²⁰. Η ίδια διαδικασία μπορεί να εφαρμόζεται κατ' αναλογία και για την πιστοποίηση φυσικών προσώπων που είναι πάροχοι υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας (επαγγελματίες υγείας και πρόνοιας).

4.2.2. Δίκτυα Κοινωνικής Καινοτομίας

Η αξιοποίηση της κοινωνικής καινοτομίας, δηλαδή της κινητοποίησης όλων των συντελεστών (και ιδίως των φορέων της κοινωνίας των πολιτών) για την εφαρμογή νέων αποτελεσματικότερων τρόπων διαχείρισης των κοινωνικών αναγκών, αποτελεί βασική επιχειρησιακή προτεραιότητα της Στρατηγικής.

¹¹⁹ Επισημαίνεται ότι η κατοχύρωση της ποιότητας των υπηρεσιών φροντίδας αποτελεί πεδίο νομοθετικής ρύθμισης σε αρκετά συστήματα της Ευρωπαϊκής Περιφέρειας. Για παράδειγμα, το Ηνωμένο Βασίλειο υιοθέτησε το 2000 το **Νόμο περί Προτύπων Φροντίδας** (Care Standards Act), ο οποίος ίδρυσε ένα ανεξάρτητο ρυθμιστικό σώμα, την **Εθνική Επιτροπή Προτύπων Φροντίδας** (National Care Standards Commission) των δημόσιων, ιδιωτικών και εθελοντικών δομών παροχής κοινωνικών υπηρεσιών. Η Επιτροπή ενσωματώθηκε τον Μάρτιο του 2009 στην **Επιτροπή Ποιότητας Φροντίδας** (Care Quality Commission) που έχει αναλάβει την οριζόντια παρακολούθηση του πλέγματος των υπηρεσιών υγείας και κοινωνικής φροντίδας. Βλ. σχετικά www.cqc.org.uk.

¹²⁰ Βλ. σχετικά Social Protection Committee, *A Voluntary European Quality Framework for Social Services* (SPC/2010/10/8 final), 2010, που εισηγείται την εθελοντική εφαρμογή κριτηρίων ποιότητας στις υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας «άμεσης πρόσβασης» από ευπαθείς ομάδες.

Ειδικά στα πεδία των υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας και των υπηρεσιών υποστήριξης της ενεργοποίησης ανέργων, η κοινωνική καινοτομία χαρακτηρίζεται από «διπλή» υπεραξία καθώς:

- συμβάλλει στην αποτελεσματικότερη κάλυψη των ευπαθών ομάδων γιατί αναπτύσσει νέες υπηρεσίες ή/και νέους τρόπους οργάνωσης και παροχής των υπηρεσιών,
- συμβάλλει στην καταπολέμηση της ανεργίας γιατί δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας σε τομείς με αυξανόμενη ζήτηση.

Υπό αυτό το πρίσμα, το Μέτρο αφορά:

- α) την ανάπτυξη **Περιφερειακών Δικτύων Κοινωνικής Καινοτομίας** μεταξύ δημόσιων και μη δημόσιων φορέων με στόχο την βελτίωση της προσβασιμότητας και της ποιότητας των διαθέσιμων υπηρεσιών ενεργοποίησης ευάλωτων ανέργων και κοινωνικής φροντίδας ευπαθών ομάδων του πληθυσμού
- β) την ανάπτυξη **Κοινωνικών Συμπράξεων**¹²¹ για την υλοποίηση των Πράξεων του Επιχειρησιακού Προγράμματος «**Επισιτιστικής και Βασικής Υλικής Συνδρομής προς Απόρους**» 2014 – 2020.

ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 4.3: Αποτελεσματική εφαρμογή των πολιτικών ένταξης

Μέτρα Πολιτικής

4.3.1. Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού του δημόσιου τομέα

Η ενίσχυση της διοικητικής και ηγετικής ικανότητας των στελεχών των δημόσιων φορέων (κεντρική διοίκηση, τοπική αυτοδιοίκηση) σε θέματα σχεδιασμού, εφαρμογής και παρακολούθηση πολιτικών ένταξης, καθώς και σε ειδικά πεδία προτεραιότητας της Στρατηγικής (δικτύωση, εταιρικότητα, κοινωνική καινοτομία και επιχειρηματικότητα κ.λπ.) αποτελεί βασικό μηχανισμό αξιοπιστίας και αποτελεσματικότητας των πολιτικών ένταξης. Υπό το πρίσμα αυτό, το Μέτρο αφορά την **βελτίωση των συνθηκών εργασίας και την αναβάθμιση των προσόντων / δεξιοτήτων των στελεχών**, περιλαμβάνοντας τις ακόλουθες παρεμβάσεις:

- Εκτίμηση εκπαιδευτικών αναγκών του προσωπικού
- Επιμόρφωση των ανθρώπινων πόρων.

¹²¹ Βλ. σχετικά το άρθρο 46 του Νόμου «Διαχείριση, Έλεγχος και Εφαρμογή Αναπτυξιακών Παρεμβάσεων για την Προγραμματική Περίοδο 2014-2020».

Επισημαίνεται ότι από το 2012 το Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης υλοποιεί - μέσω του Ινστιτούτου Επιμόρφωσης του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης & Αυτοδιοίκησης - εξειδικευμένα προγράμματα επιμόρφωσης για στελέχη της κεντρικής διοίκησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης σε θέματα ποιοτικής παροχής υπηρεσιών προς ευπαθείς ομάδες και οργάνωσης και διοίκησης κοινωνικών υπηρεσιών. Στο πλαίσιο, μάλιστα, της πιλοτικής εφαρμογής του Ελαχίστου Εγγυημένου Εισοδήματος, υλοποιήθηκαν το Νοέμβριο του 2014 ειδικές δράσεις επιμόρφωσης για τα στελέχη των Δήμων που συμμετέχουν στο πιλοτικό πρόγραμμα, ενώ από τις αρχές του 2015 θα ξεκινήσει η υλοποίηση άλλων στοχευμένων προγραμμάτων (π.χ. επιμόρφωση σε θέματα προώθησης και αξιοποίησης της κοινωνικής επιχειρηματικότητας για την ένταξη των ευπαθών ομάδων).

4.3.2. Ανάπτυξη του Κοινωνικού Πλουραλισμού

Το Μέτρο αφορά την ενίσχυση του Κοινωνικού Πλουραλισμού μέσω ειδικών δράσεων που θα προσαρμόζονται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τον ρόλο των επιμέρους φορέων.

α) Ενίσχυση του ρόλου των εθελοντικών οργανώσεων και των Μ.Κ.Ο.

Ένας μεγάλος αριθμός εθελοντικών οργανώσεων και Μ.Κ.Ο. δραστηριοποιούνται στο πεδίο της προστασίας ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού. Η συμβολή τους στην παροχή ποιοτικών και οικονομικά προσιτών υπηρεσιών φροντίδας είναι ιδιαίτερα σημαντική. Εξίσου, όμως, κρίσιμος είναι και ο ρόλος τους στην διεκδίκηση των δικαιωμάτων των ευπαθών ομάδων (*συλλογική συνηγορία*) και στην ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης για την καταπολέμηση της φτώχειας και του αποκλεισμού.

Ωστόσο, ο τομέας της κοινωνίας των πολιτών εξακολουθεί να αντιμετωπίζει σοβαρά εμπόδια που ανακόπτουν την δυναμική του εξέλιξη αλλά και την ανάδειξή του σε ισότιμο συνομιλητή στο πλαίσιο του δημόσιου διάλογου για τις πολιτικές ένταξης. Υπό το πρίσμα αυτό, μία από τις προτεραιότητες της Στρατηγικής είναι η ενίσχυση των οργανώσεων του εθελοντικού τομέα και των Μ.Κ.Ο. μέσω ειδικών δράσεων που θα εξασφαλίσουν:

- την βελτίωση της ικανότητάς τους για επιχειρησιακή δράση
- την ανάπτυξη συστημικής δικτύωσης με τους δημόσιους φορείς σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο
- την ενίσχυση της συλλογικής τους εκπροσώπησης στο δημόσιο διάλογο για την ανάπτυξη της Εθνικής Στρατηγικής.

β) Ενίσχυση του ρόλου των Κοινοφελών Ιδρυμάτων

Όλο και περισσότερα κοινοφελή ιδρύματα υποστηρίζουν χρηματοδοτικά δράσεις καταπολέμησης της φτώχειας και του αποκλεισμού που υλοποιούνται ιδίως από μη δημόσιους φορείς. Ωστόσο, ο βαθμός συστημικής τους δικτύωσης με τον δημόσιο τομέα παραμένει χαμηλός με αποτέλεσμα να μην έχει ακόμα επιτευχθεί ο συντονισμός που θα διασφαλίζει την βέλτιστη αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων. Μία από τις προτεραιότητες της Στρατηγικής είναι η ανάπτυξη μηχανισμών που θα επιτρέπουν στα κοινοφελή ιδρύματα να εντοπίζουν με ευχέρεια τις υφιστάμενες ανάγκες κατά τον σχεδιασμό των παρεμβάσεών τους και να προωθούν σχέσεις συστημικής δικτύωσης με τις επιτελικές αρχές των πολιτικών ένταξης σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

γ) Ενίσχυση του ρόλου των Κοινωνικά Υπεύθυνων Επιχειρήσεων

Μέσω του θεσμού της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, ιδιωτικές και δημόσιες επιχειρήσεις διαθέτουν σημαντικούς πόρους για την υλοποίηση δράσεων κατά της φτώχειας και του αποκλεισμού. Στο πλαίσιο εφαρμογής της **Εθνικής Στρατηγικής για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη** (άρθρο 18 του Ν. 4147/2013)¹²², θα προωθηθούν επιχειρησιακές πρωτοβουλίες προκειμένου ο θεσμός να αξιοποιηθεί αποτελεσματικά για την επίτευξη των εθνικών αναπτυξιακών στόχων (συμπεριλαμβανομένων και των εθνικών στόχων για την φτώχεια).

4.3.3. Ανάπτυξη της Βασικής και Εφαρμοσμένης Έρευνας στο πεδίο των πολιτικών ένταξης

Η αξιοποίηση των πορισμάτων της βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας αποτελεί κύριο εργαλείο κάθε συστηματικής διαδικασίας εκσυγχρονισμού ενός μοντέλου κοινωνικής προστασίας, καθώς αφενός επιτρέπει στους σχεδιαστές πολιτικών να λαμβάνουν υπόψη αντικειμενικές συνθήκες και παράγοντες του κοινωνικού περιβάλλοντος (οι οποίες συχνά δεν προσεγγίζονται εύκολα στο πλαίσιο μίας «πολιτικής διαμόρφωσης» των στόχων / προτεραιοτήτων της μεταρρύθμισης) και αφετέρου αναδεικνύει διαστάσεις καινοτομίας στην οργάνωση των πολιτικών ένταξης (επιτρέποντας την σημαντική εξοικονόμηση πόρων και την βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών). Στην περίπτωση, όμως, του Ελληνικού μοντέλου κοινωνικής προστασίας, οι σχεδιαστές

¹²² Βλ. σχετικά Υπουργείο Ανάπτυξης & Ανταγωνιστικότητας, Σχέδιο *Εθνικής Στρατηγικής για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη*, Σεπτέμβριος 2014.

πολιτικής δεν διαθέτουν την δυνατότητα αξιοποίησης ερευνητικών δεδομένων, εξαιτίας τόσο της περιθωριακής χρηματοδότησης συναφών έργων από εθνικούς πόρους, όσο κυρίως της έλλειψης μίας κουλτούρας πρόσβασης της δημόσιας διοίκησης στα πορίσματα της βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας.

Παρά την ενεργοποίηση συγκεκριμένων δημόσιων φορέων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και έρευνας (Πανεπιστήμια, ΤΕΙ, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών) και την παραγωγή αξιολογού ερευνητικού έργου στο αντικείμενο της κοινωνικής ένταξης, παραμένει ένα σημαντικό κενό προώθησης και αξιοποίησης της Βασικής και Εφαρμοσμένης Έρευνας, το οποίο όχι μόνο δυσχεραίνει τις διαδικασίες μεταρρύθμισης αλλά περιορίζει σημαντικά την συσσώρευση τεχνογνωσίας σε ένα ούτως ή άλλως «περιθωριακό πεδίο» έρευνας του ευρύτερου πεδίου της κοινωνικής προστασίας (σε σχέση για παράδειγμα με τα πεδία της κοινωνικής ασφάλισης, της υγείας και της απασχόλησης). Για την κάλυψη του κενού αυτού, το Μέτρο αφορά την ανάπτυξη δράσεων που θα επιτρέψουν την ενδυνάμωση της έρευνας και την ανάπτυξη της καινοτομίας στο πεδίο των πολιτικών ένταξης, με απώτερο στόχο την συστηματική αξιοποίηση του εθνικού ερευνητικού ιστού¹²³ για την βελτίωση, παρακολούθηση και αξιολόγηση της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης.

¹²³ Βλ. σχετικά το Ν. 4310/2014 «Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία και άλλες διατάξεις».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ. Το Χρηματοδοτικό Πρωτόκολλο της Εθνικής Στρατηγικής

1. Ο Προϋπολογισμός της Στρατηγικής

Ο Προϋπολογισμός της Στρατηγικής περιλαμβάνει το σύνολο των δαπανών που απαιτείται να δεσμευθούν για:

- ⇒ την θεσμική και επιχειρησιακή ωρίμανση των Πυλώνων της Στρατηγικής
- ⇒ την αποτελεσματική εφαρμογή των Πυλώνων της Στρατηγικής
- ⇒ την ενημέρωση της κοινής γνώμης και τη διάχυση των αποτελεσμάτων της Στρατηγικής στις ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού.

Συνολικά, οι δαπάνες που περιλαμβάνονται στον Προϋπολογισμό της Στρατηγικής εντάσσονται στις ακόλουθες γενικές κατηγορίες:

Κατηγορία 1: Δαπάνες ανθρώπινων πόρων στο επίπεδο της κεντρικής διοίκησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης Α' και Β' Βαθμού

Κατηγορία 2: Δαπάνες λειτουργίας των δημόσιων φορέων υλοποίησης της Στρατηγικής (στελέχη, υποδομές, εξοπλισμός, εργαλεία, βάσεις δεδομένων)

Κατηγορία 3: Δαπάνες κάλυψης των επιδοματικών παροχών και των παροχών σε είδος

Κατηγορία 4: Δαπάνες κάλυψης των υπηρεσιών φροντίδας

Κατηγορία 5: Δαπάνες κάλυψης των μέτρων ενεργοποίησης με στόχο την ένταξη/επανένταξη στην αγορά εργασίας

Κατηγορία 6: Δαπάνες προγραμμάτων επιμόρφωσης προσωπικού της κεντρικής διοίκησης, της περιφερειακής αυτοδιοίκησης και των φορέων υλοποίησης

Κατηγορία 7: Δαπάνες επιστημονικής υποστήριξης, παρακολούθησης και αξιολόγησης της Στρατηγικής

Κατηγορία 8: Δαπάνες διάχυσης και δημοσιότητας της Στρατηγικής.

Ως βασικές εστίες δαπανών προσδιορίζονται οι **Κατηγορίες 3 και 4**, που αναμένεται να καλύψουν τις πλέον κρίσιμες πολιτικές για την εξυπηρέτηση του Πυλώνα Α' της Στρατηγικής την περίοδο 2015-2018:

- Το **Γενικό Σύστημα Ελαχίστου Εγγυημένου Εισοδήματος** (εθνική εφαρμογή μετά την ολοκλήρωση και αξιολόγηση της πιλοτικής εφαρμογής που ξεκίνησε το Νοέμβριο του 2014)
- Η δωρεάν **Ιατροφαρμακευτική Περίθαλψη** των ανασφαλιστών πολιτών
- Το Πρόγραμμα «**Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο**»

- Το Πρόγραμμα του «*Επιδόματος πετρελαίου θέρμανσης*»
- Το Πρόγραμμα «*Στέγαση και Επανένταξη*»
- Το Πρόγραμμα «*Επισιτιστικής και Βασικής Υλικής Συνδρομής προς Απόρους*».

Η εξειδίκευση των δαπανών κάθε Κατηγορίας θα εξασφαλίζεται με την τυποποίηση και εφαρμογή ενός πλέγματος αντικειμενικών δεικτών από τον αρμόδιο φορέα σχεδιασμού των αντίστοιχων παρεμβάσεων.

Δείκτες τυποποίησης δαπανών για τις επιδοματικές παροχές του Συστήματος Ελαχίστου Εγγυημένου Εισοδήματος

- ⇒ Θεσμική κατοχύρωση του ενιαίου εγγυημένου ορίου συντήρησης στην Ελλάδα (δείκτης ακραίας φτώχειας)
- ⇒ Εξειδίκευση του εισοδήματος αναφοράς των προσώπων και οικογενειών
- ⇒ Εξειδίκευση του ύψους των εισοδηματικών παροχών
- ⇒ Διαδικασίες αναπροσαρμογής των παροχών με βάση την εξέλιξη της οικονομικής ύφεσης
- ⇒ Προϋποθέσεις θεμελίωσης δικαιώματος λήψης των παροχών (υπηκοότητα, νομιμότητα και μονιμότητα παραμονής στην Ελληνική επικράτεια, «εισοδηματικό καθεστώς» και «κοινωνική ιδιότητα» των ενδιαφερομένων)
- ⇒ Δαπάνες οργάνωσης και λειτουργίας των φορέων υλοποίησης
- ⇒ Διαδικασίες ενημέρωσης και πρόσβασης των δικαιούχων στις παροχές
- ⇒ Διαδικασίες παρακολούθησης και αξιολόγησης των μηχανισμών υλοποίησης
- ⇒ Ποσοστό λήψης των παροχών από επιλέξιμα άτομα (substantive take up rate)
- ⇒ Ποσοστό λήψης των παροχών από μη επιλέξιμα άτομα (non substantive take up rate)

Δείκτες τυποποίησης δαπανών για υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας του Πυλώνα Α΄ της Στρατηγικής

- ⇒ Εξειδίκευση του ενιαίου εγγυημένου ορίου συντήρησης στην Ελλάδα
- ⇒ Εξειδίκευση του εισοδήματος αναφοράς των προσώπων και οικογενειών
- ⇒ Κοστολόγηση ύψους και έκτασης των υπηρεσιών
- ⇒ Προϋποθέσεις θεμελίωσης δικαιώματος λήψης των υπηρεσιών (υπηκοότητα, νομιμότητα και μονιμότητα παραμονής στην Ελληνική επικράτεια, «εισοδηματικό καθεστώς» και «κοινωνική ιδιότητα» των ενδιαφερομένων)
- ⇒ Δαπάνες οργάνωσης και λειτουργίας των φορέων υλοποίησης
- ⇒ Διαδικασίες ενημέρωσης και πρόσβασης των δικαιούχων στις υπηρεσίες
- ⇒ Διαδικασίες παρακολούθησης και αξιολόγησης των μηχανισμών υλοποίησης
- ⇒ Ποσοστό λήψης των υπηρεσιών από επιλέξιμα άτομα (substantive take up rate)
- ⇒ Ποσοστό λήψης των υπηρεσιών από μη επιλέξιμα άτομα (non substantive take up rate)

Για παράδειγμα, η παρακολούθηση των ετήσιων δαπανών του Προγράμματος «**Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο**» θα γίνεται σύμφωνα με την ακόλουθη μεθοδολογία:

**Μεθοδολογία παρακολούθησης ετήσιων δαπανών του
Προγράμματος «Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο»**

- ⇒ Δαπάνες θεσμικής ωρίμανσης του Προγράμματος: Α €
- ⇒ Ύψος μέσου πακέτου επιδότησης ανά δικαιούχο: Β €
- ⇒ Αριθμός δικαιούχων που αξιοποιεί το Πρόγραμμα στο έτος αναφοράς*: Γ
- ⇒ Διαδικασίες ενημέρωσης και πρόσβασης των δικαιούχων στις υπηρεσίες: Δ €
- ⇒ Δαπάνες διαχείρισης του Προγράμματος: Ε €
- ⇒ Δαπάνες παρακολούθησης και αξιολόγησης του Προγράμματος: ΣΤ €

$$\text{ΣΥΝΟΛΟ ΔΑΠΑΝΩΝ: } A + (B \times \Gamma) + \Delta + E + \Sigma T = \underline{\text{X εκ. €}}$$

* Σύμφωνα με στοιχεία του ΔΕΔΔΗΕ Α.Ε. (Διαχειριστή του Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας) οι ενταγμένοι καταναλωτές στο Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο στις 31.12.2013 ήταν 534.808 και στις 30.6.2014 αυξήθηκαν σε 656.000

2. Οι πηγές χρηματοδότησης της Στρατηγικής

Εάν και η ανάπτυξη των πολιτικών κοινωνικής προστασίας υπέρ των ευπαθών ομάδων αξιοποιεί κυρίως δημόσιους πόρους (άμεση και έμμεση φορολογία)¹²⁴, η Στρατηγική εισάγει και κατοχυρώνει νέους μηχανισμούς συλλογικής αλληλεγγύης για τη χρηματοδότηση των προγραμμάτων ένταξης¹²⁵, ενθαρρύνοντας παράλληλα τους φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α' και Β' Βαθμού να αναπτύσσουν σταδιακά και τοπικές στρατηγικές κοινωνικών επενδύσεων μέσω αξιοποίησης πόρων Διεθνών Οργανισμών και ιδίως της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹²⁶.

Η χρηματοδότηση των δημόσιων πολιτικών κοινωνικής ένταξης καλύπτεται την περίοδο αυτή κατά σειρά προτεραιότητας από τις εξής πηγές:

- Πόροι του Κρατικού Προϋπολογισμού
- Κεντρικοί Αυτοτελείς Πόροι σε επίπεδο ΟΤΑ
- Πόροι από τα Τομεακά και Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα του ΕΣΠΑ 2007-2013
- Πόροι από Προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

¹²⁴ Ως βασική πηγή χρηματοδότησης της Στρατηγικής επιλέγεται η γενική φορολογία, η οποία ανάλογα με τον προοδευτικό χαρακτήρα της και την διαχείριση των φορολογικών μηχανισμών μπορεί να υποστηρίξει ή να αμβλύνει την αποτελεσματικότητα αναδιανεμητικών πολιτικών. Παράλληλα αξιοποιούνται και πόροι από την ειδική φορολογία, ενώ σταδιακά αμβλύνεται η προσφυγή σε έκτακτους φόρους αλληλεγγύης. Σε κάθε περίπτωση, η βιωσιμότητα των στρατηγικών κοινωνικής ένταξης επηρεάζεται σε σημαντική έκταση από τη δημιουργία ισχυρών αποθεματικών σε περιόδους ανάπτυξης που δεσμεύονται και αξιοποιούνται ως χρηματοδοτικό δίκτυ ασφαλείας σε περιόδους ύφεσης.

¹²⁵ Στην κατηγορία αυτή υπάγονται οι δράσεις κοινωνικής επιχειρηματικότητας (*Social Entrepreneurship*), τα Προγράμματα Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (*Corporate Social Responsibility Projects*), οι Ηθικές Τράπεζες (*Ethical Banks*), οι επενδύσεις σε σύνθετα χρηματοοικονομικά προϊόντα (*Ομόλογα Κοινωνικού Αντίκτυπου - Social Impact Bonds*), οι μικροχρηματοδοτήσεις (*microfinance*), οι οργανωμένες χορηγίες φορέων του μη κερδοσκοπικού ιδιωτικού τομέα και τα προγράμματα συλλογικής σώρευσης προσφορών μέσω του διαδικτύου (*Crowdfunding*).

¹²⁶ Το άρθρο 174 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) προβλέπει ότι, προς ενίσχυση της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής της, η Ένωση πρέπει να αποσκοπεί στη μείωση των διαφορών μεταξύ των επιπέδων ανάπτυξης των διαφόρων περιοχών και στη μείωση της καθυστέρησης των πλέον μειονεκτικών περιοχών ή νήσων, και ότι ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δίδεται στις αγροτικές περιοχές, στις περιοχές στις οποίες συντελείται βιομηχανική μετάβαση και στις περιοχές που πλήττονται από σοβαρά και μόνιμα φυσικά ή δημογραφικά προβλήματα, ενώ το άρθρο 175 ΣΛΕΕ ορίζει ότι η Ένωση στηρίζει την υλοποίηση αυτών των στόχων με τη δράση που αναλαμβάνει μέσω του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Προσανατολισμού και Εγγυήσεων, του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης, της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και άλλων μέσων.

Ανεξάρτητα από την επίδραση της οικονομικής ύφεσης, εξακολουθούν, όμως, να διατηρούνται διαρθρωτικές αδυναμίες στο επίπεδο της χρηματοδότησης των δημόσιων πολιτικών κοινωνικής ένταξης¹²⁷, που εντοπίζονται στα ακόλουθα πεδία:

α) Δεν έχει θεσμοθετηθεί ένας μόνιμος μηχανισμός χρηματοδότησης προγραμμάτων εισοδηματικής ενίσχυσης ατόμων ή νοικοκυριών σε κατάσταση σχετικής φτώχειας¹²⁸.

β) Δεν αξιοποιούνται σε σημαντική έκταση άλλες πηγές, όπως:

- Ιδιωτικοί πόροι στο πλαίσιο ανάπτυξης δράσεων Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης από ελληνικές και πολυεθνικές επιχειρήσεις
- Ιδιωτικοί πόροι από ιδρύματα, φιλανθρωπικές οργανώσεις και ΜΚΟ
- Ιδιωτικοί πόροι στο πλαίσιο προώθησης έργων κοινωνικού χαρακτήρα από Συμπράξεις Δημόσιου – Ιδιωτικού Τομέα
- Πόροι από Προγράμματα Διεθνών Οργανισμών (ΟΗΕ, Παγκόσμια Τράπεζα, Συμβούλιο της Ευρώπης, Χρηματοδοτικός Μηχανισμός του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου).

γ) Οι περισσότερες παρεμβάσεις του δημόσιου τομέα επικεντρώνονται σε παραδοσιακές μορφές επιδοματικής ενίσχυσης ομάδων του πληθυσμού, που αναπαράγουν συνθήκες φτώχειας και αποκλεισμού καθώς δεν προσανατολίζονται στην ένταξη στην αγορά εργασίας

δ) Δεν εφαρμόζονται σύγχρονες τεχνικές διαχείρισης και κοστολόγησης των υπηρεσιών φροντίδας, ενώ απουσιάζουν διαδικασίες αξιολόγησης της οικονομικότητας και της ποιότητας των κοινωνικών προγραμμάτων

ε) Δεν υιοθετούνται αυστηρά κριτήρια επικουρικότητας για τη χορήγηση μη ανταποδοτικών κοινωνικών παροχών και υπηρεσιών.

¹²⁷ Η χρηματοδότηση των πολιτικών που σχεδιάζονται και υλοποιούνται από τους φορείς του δημόσιου τομέα διαφοροποιείται ανάλογα με την κατηγορία των περιεχομένων υπηρεσιών και την έκταση συμμετοχής κάθε φορέα στη λειτουργία του προνοιακού συστήματος. Σε επίπεδο κεντρικής διοίκησης (Υπουργεία) προβλέπονται συγκεκριμένοι πόροι που εξειδικεύονται ανάλογα με τις επιμέρους θεματικές παρεμβάσεις, ενώ σε επίπεδο περιφερειακής (Περιφέρειες) και αποκεντρωμένης διοίκησης (Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις, ΟΤΑ) περιλαμβάνονται είτε αυτοτελείς πόροι είτε πόροι από πιστώσεις των αρμόδιων Υπουργείων.

¹²⁸ Το **Εθνικό Ταμείο Κοινωνικής Συνοχής** (παρ. 3 του άρθρου 1 **Ν. 3631/2008**) καταργήθηκε με το άρθρο 1 παρ. 1 εδ. γ' του **Ν. 3895/2010** χωρίς να έχει λειτουργήσει ουσιαστικά.

Υπό το πρίσμα της υφιστάμενης συγκυρίας, οι πηγές χρηματοδότησης της Στρατηγικής αντιστοιχούν σε **ένα πλέγμα δημόσιων και ιδιωτικών εξωτερικών πόρων**, που περιλαμβάνουν **κατά σειρά προτεραιότητας**:

- α) Πόροι του Κρατικού Προϋπολογισμού
- β) Πόροι υπέρ των ΟΤΑ Α' και Β' βαθμού (Κεντρικοί Αυτοτελείς Πόροι και έσοδα από ανταποδοτικά τέλη)
- γ) Πόροι του ΕΣΠΑ 2007-2013 και του ΣΕΣ 2014-2020
- δ) Πόροι από Γενικά και Ειδικά Προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- ε) Πόροι του Χρηματοδοτικού Μηχανισμού του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου¹²⁹ 2009-2014 και 2015-2020
- στ) Πόροι άλλων Διεθνών Οργανισμών (π.χ. Παγκόσμια Τράπεζα, Διεθνής Οργάνωση Εργασίας, Συμβούλιο της Ευρώπης)
- ζ) Πόροι από Διεθνή Σύμφωνα / Πρωτόκολλα Συνεργασίας
- η) Ιδιωτικοί πόροι στο πλαίσιο ανάπτυξης δράσεων Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης από επαγγελματικές ενώσεις και επιχειρήσεις
- θ) Ιδιωτικοί πόροι στο πλαίσιο ανάπτυξης δράσεων κοινωνικών επενδύσεων
- ι) Ιδιωτικοί πόροι στο πλαίσιο ανάπτυξης δράσεων οργανωμένης κοινωνικής προσφοράς (δωρεές και χορηγίες)

Πίνακας 9. Πηγές χρηματοδότησης των Πυλώνων της Στρατηγικής

Πυλώνας	Βασική πηγή χρηματοδότησης	Συμπληρωματικές πηγές χρηματοδότησης
1	Κρατικός Προϋπολογισμός	ΣΕΣ 2014-2020 / Προγράμματα ΕΕ
2	Κρατικός Προϋπολογισμός	ΣΕΣ 2014-2020 / Προγράμματα ΕΕ
3	Κρατικός Προϋπολογισμός	ΣΕΣ 2014-2020 / Ιδιωτικοί Πόροι

¹²⁹ Ο **Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος (ΕΟΧ)** καθιερώθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1990 με στόχο την επέκταση της εσωτερικής αγοράς της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, ώστε να συμπεριλάβει έναν αριθμό χωρών της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ), οι οποίες δεν επιθυμούν ή δεν είναι ακόμα έτοιμες να προσχωρήσουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Προβλέπει τη λειτουργία του **Χρηματοδοτικού Μηχανισμού ΕΟΧ** ως ειδικού Ταμείου εισφορών που δημιουργήθηκε το 1994 από τα τρία Κράτη Μέλη του ΕΖΕΣ (Ισλανδία, Λιχτενστάιν, Νορβηγία) στο πλαίσιο της Συμφωνίας μεταξύ των χωρών του ΕΟΧ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το Ταμείο δεν διαθέτει αυτόνομη νομική προσωπικότητα και χορηγεί χρηματοδοτήσεις για περιόδους πέντε ετών σε συγκεκριμένα Κράτη Μέλη της ΕΕ με σκοπό τη μείωση των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών του ΕΟΧ.

3. Υποδείγματα χρηματοδότησης της Στρατηγικής

Α. Θεσμοθετημένοι Δημόσιοι Πόροι

Βασική πηγή χρηματοδότησης της Στρατηγικής αποτελεί το σύνολο των εθνικών δημόσιων πόρων για την άσκηση των αρμοδιοτήτων των οργάνων της Κεντρικής Κυβέρνησης¹³⁰ και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης¹³¹ στο πεδίο της κοινωνικής ένταξης.

Υποδείγματα δέσμευσης δημόσιων πόρων για την χρηματοδότηση βασικών προγραμμάτων της Στρατηγικής

- ⇒ Η χρηματοδότηση της Σύνταξης Ανασφάλιστων Υπερήλικων
- ⇒ Η χρηματοδότηση του Προγράμματος επιδότησης θέρμανσης
- ⇒ Η χρηματοδότηση του Προγράμματος επιδότησης μακροχρόνια ανέργων
- ⇒ Η χρηματοδότηση του Προγράμματος «Δωρεάν Φαρμακευτική Φροντίδα»
- ⇒ Η χρηματοδότηση του Προγράμματος «Στέγαση και Επανένταξη»
- ⇒ Η χρηματοδότηση της πιλοτικής εφαρμογής του Συστήματος Ελαχίστου Εγγυημένου Εισοδήματος

Εδώ υπάγονται:

- οι σχετικοί Πόροι του Κρατικού Προϋπολογισμού (προϋπολογισμός της Κεντρικής Διοίκησης¹³² που περιλαμβάνει τον Τακτικό Προϋπολογισμό¹³³ και τον Προϋπολογισμό Δημοσίων Επενδύσεων)

¹³⁰ Περιλαμβάνει την Κεντρική Διοίκηση και τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου (ΝΠΔΔ), καθώς και τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου που περιλαμβάνονται στη Γενική Κυβέρνηση και δεν ανήκουν στους υποτομείς Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) και των Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης (ΟΚΑ).

¹³¹ Περιλαμβάνει α) τους ΟΤΑ, οι οποίοι αποτελούνται από τους Δήμους (ΟΤΑ Α' βαθμού) και τις Περιφέρειες (ΟΤΑ Β' βαθμού) και β) τα ΝΠΔΔ και τα ΝΠΔΔ που ανήκουν, ελέγχονται ή χρηματοδοτούνται από τους ΟΤΑ.

¹³² Περιλαμβάνει την Προεδρία της Δημοκρατίας, τα Υπουργεία και τις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις, καθώς και τις Ανεξάρτητες Αρχές που δεν έχουν νομική προσωπικότητα.

¹³³ Σύμφωνα με το σχέδιο του Προϋπολογισμού για το οικονομικό έτος 2015, οι συνολικές δαπάνες του Τακτικού Προϋπολογισμού εκτιμάται ότι θα διαμορφωθούν στα 49,305 δισ. ευρώ, ενώ για την αντιμετώπιση απρόβλεπτων και έκτακτου χαρακτήρα δαπανών έχουν προβλεφθεί στον Προϋπολογισμό 2015 πιστώσεις ύψους 1 δισ. ευρώ.

- οι Κεντρικοί Αυτοτελείς Πόροι υπέρ των ΟΤΑ
- έσοδα των ΟΤΑ από ανταποδοτικά τέλη
- ειδικοί πόροι των Δ.Ε.Κ.Ο. και των Ν.Π.Ι.Δ. του Κεφαλαίου Α' του Ν. 3429/2005
- ειδικοί πόροι των ΝΠΔΔ/ΝΠΙΔ του κοινωνικού τομέα.

(α) Εξαιτίας της στόχευσης των δράσεων κοινωνικής ένταξης σε ομάδες του πληθυσμού με περιορισμένη (ή ελάχιστη) φοροδοτική ικανότητα, **δεν προτείνεται στο πλαίσιο της υφιστάμενης συγκυρίας η συμμετοχή των πολιτών με ετήσιο ατομικό / οικογενειακό εισόδημα κάτω από το εγγυημένο όριο συντήρησης στην χρηματοδότηση της Στρατηγικής μέσω:**

- της πληρωμής τελών για τα πακέτα υπηρεσιών που λαμβάνουν
- της φορολόγησης των εισοδηματικών παροχών που λαμβάνουν¹³⁴.

(β) Παράλληλα, θα μελετηθεί η δυνατότητα αξιοποίησης και άλλων πηγών δημοσίων εσόδων, που περιλαμβάνουν ενδεικτικά:

- Ποσοστό των πόρων του ανώτερου συντελεστή¹³⁵ της **Ειδικής Εισφοράς Αλληλεγγύης**¹³⁶ για τα Οικονομικά Έτη 2015 και 2016
- Ποσοστό των πόρων της **Οικειοθελούς Συνεισφοράς των μελών της Ναυτιλιακής Κοινότητας**¹³⁷
- Ποσοστό των πόρων του **Ειδικού Φόρου Πολυτελούς Διαβίωσης** (αυτοκίνητα μεγάλου κυβισμού, πισίνες, αεροσκάφη, ελικόπτερα και ανεμόπτερα) για τα Οικονομικά Έτη 2015 - 2020
- Ποσοστό των πόρων **του φόρου που επιβάλλεται στους τόκους των καταθέσεων και των repos** σε τράπεζες και εταιρείες παροχής επενδυτικών υπηρεσιών για τα Οικονομικά Έτη 2015 - 2020

¹³⁴ Υπενθυμίζεται ότι «η φοροδοτική ικανότητα αποτελεί ιδιότητα του υποκειμένου και συνίσταται στη δυνατότητα του συγκεκριμένου προσώπου να καταβάλει τον φόρο, χωρίς να θίγεται το ελάχιστο όριο αξιοπρεπούς, εν όψει του άρθρου 2 παρ. 1 του Συντάγματος, διαβιώσεώς του, προσδιορίζεται δε βάσει κριτηρίων αντικειμενικών, αναγομένων στο εισόδημα ή στην περιουσία, και υποκειμενικών, αναγομένων κυρίως στην προσωπική, οικογενειακή, κοινωνική κατάσταση, υγεία και ηλικία του φορολογουμένου». Βλ. σχετικά Πρακτικά Επιτροπών της Βουλής επί του Συντάγματος, Συνεδρίαση της 28.1.1975, σ. 396.

¹³⁵ Πρόκειται για τον συντελεστή 4% που επιβάλλεται σε ετήσιο εισόδημα άνω των 100.000 € (όπως θα μειωθεί κατά 30% με βάση τις διατάξεις της νέας φορολογικής νομοθεσίας από το Οικονομικό Έτος 2015).

¹³⁶ Το 2014 είχαν προϋπολογισθεί να εισπραχθούν από την εισφορά αλληλεγγύης 1,178 δισ. ευρώ, ενώ το 2013 εισπράχθηκαν 1,22 δισ. ευρώ και το 2012 1,51 δισ. ευρώ.

¹³⁷ Βλ. σχετικά το άρθρο 42 του Ν. 4301/2014.

- Ποσοστό των πόρων από **πρόστιμα και χρηματικές ποινές** που επιβάλλονται από τα ποινικά δικαστήρια και από **μετατροπές ποινών φυλάκισης σε χρηματικές**¹³⁸ για τα Οικονομικά Έτη 2015 - 2020
- Ποσοστό των πόρων από το **αντίτιμο του δικαστικού ενσήμου σε αγωγές και προσωρινά μέτρα**¹³⁹ για τα Οικονομικά Έτη 2015 - 2020
- Ποσοστό των πόρων από τα **παράβολα για τη χορήγηση / ανανέωση αδειών διαμονής αλλοδαπών και την πολιτογράφηση αλλοδαπών και ομογενών**¹⁴⁰ για τα Οικονομικά Έτη 2015 – 2020
- Ποσοστό των πόρων¹⁴¹ που κατατίθενται στο λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου Νο. 200547 **«Κατάθεση ποσών υπέρ του Ελληνικού Δημοσίου, προερχόμενων από προϊόντα εγκληματικών ενεργειών κατά του Ε.Δ.»**¹⁴²
- Ποσοστό των πόρων από τα **κεφάλαια Αδρανών Καταθέσεων σε πιστωτικά ιδρύματα**¹⁴³ που καταγράφονται ως έσοδο στον ετήσιο Κρατικό Προϋπολογισμό και χρησιμοποιούνται σύμφωνα με το άρθρο 6 του **Ν. 4151/2013 «Ρυθμίσεις για την τροποποίηση και τη βελτίωση συνταξιοδοτικών, δημοσιονομικών, διοικητικών και λοιπών διατάξεων του Υπουργείου Οικονομικών»** για την κάλυψη αναγκών του Δημοσίου¹⁴⁴ για τα Οικονομικά Έτη 2015 - 2020

¹³⁸ Σύμφωνα με τα σχετικά δεδομένα του Υπουργείου Οικονομικών, τα αντίστοιχα έσοδα την τριετία 2010 – 2012 ξεπέρασαν τα 119.000.000 ευρώ.

¹³⁹ Σύμφωνα με τα σχετικά δεδομένα του Υπουργείου Οικονομικών, τα αντίστοιχα έσοδα την τριετία 2010 – 2012 ξεπέρασαν τα 100.000.000 ευρώ.

¹⁴⁰ Σύμφωνα με τα σχετικά δεδομένα του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, τα αντίστοιχα έσοδα την τριετία 2010 – 2012 ξεπέρασαν τα 175.000.000 ευρώ.

¹⁴¹ Στο λογαριασμό είχαν κατατεθεί συνολικά από 17.12.2013 έως την 20.01.2014 ποσά ύψους 17.392.524,53 ευρώ.

¹⁴² Η παρ. 1 του άρθρου 180 του Ν. 4270/2014 προβλέπει ότι:

«Τα ποσά που κατατίθενται στο λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου Νο. 200547 «Κατάθεση ποσών υπέρ του Ελληνικού Δημοσίου, προερχόμενων από προϊόντα εγκληματικών ενεργειών κατά του Ε.Δ.» που τηρείται στην Τράπεζα της Ελλάδος αποτελούν έσοδα του Κρατικού Προϋπολογισμού κατά το οικονομικό έτος που αυτά κατατίθενται. Στο ίδιο οικονομικό έτος, αντίστοιχου ύψους πιστώσεις δύνανται να εγγράφονται στον Τακτικό Προϋπολογισμό για τη χρηματοδότηση προγραμμάτων ή δράσεων, ιδίως, εκπαίδευσης, έρευνας, υγείας ή κοινωνικής αλληλεγγύης».

¹⁴³ Ως αδρανής καταθετικός λογαριασμός σε πιστωτικό ίδρυμα, κατά την έννοια του Ν. 3601/2007, χαρακτηρίζεται εκείνος στον οποίο δεν έχει πραγματοποιηθεί αποδεδειγμένα καμία πραγματική συναλλαγή από τους δικαιούχους καταθέτες για χρονικό διάστημα είκοσι ετών (η επομένη της τελευταίας συναλλαγής αποτελεί την έναρξη ισχύος της εικοσαετίας).

¹⁴⁴ Η παρ. 6 του άρθρου 8 του Ν. 4151/2013 προβλέπει ότι «Ο Υπουργός Οικονομικών με ειδική έκθεσή του ενημερώνει κάθε χρόνο τη Βουλή για το ύψος των σχετικών κεφαλαίων από αδρανείς καταθέσεις». Το ύψος των σχετικών κεφαλαίων από αδρανείς καταθέσεις που περιήλθαν ως έσοδο στον Κρατικό Προϋπολογισμό, κατά την περίοδο από την έναρξη εφαρμογής του Νόμου 4151/2013 μέχρι και την 31.05.2014, ανέρχεται στα 36,8 εκατ. ευρώ.

- **Πόροι από την αξιοποίηση της κινητής και ακίνητης περιουσίας των εθνικών κληροδοτημάτων** (περιουσίες εθνικών ευεργετών) και των **σκολάζουσων κληρονομιών** (εκείνες που δεν έχουν γίνει αποδεκτές ή δεν έχουν βρεθεί οι κληρονόμοι τους)¹⁴⁵
- Τα αδρανή κεφάλαια του **Ειδικού Ταμείου Αντιμετώπισης Εκτάκτων Αναγκών**¹⁴⁶ (καταργήθηκε με την παρ. 1γ' του άρθρου 1 του Ν. 3895/2010)¹⁴⁷ που παραμένουν στην Τράπεζα της Ελλάδας
- **Πόροι από την αξιοποίηση της ακίνητης περιουσίας των δημόσιων φορέων κοινωνικής πρόνοιας** μέσω της ανάπτυξης μίας Ενιαίας Ηλεκτρονικής Βάσης Ακίνητης Περιουσίας¹⁴⁸
- Τα κεφάλαια (**βασική παροχή και έντοκη προσαύξηση**) που επιστρέφονται ως αχρεωστήτως καταβληθέντα από μη δικαιούχους προνοιακών επιδομάτων στο πλαίσιο εφαρμογής του Δικτύου «Αριάδνη»¹⁴⁹ του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας σε όλες τις δημόσιες προνοιακές παροχές.

¹⁴⁵ Η αξιοποίηση των εθνικών κληροδοτημάτων και των σκολάζουσων κληρονομιών αποτελεί αντικείμενο του Ν. 4182/2013 «Κώδικας Κοινωφελών Περιουσιών, σκολάζουσων κληρονομιών και λοιπές διατάξεις», που υιοθετήθηκε με πρωτοβουλία του Υπουργείου Οικονομικών, αναθεωρώντας το παρωχημένο πλαίσιο του Ν. 2039/1939. Σύμφωνα με τα σχετικά δεδομένα του Υπουργείου Οικονομικών, ο αριθμός των Ιδρυμάτων και Κληροδοτημάτων υπερβαίνει τις 4.000, ενώ υπάρχουν τουλάχιστον 3.000 σκολάζουσες κληρονομίες και 12.000 μη εκκαθαρισμένες κληρονομίες.

¹⁴⁶ Το Ειδικό Ταμείο Αντιμετώπισης Εκτάκτων Αναγκών (ΕΤΑΕΑ) συστάθηκε με το άρθρο 2 της από 29.8.2007 Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου «Κοινωνικές παροχές και οικονομικές ενισχύσεις στους πληγέντες από τις πυρκαγιές» (ΦΕΚ 205 Α), όπως κυρώθηκε με το Ν. 3624/2007, και λειτουργούσε μέχρι τον Μάιο του 2010 ως ΝΠΔΔ υπό την εποπτεία του Υπουργείου Οικονομικών, με σκοπό την χρηματοδότηση προγραμμάτων στήριξης και ενίσχυσης πληγέντων από θεομηνίες, πυρκαγιές, σεισμούς, πλημμύρες και άλλες φυσικές καταστροφές ή ακραία καιρικά φαινόμενα.

¹⁴⁷ Η σχετική διάταξη προβλέπει ότι το σύνολο των εισφορών και το ταμειακό υπόλοιπο του Ταμείου «περιέχονται στην αρμοδιότητα του Υπουργού Οικονομικών και διατίθενται για την υλοποίηση του σκοπού των εισφορών ή δωρεών που αυτές έχουν δοθεί ή θα δοθούν».

¹⁴⁸ Στην Ενιαία Ηλεκτρονική Βάση Ακίνητης Περιουσίας θα αποτυπώνεται το σύνολο της ιδιότητας και μισθωμένης ακίνητης περιουσίας των δημόσιων φορέων σε κεντρικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο (ιδιότητα ακίνητα, εκμισθωμένα, ενοικιαζόμενα, κενά), ενώ οι φορείς θα είναι υποχρεωμένοι να ενημερώνουν τους διαχειριστές μέσα σε ένα μήνα για κάθε μεταβολή που αφορά στην ακίνητη περιουσία τους, αναρτώντας και τα σχετικά έγγραφα (διακηρύξεις μίσθωσης, ανάθεσης εργολαβιών, κ.λπ.).

¹⁴⁹ Το Δίκτυο «Αριάδνη» αποτελεί ένα δομημένο σύστημα έγκυρης αποτύπωσης των δημογραφικών/οικογενειακών αλλαγών των δικαιούχων ασφαλιστικών παροχών (π.χ. θάνατος, γάμος, διαζύγιο, κ.λπ.), καθώς και άμεσης ενημέρωσης των αντίστοιχων ασφαλιστικών ταμείων. Λειτουργεί με τη μορφή δικτυακής συνεργασίας συναρμόδιων υπηρεσιών και φορέων (ΗΔΙΚΑ, ασφαλιστικά ταμεία, ληξιαρχεία, κ.λπ.) και περιλαμβάνει οριακές προσαρμογές των διοικητικών διαδικασιών, ενώ η εφαρμογή του δεν συνεπάγεται

B. Πόροι του ΕΣΠΑ 2007-2013

Το ΕΣΠΑ 2007-2013 έχει συμβάλει μέχρι σήμερα στην χρηματοδότηση βασικών κοινωνικών προγραμμάτων (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και δομών (Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης) που εξασφαλίζουν την πρόσβαση των ευπαθών ομάδων σε υπηρεσίες φροντίδας, στέγασης, υγείας, επιχειρηματικότητας, εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης, αμβλύνοντας παράλληλα τις διακρίσεις και τα στερεότυπα σε βάρος τους.

Οι κύριες πηγές της σχετικής χρηματοδότησης εντοπίζονται:

- στους πόρους του **Θεματικού Άξονα Προτεραιότητας 1 του Ε.Π. «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού» (ΕΠ ΑΝΑΔ 2007-2013)»**
- στους πόρους του **Θεματικού Άξονα Προτεραιότητας 4 του Ε.Π. «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού» (ΕΠ ΑΝΑΔ 2007-2013)»¹⁵⁰**
- στους πόρους του **Θεματικού Άξονα Προτεραιότητας 2 του Ε.Π. «Εκπαίδευση και δια Βίου Μάθηση»**
- στους πόρους του **Θεματικού Άξονα Προτεραιότητας 2 «Ενίσχυση της Επιχειρηματικότητας και της Εξωστρέφειας» και 3 «Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος» του Ε.Π. «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα»**
- στους πόρους των **«Κοινωνικών» Αξόνων των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΠΕΠ)¹⁵¹.**

Οι σχετικοί πόροι του ΕΣΠΑ 2007-2013 θα χρηματοδοτήσουν μέχρι το τέλος του 2015 δρομολογημένες ενέργειες και δράσεις, εξασφαλίζοντας παράλληλα τις συνθήκες «ωρίμανσης» νέων δράσεων που θα συγχρηματοδοτηθούν από το ΣΕΣ 2014-2020.

κανένα κόστος είτε για τους δικαιούχους ασφαλιστικών παροχών είτε για τους άμεσους συγγενείς τους.

¹⁵⁰ Για παράδειγμα, μέσω της Πράξης «ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ ΑΜΕΣΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΛΕΡΕΜΒΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗ ΚΑΙ ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΕΥΠΑΘΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ» συγχρηματοδοτείται η λειτουργία των ακόλουθων δομών: 1) Κοινωνικό Παντοπωλείο, 2) Ανοιχτό κέντρο ημερήσιας υποδοχής, 3) Δομή παροχής συσσιτίων, 4) Κοινωνικό Φαρμακείο, 5) Δημοτικός Λαχανόκηπος, 6) Τράπεζα Χρόνου, 7) Γραφείο Διαμεσολάβησης.

¹⁵¹ Για παράδειγμα, το ΠΕΠ «Αττικής» περιλαμβάνει ειδικές παρεμβάσεις στο πεδίο της κοινωνικής πρόνοιας, στοχεύοντας στην ανάπτυξη της κοινωνικής και οικονομικής ζωής της Περιφέρειας, την άμβλυνση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και της απασχόλησης. Συγκεκριμένα, στον Άξονα Προτεραιότητας 2 «Αειφόρος ανάπτυξη και βελτίωση της ποιότητας ζωής στην Περιφέρεια Αττικής» προβλέπονται δράσεις (Δράση 4: «Ενίσχυση των κοινωνικών υποδομών») που αποσκοπούν στον εκσυγχρονισμό των προνοιακών δομών (βρεφονηπιακοί σταθμοί, ενίσχυση δομών αποασυλοποίησης κ.λπ.) και τη δημιουργία ευέλικτων δικτύων ανοικτής κοινωνικής φροντίδας.

Γ. Πόροι του ΣΕΣ 2014-2020

Η ανάπτυξη της Εθνικής Στρατηγικής θα αξιοποιήσει με συστηματικό και συντονισμένο τρόπο τις δυνατότητες **συμπληρωματικής χρηματοδότησης** των πολιτικών κοινωνικής ένταξης μέσω των πόρων των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ)¹⁵², που θα διατεθούν για την πλήρωση των προτεραιοτήτων των δύο νέων Στόχων της Πολιτικής Συνοχής (Στόχος «Επενδύσεις στην Ανάπτυξη και την Απασχόληση» και Στόχος «Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία») την Προγραμματική Περίοδο 2014-2020.

Γ1. Ο στόχος της κοινωνικής ένταξης ως προτεραιότητα των ΕΔΕΤ

(α) Ο Κανονισμός για τις Κοινές Διατάξεις¹⁵³ εντάσσει ρητώς τον στόχο της κοινωνικής ένταξης ανάμεσα στους Θεματικούς Στόχους των ΕΔΕΤ¹⁵⁴, ενώ θεσπίζει ειδικές ρήτρες ελάχιστων πόρων για δράσεις καταπολέμησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού¹⁵⁵, καθώς και μία νέα παρέμβαση για την ενίσχυση των απόρων¹⁵⁶.

¹⁵² Το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο της ΕΕ εντάσσει στην κατηγορία αυτή το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας.

¹⁵³ Βλ. Κανονισμός 1303/2013 της 17^{ης} Δεκεμβρίου 2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «Περί καθορισμού κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας, τα οποία καλύπτονται από το κοινό στρατηγικό πλαίσιο, περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1083/2006», ΕΕ L347/20.12.2013.

¹⁵⁴ Το άρθρο 9 προβλέπει ότι «Κάθε ΕΔΕΤ, προκειμένου να συμβάλει στη στρατηγική της Ένωσης για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, καθώς και στις ειδικές αποστολές κάθε Ταμείου, οι οποίες συνάδουν με τους στόχους που απορρέουν από τη Συνθήκη και περιλαμβάνουν την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή, υποστηρίζει τους ακόλουθους θεματικούς στόχους:

ΘΣ (9) προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και των διακρίσεων».

¹⁵⁵ Η παρ. 4 του άρθρου 92 προβλέπει ότι «Προκειμένου να εξασφαλισθεί ότι επαρκείς επενδύσεις στοχεύουν στην απασχόληση των νέων, την κινητικότητα της εργασίας, τη γνώση, την **κοινωνική ένταξη** και την **καταπολέμηση της φτώχειας**, το μερίδιο των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων που διατίθενται για τον προγραμματισμό επιχειρησιακών προγραμμάτων στο πλαίσιο του στόχου Επενδύσεις στην ανάπτυξη και την απασχόληση, που διατίθενται για το ΕΚΤ σε κάθε κράτος μέλος, δεν είναι χαμηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό συμμετοχής του ΕΚΤ για το εν λόγω κράτος μέλος όπως ορίζεται στα επιχειρησιακά προγράμματα για τη σύγκλιση και την περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση για την περίοδο 2007-2013. Σε αυτό το ποσοστό προστίθεται ένα επιπλέον ποσό για κάθε κράτος μέλος, που καθορίζεται σύμφωνα με τη μέθοδο που περιγράφεται στο παράρτημα ΙΧ, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι το μερίδιο του ΕΚΤ ως ποσοστό του συνόλου των συνδυασμένων πόρων των Ταμείων σε επίπεδο Ένωσης, εξαιρουμένης της στήριξης από το Ταμείο Συνοχής για τις υποδομές μεταφορών στο πλαίσιο της διευκόλυνσης «Συνδέοντας την

(β) Ο Κανονισμός για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης¹⁵⁷ υιοθετεί στο Προοίμιο του τον στόχο καταπολέμησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού¹⁵⁸, ενώ περιλαμβάνει ρητώς την προώθηση της κοινωνικής ένταξης ανάμεσα στις έντεκα επενδυτικές του προτεραιότητες. Σύμφωνα με το άρθρο 5, το ΕΤΠΑ θα υποστηρίζει τις εθνικές πολιτικές προώθησης της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας και οποιωνδήποτε διακρίσεων, μέσω:

- ⇒ επενδύσεων στις υποδομές υγείας και στις κοινωνικές υποδομές που συμβάλλουν στην εθνική, περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη, μείωσης των ανισοτήτων όσον αφορά την κατάσταση στον τομέα της υγείας, και προώθησης της κοινωνικής ένταξης με τη βελτίωση της πρόσβασης σε υπηρεσίες κοινωνικού, πολιτιστικού και ψυχαγωγικού χαρακτήρα και με τη μετάβαση από θεσμικές υπηρεσίες σε υπηρεσίες σε επίπεδο κοινότητας
- ⇒ παροχής στήριξης για φυσική, οικονομική και κοινωνική αναζωογόνηση υποβαθμισμένων κοινοτήτων εντός αστικών και αγροτικών περιοχών
- ⇒ παροχής στήριξης για κοινωνικές επιχειρήσεις
- ⇒ επενδύσεων που θα πραγματοποιηθούν στο πλαίσιο στρατηγικών τοπικής ανάπτυξης με πρωτοβουλία των τοπικών κοινοτήτων.

(γ) Ο Κανονισμός για το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο¹⁵⁹ προβλέπει ότι το ΕΚΤ θα αποτελέσει το βασικό πυλώνα χρηματοδοτικής στήριξης (με δεσμεύσεις τουλάχιστον 80 δις. ευρώ) των εθνικών πολιτικών εκπαίδευσης, απασχόλησης

Ευρώπη», που αναφέρεται στην παράγραφο 6 και την στήριξη από τα διαρθρωτικά ταμεία για **την ενίσχυση των απόρων** που αναφέρονται στην παράγραφο 7, στα κράτη μέλη δεν είναι μικρότερη από 23,1%».

¹⁵⁶ Η σχετική παρέμβαση θεμελιώνεται στην παρ. 7 του άρθρου 92, που προβλέπει ότι: «Η στήριξη από τα διαρθρωτικά ταμεία για **βοήθεια σε άπορους** στο πλαίσιο του στόχου «Επενδύσεις στην ανάπτυξη και την απασχόληση» ανέρχεται σε τουλάχιστον 2.500.000.000 EUR και μπορεί να αυξηθεί κατά 1.000.000.000 EUR με την παροχή συμπληρωματικής στήριξης που θα αποφασίσουν τα κράτη μέλη σε εθελοντική βάση.».

¹⁵⁷ Βλ. Κανονισμός 1301/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2013 σχετικά με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και για τη θέσπιση ειδικών διατάξεων σχετικά με τον στόχο «Επενδύσεις στην ανάπτυξη και την απασχόληση» και για την κατάργηση του Κανονισμού 1080/2006, ΕΕ L347/20.12.2013.

¹⁵⁸ Το Σημείο (15) του Προοιμίου επισημαίνει χαρακτηριστικά ότι «Προκειμένου να **προωθηθεί η κοινωνική ένταξη και να καταπολεμηθεί η φτώχεια**, ιδίως μεταξύ των περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, είναι ανάγκη να βελτιωθεί η πρόσβαση σε κοινωνικές και πολιτιστικές υπηρεσίες και υπηρεσίες αναψυχής, μέσω της παροχής υποδομών μικρής κλίμακας, λαμβάνοντας υπόψη τις ειδικές ανάγκες των ατόμων με αναπηρία και των ηλικιωμένων».

¹⁵⁹ Βλ. Κανονισμός 1304/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17 Δεκεμβρίου 2013 για το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και την κατάργηση της Οδηγίας 1081/2006, ΕΕ L347/20.12.2013.

και ένταξης¹⁶⁰ σε συνέργεια με το νέο *Πρόγραμμα για την Απασχόληση και Κοινωνική Καινοτομία*, συνθέτοντας την *Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία για την Απασχόληση και την Κοινωνική Ένταξη*. Σύμφωνα με το άρθρο 3, το ΕΚΤ θα υποστηρίξει τον γενικό στόχο προώθησης της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμησης της φτώχειας και οποιωνδήποτε διακρίσεων, μέσω των ακόλουθων επενδυτικών προτεραιοτήτων:

- ⇒ την ενεργό ένταξη, με σκοπό, μεταξύ άλλων, την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών, και της ενεργού συμμετοχής και της βελτίωσης της απασχολησιμότητας
- ⇒ την κοινωνικοοικονομική ενσωμάτωση περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομά
- ⇒ την καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων και την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών
- ⇒ τη βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων της υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών γενικού συμφέροντος
- ⇒ την προαγωγή της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και της επαγγελματικής ένταξης σε κοινωνικές επιχειρήσεις καθώς και την προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και της οικονομίας της αλληλεγγύης
- ⇒ τις στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης με πρωτοβουλία τοπικών κοινοτήτων.

Γ2. Η προώθηση της κοινωνικής ένταξης ως προτεραιότητα του Ελληνικού ΣΕΣ 2014-2020

Το εγκεκριμένο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ελληνικό **Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης** (νέο ΕΣΠΑ) για την περίοδο 2014-2020¹⁶¹ έχει υιοθετήσει το σύνολο των Θεματικών Στόχων που προβλέπονται από τους Κανονισμούς της ΕΕ, επιλογή απόλυτα συμβατή με τις ανειλημμένες θεσμικές και οργανωτικές μεταρρυθμίσεις και τη στρατηγική επικέντρωση της αναπτυξιακής προσπάθειας σε επιλεγμένους στόχους και αντίστοιχους τομείς και δράσεις, δεδομένου ότι είναι ανάγκη να αντιμετωπισθούν ταυτόχρονα προβλήματα οικονομικά, κοινωνικά, υποδομών, ποιότητας ζωής, κλπ.

¹⁶⁰ Ο Κανονισμός επικεντρώνει τη στόχευση του ΕΚΤ σε τέσσερις θεματικούς στόχους: Προώθηση της απασχόλησης και στήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων, Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας, Επενδύσεις στην εκπαίδευση, στις δεξιότητες και στη δια βίου μάθηση, Ενίσχυση της θεσμικής επάρκειας και της αποτελεσματικής δημόσιας διοίκησης.

¹⁶¹ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Εκτελεστική Απόφαση για την έγκριση ορισμένων στοιχείων του συμφώνου εταιρικής σχέσης με την Ελλάδα, CCI 2014GR16M8PA001, C(2014) 3542/23.5.2014.

Ο Θεματικός Στόχος 9 «Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και της καταπολέμησης της φτώχειας και κάθε διάκρισης» ενσωματώνει δράσεις που θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο των 13 Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του ΣΕΣ 2014-2020. Οι ανάγκες στο πεδίο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού θα αντιμετωπισθούν με τις ακόλουθες επενδυτικές προτεραιότητες¹⁶², οι οποίες θα ιεραρχηθούν από τις Περιφέρειες στη βάση των τοπικών ιδιαιτεροτήτων και αναπτυξιακών αναγκών και σύμφωνα με το πλαίσιο και τις κατευθύνσεις των αντίστοιχων εθνικών και περιφερειακών στρατηγικών:

- ❑ Ενεργές πολιτικές ένταξης με στόχο τη βελτίωση των ευκαιριών απασχόλησης
- ❑ Ενσωμάτωση περιθωριοποιημένων κοινοτήτων (όπως οι Ρομά, οι άστεγοι, οι μετανάστες, οι αιτούντες άσυλο, οι πρόσφυγες, κλπ.)
- ❑ Καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού
- ❑ Βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών κοινής ωφέλειας
- ❑ Προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και των κοινωνικών επιχειρήσεων
- ❑ Στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης με πρωτοβουλία τοπικών κοινοτήτων.

Επομένως, η εξειδίκευση των συναφών Πράξεων που θα ενταχθούν στα ΠΕΠ πρέπει να εξασφαλίζει υψηλή συμβατότητα με τις αρχές και το περιεχόμενο:

- α) της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης (**πρωτογενής συμβατότητα**)
- β) άλλων Εθνικών Στρατηγικών ή Σχεδίων Δράσης της Ελληνικής Πολιτείας που εξυπηρετούν το Θ.Σ. 9 (**δευτερογενής συμβατότητα**), όπως:

- ⇒ το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
- ⇒ το Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού
- ⇒ το Εθνικό Πρόγραμμα για την Ουσιαστική Ισότητα των Φύλων
- ⇒ το Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά των Ναρκωτικών
- ⇒ το Πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής για τους Ρομά
- ⇒ η Εθνική Στρατηγική για την Ένταξη των πολιτών τρίτων χωρών¹⁶³.

¹⁶² Βλ. Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, *Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης 2014-2020*, Μαΐος 2014, σελ. 103-106.

¹⁶³ Βλ. σχετικά το άρθρο 129 του Ν. 4251/2014 «Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης και λοιπές διατάξεις».

Οι σχετικές επενδυτικές προτεραιότητες των ΠΕΠ θα συγχρηματοδοτηθούν από το ΕΚΤ, το ΕΤΠΑ και το ΕΓΤΑΑ, εξασφαλίζοντας τα ακόλουθα **ενδεικτικά** κύρια αποτελέσματα ανά Ταμείο¹⁶⁴.

Υποδείγματα παρεμβάσεων του Θ.Σ. 9

ΕΤΠΑ

- ❑ Ολοκληρωμένη αναζωογόνηση υποβαθμισμένων περιοχών
- ❑ Δημιουργία νέων και υποστήριξη υφιστάμενων Κοινωνικών Επιχειρήσεων σε τοπικό και εθνικό επίπεδο
- ❑ Ολοκλήρωση του δικτύου υποδομών, ιδιαίτερα της πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας, και αναβάθμιση του ιατροτεχνολογικού εξοπλισμού
- ❑ Μείωση των ανισοτήτων για την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας για κατοίκους ορεινών, απομακρυσμένων, νησιωτικών περιοχών

ΕΚΤ

- ❑ Μείωση του αριθμού των ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού
- ❑ Πρόληψη και αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού ευπαθών, ειδικών και λοιπών ομάδων πληθυσμού
- ❑ Πολιτισμική, κοινωνική και οικονομική ενσωμάτωση περιθωριοποιημένων κοινοτήτων
- ❑ Δημιουργία νέων και υποστήριξη υφιστάμενων Κοινωνικών επιχειρήσεων
- ❑ Αποτελεσματική λειτουργία του δικτύου πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας (Ν. 4238/14)
- ❑ Ανάσχεση των εμποδίων πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας και κοινωνικές υπηρεσίες κοινής ωφέλειας
- ❑ Βελτίωση των δεικτών ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας – πρόνοιας

ΕΓΤΑΑ

- ❑ Δημιουργία θέσεων απασχόλησης σε αγροτικές περιοχές
- ❑ Κοινωνική και οικονομική ενσωμάτωση του πληθυσμού της υπαίθρου
- ❑ Αύξηση του αγροτικού πληθυσμού που επωφελείται των βελτιωμένων υπηρεσιών / υποδομών

¹⁶⁴ Βλ. Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, *Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης 2014-2020*, Μαΐος 2014, σελ. 106-107.

Με βάση το εγκεκριμένο ΣΕΣ 2014-2020¹⁶⁵, το σύνολο της Ενωσιακής ενίσχυσης προς την Ελλάδα για την προώθηση του Θεματικού Στόχου 9 «Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και της καταπολέμησης της φτώχειας και κάθε διάκρισης» ανέρχεται σε **1.303.336.729,60** ευρώ (6,5% της συνολικής Ενωσιακής Συνδρομής) που κατανέμεται σε εθνικό επίπεδο για κάθε ΕΔΕΤ ως εξής¹⁶⁶:

Πίνακας 10. Πηγές χρηματοδότησης του Θεματικού Στόχου 9

ΕΔΕΤ	Σύνολο χρηματοδότησης
ΕΚΤ	789.185.725,44
ΕΤΠΑ	213.433.748,16
ΕΓΤΑΑ	300.717.256,00

Γ3. Η ενδυνάμωση των πολιτικών κοινωνικής ένταξης ως προτεραιότητα του Ελληνικού ΣΕΣ 2014-2020

Εκτός από την πρωτογενή εξυπηρέτηση του Θεματικού Στόχου 9 μέσω των 13 πολυτομεακών και πολυταμειακών Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, το εγκεκριμένο ΣΕΣ 2014-2020 περιέχει δυνατότητες ενδυνάμωσης των πολιτικών κοινωνικής ένταξης μέσω της αξιοποίησης χρηματοδοτικών πόρων και από τα 7 Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα του Εθνικού Σκέλους¹⁶⁷:

1. ΕΠ *«Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία»*, προϋπολογισμού 3.646.378.290 ευρώ, που επιδιώκει την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, τη μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα, με αιχμή την καινοτομία και την αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας.

¹⁶⁵ Ο συνολικός προϋπολογισμός του ΣΕΣ ανέρχεται σε περίπου 19,89 δισ. ευρώ Ενωσιακής Συνδρομής ή 24,79 δισ. ευρώ εκτιμώμενης συνολικής δημόσιας δαπάνης.

¹⁶⁶ Βλ. Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, *Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης 2014-2020*, Μαΐος 2014, σελ. 123.

¹⁶⁷ Η αναλυτική καταγραφή και αξιοποίηση των σχετικών χρηματοδοτικών ευκαιριών θα αποτελέσει αντικείμενο κοινής πρωτοβουλίας των Υπουργείων Ανάπτυξης & Ανταγωνιστικότητας και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας στο πρώτο εξάμηνο του 2015.

2. ΕΠ «**Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη**», προϋπολογισμού 3.550.487.733 (πλέον 783.429.680 ευρώ που εκχωρούνται στις Περιφέρειες). Οι στόχοι του Προγράμματος στον τομέα των μεταφορών αφορούν την προώθηση της ολοκλήρωσης βασικών υποδομών (οδικών, σιδηροδρομικών, λιμένων, αεροδρομίων), την προώθηση των συνδυασμένων μεταφορών και τον εκσυγχρονισμό του συστήματος Μεταφορών, τη βελτίωση της οδικής ασφάλειας, καθώς και την ανάπτυξη βιώσιμων και οικολογικών αστικών μεταφορών (αστικών μέσων σταθερής τροχιάς), ενώ στον τομέα του περιβάλλοντος αφορούν την προστασία και αξιοποίηση του περιβάλλοντος, τη διευκόλυνση της προσέλευσης επενδύσεων και την παροχή ευκαιριών άσκησης επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.

3. ΕΠ «**Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού – Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση**», προϋπολογισμού 1.933.409.509 ευρώ (πλέον 171.517.029 ευρώ που αφορά στην Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων). Περιλαμβάνει ολοκληρωμένες πολιτικές για τη στήριξη της δημιουργίας βιώσιμων θέσεων απασχόλησης, την προώθηση της ενεργητικής ένταξης στην αγορά εργασίας συμπεριλαμβανομένης της ένταξης ευάλωτων κοινωνικά ομάδων, τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, την ισχυροποίηση της σύνδεσης της εκπαίδευσης, κατάρτισης και δια βίου μάθησης με την αγορά εργασίας.

4. ΕΠ «**Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα**» προϋπολογισμού 377.228.417 ευρώ (επιδιώκει να καταστεί η Δημόσια Διοίκηση στην Ελλάδα συνεκτική, καλά συντονισμένη, ευέλικτη, εξωστρεφής και προσανατολισμένη στο αποτέλεσμα, αποκαθιστώντας τη σχέση εμπιστοσύνης του κράτους με τους πολίτες και τις επιχειρήσεις, παρέχοντας υπηρεσίες επικεντρωμένες στον πολίτη και συνεχώς αναβαθμιζόμενες).

5. ΕΠ «**Τεχνική Βοήθεια**» προϋπολογισμού 317.612.063 ευρώ (υποστήριξη της λειτουργίας και της εφαρμογής όλων των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων που χρηματοδοτούνται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής).

6. ΕΠ «**Αγροτική Ανάπτυξη**», προϋπολογισμού 4.223.960.793 ευρώ (ανάπτυξη και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του αγροτικού χώρου, μετάβαση σε ένα ισχυρό, αειφόρο αγρο-διατροφικό σύστημα και αύξηση της προστιθέμενης αξίας των αγροτικών περιοχών).

7. ΕΠ «**Αλιεία και Θάλασσα**» προϋπολογισμού 388.777.914 ευρώ (βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων του τομέα της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας, διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικής χρήσης των πόρων).

**Εμβληματικές παρεμβάσεις του ΣΕΣ 2014-2020 για την
χρηματοδότηση δράσεων της Στρατηγικής Κοινωνικής
Ένταξης εκτός του Θ.Σ. 9**

- ❑ Σύσταση εθνικού **Οργανισμού Μικροπιστώσεων**
- ❑ Συγκρότηση **δικτύων μεταξύ χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και φορέων κοινωνικής επιχειρηματικότητας**
- ❑ Δημιουργία **δικτύων επιχειρήσεων κοινωνικής φροντίδας** (ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία»)
- ❑ Ανάπτυξη της **κοινωνικής και ανθρωπιστικής έρευνας** στα πεδία της κοινωνικής ένταξης, της καταπολέμησης της φτώχειας και της άμβλυνσης κάθε διάκρισης (ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία»)
- ❑ **Ανάπλαση περιοχών με υψηλές διαστάσεις χωρικού αποκλεισμού** (ΕΠ «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη»)
- ❑ **Φυσική Προσβασιμότητα δημόσιων υπηρεσιών από ευπαθείς ομάδες** (ΕΠ «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη»)
- ❑ Ενδυνάμωση των **συνθηκών μετακίνησης ευπαθών ομάδων** (ΕΠ «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη»)
- ❑ **Εξοικονόμηση ενέργειας** σε οικίες ευπαθών ομάδων (ΕΠ «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη»)
- ❑ **Καταπολέμηση της σχολικής διαρροής** (ΕΠ «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού – Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση»)
- ❑ Πρόσβαση ευπαθών νέων σε **προγράμματα μαθητείας** (ΕΠ «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού – Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση»)
- ❑ **Πιστοποίηση προσόντων** ευπαθών ομάδων που συμμετέχουν σε δράσεις μη τυπικής εκπαίδευσης (ΕΠ «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού – Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση»)
- ❑ Πρόσβαση ευπαθών νέων σε **προγράμματα πρακτικής άσκησης και απόκτησης επαγγελματικής εμπειρίας**
- ❑ Δημιουργία **μεταπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών στο πεδίο της κοινωνικής ένταξης** (ΕΠ «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού – Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση»)
- ❑ Προγράμματα **επιχορήγησης Νέων Θέσεων Εργασίας** στο πεδίο της κοινωνικής φροντίδας (ΕΠ «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού – Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση»)
- ❑ **Διοικητική και οργανωτική μεταρρύθμιση** των επιτελικών φορέων κοινωνικής ένταξης (ΕΠ «Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα»)
- ❑ Δημιουργία **ηλεκτρονικής Πλατφόρμας Κοινωνικής Ένταξης** (ΕΠ «Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα»)

Δ. Αυτοτελείς Πόροι των Ευρωπαϊκών Πολιτικών 2014 – 2020

Εκτός από τους σχετικούς πόρους του εγκεκριμένου ΣΕΣ 2014-2020 (που μπορεί να υπερβούν τα 2 δις. ευρώ με την ανάπτυξη των κατάλληλων διαδικασιών συντονισμού και ωρίμανσης αντίστοιχων έργων), η ανάπτυξη της Εθνικής Στρατηγικής θα αξιοποιήσει με συστηματικό και συντονισμένο τρόπο τις δυνατότητες **συμπληρωματικής χρηματοδότησης** των πολιτικών κοινωνικής ένταξης μέσω και άλλων πόρων της **Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνοχής**¹⁶⁸ και της **Πολιτικής Ασύλου, και Μετανάστευσης**¹⁶⁹. Παράλληλα, η Ελληνική Κυβέρνηση θα παρακολουθεί στενά και θα υποστηρίζει τις επιχειρησιακές πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την εισαγωγή νέων χρηματοδοτικών εργαλείων στα πεδία της ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής¹⁷⁰, οι οποίες θα ενδυναμώσουν τις εθνικές πολιτικές για την καταπολέμηση της φτώχειας και του αποκλεισμού¹⁷¹, ιδίως στις χώρες εκείνες που έχουν πληγεί έντονα από την οικονομική ύφεση.

¹⁶⁸ Το άρθρο 174 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) προβλέπει ότι, προς ενίσχυση της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής της, η Ένωση πρέπει να αποσκοπεί στη μείωση των διαφορών μεταξύ των επιπέδων ανάπτυξης των διαφόρων περιοχών και στη μείωση της καθυστέρησης των πλέον μειονεκτικών περιοχών ή νήσων, και ότι ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δίδεται στις αγροτικές περιοχές, στις περιοχές στις οποίες συντελείται βιομηχανική μετάβαση και στις περιοχές που πλήττονται από σοβαρά και μόνιμα φυσικά ή δημογραφικά προβλήματα, ενώ το άρθρο 175 ΣΛΕΕ ορίζει ότι η Ένωση στηρίζει την υλοποίηση αυτών των στόχων με τη δράση που αναλαμβάνει μέσω του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Προσανατολισμού και Εγγυήσεων, του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης, της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και άλλων μέσων.

¹⁶⁹ Βλ. σχετικά την παρ. 2 του άρθρου 178 και τις παρ. 2 και 4 του άρθρου 179 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ).

¹⁷⁰ Βλ. ιδίως α) το Σχέδιο του Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για επενδύσεις ύψους 300 δις. ευρώ στην ΕΕ (Νοέμβριος 2014), που προτείνει τη δημιουργία ενός «**Ευρωπαϊκού Ταμείου Στρατηγικών Επενδύσεων**» με αρχικούς πόρους 8 δις. ευρώ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και 21 δις. ευρώ της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων, το οποίο φιλοδοξεί, με την παροχή εγγυήσεων, να κινητοποιήσει επενδυτικά κεφάλαια ύψους 315 δις. ευρώ, σε βάθος τριετίας και β) την εισήγηση του πρώην Επίτροπου της ΕΕ για την Απασχόληση, τις Κοινωνικές Υποθέσεις και την Κοινωνική Ένταξη Λάσλο Άντορ (Αύγουστος 2014) για την εισαγωγή ενός **Συστήματος Ευρωπαϊκής Ασφάλισης των Ανέργων** που θα μπορούσε να χρηματοδοτηθεί από φορολογικά έσοδα των χωρών της Ευρωζώνης.

¹⁷¹ Υπενθυμίζεται ότι οι διατάξεις των Συνθηκών και του παράγωγου κοινοτικού δικαίου (μηχανισμοί που δημιουργούν υποχρεώσεις και θεμελιώνουν δικαιώματα στους Ευρωπαίους πολίτες) δεν προωθούν δεσμευτικές παρεμβάσεις των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε σχέση με την ανάπτυξη, οργάνωση και λειτουργία εθνικών πολιτικών κοινωνικής ένταξης.

Δ1. Η αξιοποίηση πόρων της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνοχής

Στο επίπεδο αυτό θα αξιοποιηθούν ενδεικτικά οι ακόλουθες πηγές¹⁷²:

(α) Το **Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας προς τους Απόρους**¹⁷³ (συνολικού προϋπολογισμού για τα Κράτη Μέλη 2,5 δις. ευρώ) ως μηχανισμός άμεσης ενίσχυσης σε ομάδες υψηλού κινδύνου φτώχειας και αποκλεισμού¹⁷⁴, που θα συνεχίσει από το 2015 τις βασικές λειτουργίες του **Προγράμματος Διανομής Τροφίμων σε άπορα άτομα**¹⁷⁵. Το Ταμείο θα συμβάλλει στη μείωση της απόλυτης φτώχειας με: α) την υποστήριξη εθνικών προγραμμάτων παροχών σε είδος σε απόρους¹⁷⁶ για την ανακούφιση της στέρησης τροφής, της έλλειψης στέγης και της υλικής στέρησης των παιδιών¹⁷⁷ μέσω οργανώσεων εταίρων¹⁷⁸ που επιλέγονται από τα Κράτη Μέλη, β) την υποστήριξη συνοδευτικών μέτρων που συμπληρώνουν την παροχή τροφίμων και αγαθών, συμβάλλοντας στην κοινωνική ενσωμάτωση των απόρων.

Για την άμεση αξιοποίηση των πόρων του Ταμείου, η Γενική Γραμματεία Πρόνοιας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας έχει εκπονήσει το ολοκληρωμένο Πρόγραμμα «**Επισιτιστικής και Βασικής Υλικής**

¹⁷² Η αναλυτική καταγραφή και αξιοποίηση των σχετικών χρηματοδοτικών ευκαιριών θα αποτελέσει αντικείμενο ειδικής πρωτοβουλίας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας στο πρώτο εξάμηνο του 2015.

¹⁷³ Βλ. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 223/2014, ΕΕ L 72/12.3.2014.

¹⁷⁴ Η στοχοθεσία του Ταμείου επιβεβαιώνει την δυνατότητα άμεσης αξιοποίησης των πόρων του για την εξυπηρέτηση του Άξονα 1 της Εθνικής Στρατηγικής (ιάλωση βασικών αναγκών των ανθρώπων χωρίς επαρκείς πόρους συντήρησης).

¹⁷⁵ Το Πρόγραμμα Διανομής Τροφίμων σε άπορα άτομα αξιοποιούσε πόρους της Κοινοτικής Αγροτικής Πολιτικής και σταμάτησε τη λειτουργία του το 2013 εξαιτίας α) της αναμενόμενης εξάντλησης και της αβεβαιότητας των αποθεμάτων παρέμβασης την περίοδο 2011-2020, ως αποτέλεσμα των αλληλέπλληλων μεταρρυθμίσεων της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής, β) ενστάσεων Κρατών Μελών (Γερμανία, Σουηδία) σε σχέση με τη νομική βάση του Ταμείου, που έγιναν εν μέρει δεκτές από το ΔΕΚ με την Απόφαση 2011/C 160/21 (Υπόθεση T-576/08, Γερμανία εναντίον Επιτροπής).

¹⁷⁶ Το άρθρο 2 του Κανονισμού 223/2014 ορίζει ως απόρους φυσικά πρόσωπα, άτομα ή οικογένειες, νοικοκυριά ή ομάδες τέτοιων προσώπων, των οποίων η ανάγκη για βοήθεια έχει διαπιστωθεί σύμφωνα με τα αντικειμενικά κριτήρια που θέσπισαν οι αρμόδιες εθνικές αρχές ή που όρισαν οι οργανώσεις-εταίροι και ενέκριναν οι εν λόγω αρμόδιες αρχές.

¹⁷⁷ Το Ταμείο θα επικεντρωθεί σε αυτές τις ακραίες μορφές υλικής στέρησης όχι μόνο διότι ενδεχομένως απειλούν την ίδια την επιβίωση του ατόμου σε κρίση, αλλά και επειδή η ανεπαρκής διατροφή και η έλλειψη βασικών αγαθών δυσχεραίνουν τα άτομα να ξεφύγουν από τη φτώχεια και τον αποκλεισμό και να επωφεληθούν από ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης.

¹⁷⁸ Ως «οργανώσεις-εταίροι» ορίζονται δημόσιοι φορείς ή μη κερδοσκοπικές οργανώσεις που προσφέρουν τρόφιμα ή άλλα αγαθά άμεσα ή μέσω άλλων οργανώσεων εταίρων σε απόρους.

Συνδρομής προς Απόρους» 2014 – 2020¹⁷⁹, συνολικού προϋπολογισμού 330.000.000 ευρώ, που θα τεθεί σε εφαρμογή στις αρχές του 2015, καλύπτοντας σε πρώτη φάση 165.000 άπορες οικογένειες.

(β) Το **Ταμείο Αλληλεγγύης**¹⁸⁰ ως μηχανισμός άμεσης συνδρομής των Κρατών Μελών που αντιμετωπίζουν έκτακτες ανάγκες εξαιτίας απρόβλεπτων συμβάντων και φυσικών καταστροφών.

(γ) Το **Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσαρμογής στην Παγκοσμιοποίηση**¹⁸¹ (συνολικού προϋπολογισμού για τα Κράτη Μέλη 150.000.000 ευρώ) ως μηχανισμός στήριξης ατόμων που χάνουν τη θέση εργασίας τους είτε εξαιτίας σημαντικών διαρθρωτικών αλλαγών στο παγκόσμιο εμπόριο λόγω παγκοσμιοποίησης, είτε εξαιτίας της παγκόσμιας οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κρίσης

(δ) Η **Ευρωπαϊκή «Πρωτοβουλία Απασχόληση Νέων»** ως μηχανισμός στήριξης της απασχόλησης των νέων κάτω των 29 ετών (συνολικού προϋπολογισμού για την Ελλάδα 342.000.000 ευρώ).

(ε) Προγράμματα της **Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων** για τη δανειοδότηση σχεδίων στους τομείς α) της συνοχής και σύγκλισης και β) της στήριξης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στο πεδίο της κοινωνικής φροντίδας¹⁸².

(στ) Τα **Ευρωπαϊκά Ταμεία Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας**¹⁸³ (συνολικού προϋπολογισμού για τα Κράτη Μέλη 2 δις. ευρώ) ως μηχανισμός στήριξης των κοινωνικών επιχειρήσεων, βελτιώνοντας την αποτελεσματικότητα της συγκέντρωσης κεφαλαίων από επενδυτικά ταμεία που επιθυμούν να διαθέσουν πόρους στις επιχειρήσεις αυτές.

(ζ) Το **Πρόγραμμα «Για την Κοινωνική Αλλαγή και την Καινοτομία»**¹⁸⁴ (συνολικού προϋπολογισμού για τα Κράτη Μέλη 958.000.000. ευρώ) ως

¹⁷⁹ Το «Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Επισιτιστικής και Βασικής Υλικής Συνδρομής προς Απόρους» κατατέθηκε στις 12.9.2014 στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

¹⁸⁰ Βλ. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 2012/2002 του Συμβουλίου της 11ης Νοεμβρίου 2002 για την ίδρυση του Ταμείου Αλληλεγγύης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΕΕ L 311/14.11.2002.

¹⁸¹ Βλ. Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1309/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2013, για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσαρμογής στην Παγκοσμιοποίηση (2014-2020) και την κατάργηση του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1927/2006, ΕΕ L 347/20.12.2013.

¹⁸² Βλ. σχετικά www.eib.org.

¹⁸³ Βλ. Κανονισμός 346/2013 της 17^{ης} Απριλίου 2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «Σχετικά με τα Ευρωπαϊκά Ταμεία Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας», ΕΕ L 115/ 25.4.2013.

¹⁸⁴ Βλ. Κανονισμός 1296/2013 της 11^{ης} Δεκεμβρίου 2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

μηχανισμός στήριξης κοινωνικών πρωτοβουλιών των Κρατών Μελών, αντικαθιστώντας τις συναφείς δράσεις της περιόδου 2007-2013: α) το Πρόγραμμα Progress¹⁸⁵, β) το Πρόγραμμα EURES¹⁸⁶ και γ) τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Μικροχρηματοδοτήσεων Progress για την Απασχόληση και την Κοινωνική Ένταξη¹⁸⁷.

(η) Το Πρόγραμμα «Ορίζων 2020»¹⁸⁸ (συνολικού προϋπολογισμού για τα Κράτη Μέλη 70 δις. ευρώ) ως μηχανισμός υποστήριξης δραστηριοτήτων έρευνας και καινοτομίας¹⁸⁹ στο πεδίο της κοινωνικής ένταξης (σε εθνικό και διακρατικό επίπεδο).

και του Συμβουλίου «Για τη θέσπιση προγράμματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την απασχόληση και την κοινωνική καινοτομία («EaSI») και την τροποποίηση της απόφασης αριθ. 283/2010/ΕΕ για τη δημιουργία Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Μικροχρηματοδοτήσεων Progress για την απασχόληση και την κοινωνική ένταξη», ΕΕ L347/20.12.2013.

¹⁸⁵ Το Πρόγραμμα θεσπίστηκε το 2006 με στόχο την ανάπτυξη, την εφαρμογή, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση της πολιτικής για την απασχόληση, της κοινωνικής πολιτικής και της νομοθεσίας για τις συνθήκες εργασίας της Ένωσης, προάγοντας την τεκμηριωμένη χάραξη πολιτικής και την καινοτομία, σε συνεργασία με τους κοινωνικούς εταίρους, τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη. Βλ. σχετικά Decision No 1672/2006/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 2006 establishing a *Community Programme for Employment and Social Solidarity - Progress*, JO L 315/15.11.2006.

¹⁸⁶ Το Πρόγραμμα υποστήριζε τις δραστηριότητες στο πλαίσιο του δικτύου EURES, δηλαδή τις ειδικευμένες υπηρεσίες που έχουν οριστεί από τα Κράτη Μέλη του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) και την Ελβετική Συνομοσπονδία, από κοινού με άλλα ενδιαφερόμενα μέρη, για την ανάπτυξη της ανταλλαγής και της διάδοσης πληροφοριών, καθώς και άλλων μορφών συνεργασίας για την προώθηση της γεωγραφικής κινητικότητας των εργαζομένων.

¹⁸⁷ Το Πρόγραμμα θεσπίστηκε το 2010 με την Απόφαση 283/2010/ΕΕ με στόχο να διευκολύνει την πρόσβαση των επιχειρηματιών στη χρηματοδότηση, ιδίως εκείνων που είναι οι πλέον απομακρυσμένοι από την αγορά εργασίας, και των επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας. Στην Ελλάδα ως πάροχοι μικροχρηματοδοτήσεων Progress λειτουργήσαν η Παγκρήτια Συνεταιριστική Τράπεζα και η Συνεταιριστική Τράπεζα Πελοποννήσου, που έλαβαν το ποσό των 900.000 ευρώ και 4 εκατ. ευρώ αντίστοιχα.

¹⁸⁸ Βλ. Κανονισμός 1291/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2013 «Για τη θέσπιση του προγράμματος-πλαίσου «Ορίζων 2020» για την έρευνα και την καινοτομία (2014-2020) και την κατάργηση της απόφασης αριθ. 1982/2006/ΕΚ», ΕΕ L347/20.12.2013.

¹⁸⁹ Η παρ. 1 του άρθρου 2 του Κανονισμού 1291/2013 προσδιορίζει ως «δραστηριότητες έρευνας και καινοτομίας» όλο το φάσμα των δραστηριοτήτων έρευνας, τεχνολογικής ανάπτυξης, επίδειξης και καινοτομίας, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης της συνεργασίας με τρίτες χώρες και διεθνείς οργανισμούς, της διάδοσης και βελτιστοποίησης των αποτελεσμάτων και της προώθησης υψηλού επιπέδου κατάρτισης και κινητικότητας των ερευνητών στην Ένωση.

Δ2. Η αξιοποίηση πόρων της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασύλου και Μετανάστευσης

Στο επίπεδο αυτό θα αξιοποιηθούν οι ακόλουθες πηγές¹⁹⁰:

(α) Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης¹⁹¹ (συνολικού προϋπολογισμού για τα Κράτη Μέλη 3,9 δις. ευρώ) που συστάθηκε στον τομέα της Μετανάστευσης και των Εσωτερικών Υποθέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (DG Migration and Home Affairs)¹⁹² με στόχο την υποστήριξη των προσπαθειών των Κρατών Μελών για την υιοθέτηση και ανάπτυξη α) ενός κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου και μετανάστευσης, β) μιας κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής ένταξης νομίμων μεταναστών και δικαιούχων διεθνούς προστασίας και γ) μιας αποτελεσματικής πολιτικής επιστροφών, τηρώντας τις αρχές της αξιοπρέπειας και της διασφάλισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

(β) Προγράμματα ανθρωπιστικής βοήθειας για αιτούντες άσυλο, δικαιούχους επικουρικής προστασίας και αναγνωρισμένους πολιτικούς πρόσφυγες.

(γ) Ειδικά προγράμματα στέγασης ασυνόδευτων ενηλίκων¹⁹³.

¹⁹⁰ Η αναλυτική καταγραφή και αξιοποίηση των σχετικών χρηματοδοτικών ευκαιριών θα αποτελέσει αντικείμενο κοινής πρωτοβουλίας των Υπουργείων Δημόσιας Τάξης & Προστασίας του Πολίτη και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας στο πρώτο εξάμηνο του 2015, αξιοποιώντας τα αποτελέσματα της σχετικής δημόσιας διαβούλευσης (Δεκέμβριος 2014) για την προετοιμασία του Πολυετούς Προγράμματος του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης.

¹⁹¹ Βλ. Κανονισμός 1291/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2013 «Για τη δημιουργία του Ταμείου Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης, την τροποποίηση της απόφασης 2008/381/EK του Συμβουλίου και την κατάργηση των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου αριθ. 573/2007/EK και αριθ. 575/2007/EK και της απόφασης 2007/435/EK του Συμβουλίου», ΕΕ L150/20.5.2014.

¹⁹² Το Ταμείο αυτό αποτελεί συνέχεια και συνένωση των Ταμείων Αλληλεγγύης της περιόδου 2007-2013 (Ταμείο Ένταξης Υπηκόων Τρίτων Χωρών, Ταμείο Προσφύγων και Ταμείο Επιστροφής).

¹⁹³ Ασυνόδευτος ανήλικος είναι, σύμφωνα με το άρθρο 1 του Ν. 4251/2014 «Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης και λοιπές διατάξεις», το πρόσωπο ηλικίας κάτω των 18 ετών, το οποίο φθάνει στην Ελλάδα, χωρίς να συνοδεύεται από ενήλικα υπεύθυνο για τη φροντίδα του, σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία ή πρακτική και για όσο χρόνο κανένας υπεύθυνος ενήλικας δεν ασκεί στην πράξη την επιμέλειά του ή ο ανήλικος που εγκαταλείπεται ασυνόδευτος μετά την είσοδό του στην Ελλάδα.

4. Η διαχείριση του Προϋπολογισμού της Στρατηγικής

Α. Η συμβατότητα με το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής

Το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας θα αναλάβει ως φορέας συντονισμού της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης τη συμβατότητα του προϋπολογισμού της με τις ρήτρες του **Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής (Μ.Π.Δ.Σ.)**¹⁹⁴, ενσωματώνοντας - σε συνεργασία με το Υπουργείο Οικονομικών και άλλα συναρμόδια Υπουργεία¹⁹⁵ - σχετικές δαπάνες στο προσχέδιο και το σχέδιο κάθε ετήσιου Κρατικού Προϋπολογισμού.

Β. Η τήρηση των Γενικών Αρχών κατάρτισης των Προϋπολογισμών

Το Υπουργείο Οικονομικών θα αναλάβει την τήρηση των ακόλουθων γενικών αρχών κατάρτισης του Κρατικού Προϋπολογισμού και των προϋπολογισμών των λοιπών φορέων της Γενικής Κυβέρνησης κατά τη διάρκεια παρακολούθησης του Προϋπολογισμού της Εθνικής Στρατηγικής:

α) Αρχή της Ετήσιας Διάρκειας

Σύμφωνα με την αρχή της ετήσιας διάρκειας, ο Κρατικός Προϋπολογισμός και οι προϋπολογισμοί των λοιπών φορέων της Γενικής Κυβέρνησης αφορούν το οικονομικό έτος που αρχίζει την 1η Ιανουαρίου και λήγει την 31η

¹⁹⁴ Το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2015 – 2018 εγκρίθηκε με το Ν. 4263/2014 και περιλαμβάνει εκτός των άλλων:

- τους μεσοπρόθεσμους στόχους για τη Γενική Κυβέρνηση και τους επιμέρους φορείς της
- τα συνολικά ανώτατα όρια δαπανών για τη Γενική Κυβέρνηση, καθώς και τα ανώτατα όρια του Κρατικού Προϋπολογισμού, των ΟΤΑ και των ΟΚΑ για την σχετική περίοδο.

¹⁹⁵ Το άρθρο 22 του Ν. 4270/2014 προβλέπει ότι:

«Στο πλαίσιο εφαρμογής του παρόντος νόμου, κάθε Υπουργός και κάθε επικεφαλής φορέα Γενικής Κυβέρνησης έχει τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

α. Διαχειρίζεται και εκτελεί τον προϋπολογισμό του Υπουργείου του ή του φορέα που προϊστάται ή διοικεί σύμφωνα με το εκάστοτε ισχύον πλαίσιο για τα δημόσια οικονομικά όπως αυτό καθορίζεται, ιδίως, από τον παρόντα νόμο, το Μ.Π.Δ.Σ., τον ετήσιο και τον ενδεχόμενο συμπληρωματικό Κρατικό Προϋπολογισμό, καθώς και κάθε άλλο νόμο, κανονιστική πράξη, οδηγία και απόφαση του Υπουργού Οικονομικών, του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, και, αν πρόκειται για φορέα, και του εποπτεύοντος Υπουργείου.

β. Συμμετέχει στην προετοιμασία του Μ.Π.Δ.Σ. και της επεξηγηματικής του έκθεσης, με την κατάρτιση των δημοσιονομικών προβλέψεων σε σχέση με το Υπουργείο ή το φορέα που προϊστάται ή διοικεί, υποβάλλοντας τα απαιτούμενα στοιχεία στο Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, ύστερα από διαβούλευση με τον Υπουργό Οικονομικών».

Δεκεμβρίου του ίδιου ημερολογιακού έτους. Η αρχή αυτή δεν αποτρέπει: (α) την προετοιμασία των εν λόγω προϋπολογισμών εντός του Μ.Π.Δ.Σ., (β) την εκτέλεση συμπληρωματικού ή προσωρινού προϋπολογισμού και (γ) την ανάληψη και τον έλεγχο πολυετών δεσμεύσεων ή δεσμεύσεων που συνεχίζουν στο επόμενο έτος.

β) Αρχές της **Ενότητας** και της **Καθολικότητας**, που επιβάλλουν ότι όλα τα έσοδα και οι δαπάνες εγγράφονται και εμφανίζονται σε έναν ενιαίο προϋπολογισμό. Τα έσοδα και οι δαπάνες του προϋπολογισμού δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν παρά μόνο εάν αντιστοιχούν, όσον αφορά στην Κεντρική Διοίκηση και στα Ν.Π.Δ.Δ., σε Κωδικό Αριθμό Εσόδων ή Εξόδων (ΚΑΕ) του προϋπολογισμού τους, όσον αφορά στα Ν.Π.Ι.Δ., στον προϋπολογισμό τους και υπό τους λογαριασμούς λογιστικής τους (αρχή της ενότητας). Καμία δαπάνη δεν μπορεί να αναληφθεί ή και να πραγματοποιηθεί, εάν υπερβαίνει, για μεν την Κεντρική Διοίκηση και τα Ν.Π.Δ.Δ. τις εγκεκριμένες πιστώσεις, για δε τα Ν.Π.Ι.Δ. τον προϋπολογισμό τους (αρχή της καθολικότητας).

Γ. Οι Γενικές Αρχές για τη διαχείριση του προϋπολογισμού της Στρατηγικής

Η διαχείριση του προϋπολογισμού της Στρατηγικής διέπεται από τις ακόλουθες αρχές δημοσιονομικής διαχείρισης:

α. Αρχή της Χρηστής Δημοσιονομικής Διαχείρισης

Σύμφωνα με την αρχή της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης, η διαχείριση της περιουσίας και των υποχρεώσεων των φορέων υλοποίησης της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης, που περιλαμβάνει τους φυσικούς πόρους και τους δημοσιονομικούς κινδύνους της χώρας, πρέπει να διενεργείται με σύνεση και με γνώμονα την εξασφάλιση της δημοσιονομικής βιωσιμότητας της χώρας. Ειδικότερα, η αρχή αυτή εξειδικεύεται:

αα. Στην αρχή της **Οικονομικότητας**, σύμφωνα με την οποία τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την υλοποίηση των κυβερνητικών πολιτικών πρέπει να διατίθενται έγκαιρα, στην ενδεδειγμένη ποιότητα και ποσότητα, με την ελάχιστη δημοσιονομική επιβάρυνση και με τη χρήση των αναγκαίων μόνο διοικητικών πόρων,

ββ. στην αρχή της **Αποδοτικότητας**, σύμφωνα με την οποία πρέπει να τηρείται η βέλτιστη δυνατή σχέση μεταξύ των χρησιμοποιούμενων μέσων και των επιτυγχανόμενων αποτελεσμάτων και

γγ. στην αρχή της **Αποτελεσματικότητας**, σύμφωνα με την οποία ελέγχεται η επίτευξη των συγκεκριμένων αντικειμενικών στόχων και των αποτελεσμάτων που έχουν εκ των προτέρων ορισθεί.

β. Αρχή της **Υπευθυνότητας και της Λογοδοσίας**

Σύμφωνα με την αρχή της υπευθυνότητας και της λογοδοσίας, η Κυβέρνηση είναι υπεύθυνη και λογοδοτεί στη Βουλή για τη διαχείριση των δημόσιων οικονομικών της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης. Όλοι οι υπάλληλοι και οι λειτουργοί που συμμετέχουν στη δημόσια διαχείριση της Στρατηγικής ασκούν τις αρμοδιότητές τους, με σκοπό τη διασφάλιση της σταθερότητας και της βιωσιμότητας των οικονομικών της Γενικής Κυβέρνησης.

γ. Αρχή της **Διαφάνειας**

Σύμφωνα με την αρχή της διαφάνειας, όλοι οι λειτουργοί και οι φορείς που διαχειρίζονται πόρους στο πλαίσιο της υλοποίησης της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης έχουν την υποχρέωση να διασφαλίζουν την έγκαιρη πληροφόρηση, οικονομικής ή άλλης φύσης, που σχετίζεται με τη διαχείριση της δημοσιονομικής πολιτικής, ώστε να καθίσταται εφικτός ο αποτελεσματικός δημόσιος έλεγχος της άσκησης δημοσιονομικής πολιτικής και της οικονομικής κατάστασης του Δημοσίου, εκτός και εάν η δημοσιοποίηση των πληροφοριών θα έβλαπτε ουσιαστικά την εθνική ασφάλεια, άμυνα ή τις διεθνείς σχέσεις της Ελλάδας.

δ. Αρχή της **Ειλικρίνειας**

Σύμφωνα με την αρχή της ειλικρίνειας, κάθε οικονομική και δημοσιονομική πρόβλεψη που παρέχεται σε οποιαδήποτε έγγραφα ή εκθέσεις που καταρτίζονται στο πλαίσιο της υλοποίησης της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης, πρέπει να στηρίζονται, στο βαθμό που είναι ευλόγως και πρακτικώς δυνατό, σε πραγματικά στοιχεία, σε αποφάσεις που έχει ήδη ανακοινώσει η Κυβέρνηση, σε άλλες προβλέψεις ή εκτιμήσεις που θεωρούνται εύλογες, ενώ πρέπει να έχουν ληφθεί υπόψη όλα τα ενδεχόμενα και οι κίνδυνοι που ενδέχεται να έχουν σημαντικές δημοσιονομικές επιπτώσεις.

Δ. Η επίτευξη Οικονομικών Κλίμακας

Κατά την διάρκεια ανάπτυξης των δράσεων της Στρατηγικής, τα αρμόδια όργανα της Κεντρικής Διοίκησης και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α' και Β' Βαθμού θα επιδιώξουν να εξασφαλίσουν **σημαντικές οικονομίες κλίμακας**, οι οποίες αναμένεται να προκύψουν ιδίως από:

- την εφαρμογή **τεχνικών συντονισμού** μεταξύ των φορέων που εμπλέκονται στην υλοποίηση των Πυλώνων της Στρατηγικής
- την ενίσχυση της απόδοσης συστημάτων και διαδικασιών (ως αποτέλεσμα της υιοθέτησης **νέων μεθόδων διοίκησης, παρακολούθησης και διαχείρισης** των πολιτικών κοινωνικής ένταξης)¹⁹⁶
- την εισαγωγή συστημάτων και τεχνικών **διαχείρισης ποιότητας** (Χάρτης Ποιότητας των υπηρεσιών ένταξης)
- την συστηματική χρήση των **νέων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας**¹⁹⁷
- την αύξηση της παραγωγικότητας των στελεχών της δημόσιας διοίκησης μέσω **προγραμμάτων επιμόρφωσης**
- την **πρόληψη και καταπολέμηση φαινομένων απάτης** (είτε από τους ίδιους τους πολίτες, είτε από στελέχη της διοίκησης) στα στάδια επιλογής των δικαιούχων και χορήγησης των παροχών / υπηρεσιών
- την **καταπολέμηση φαινομένων κακοδιαχείρισης** των οικονομικών πόρων των προγραμμάτων του ΣΕΣ 2014-2020
- την **ωρίμανση πολιτικών πρωτοβάθμιας κοινωνικής φροντίδας** και πρόληψης του αποκλεισμού που θα περιορίσουν σημαντικά την επιβάρυνση του συστήματος φροντίδας και υγείας (ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και νοσηλευτική φροντίδα)
- την **μείωση των υψηλών δαπανών ιδρυματικής περίθαλψης** παιδιών, αναπήρων και ηλικιωμένων μέσω της συντονισμένης παραπομπής τους σε υπηρεσίες ανοικτής φροντίδας
- τον **εξορθολογισμό των συνολικών δαπανών για επιδοματικές παροχές** εξαιτίας της θεσμοθέτησης του Γενικού Συστήματος Ελαχίστου Εγγυημένου Εισοδήματος (εθνική εφαρμογή μετά την ολοκλήρωση και αξιολόγηση της πιλοτικής εφαρμογής που ξεκίνησε το Νοέμβριο του 2014)¹⁹⁸

¹⁹⁶ Για παράδειγμα, η λειτουργία του **Εθνικού Μητρώου Δικαιούχων κοινωνικών και προνοιακών επιδομάτων** επέτρεψε τον άμεσο εντοπισμό μη δικαιούχων ληπτών την περίοδο 2012-2013.

¹⁹⁷ Για παράδειγμα, η πιλοτική εφαρμογή του Ελαχίστου Εγγυημένου Εισοδήματος αξιοποιεί την ανάπτυξη ενός πρότυπου Πληροφοριακού Συστήματος της **Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης Κοινωνικής Ασφάλισης (ΗΔΙΚΑ)**, που ενσωματώνει πρωτοποριακά χαρακτηριστικά, καθώς διασταυρώνει δεδομένα από τουλάχιστον έξι Πληροφοριακά Συστήματα της Ελληνικής Δημόσιας Διοίκησης (Τaxis, «Εργάνη», «ΑΤΛΑΣ», «ΠΣ ΟΑΕΔ», «ΑΡΙΑΔΝΗ», «ΗΛΙΟΣ»).

¹⁹⁸ Η πλήρης εφαρμογή του Προγράμματος ΕΕΕ θα συνδυασθεί με την ριζική αναθεώρηση των προγραμμάτων προνοιακής ενίσχυσης της Ελληνικής πολιτείας, ώστε να αποτραπούν αδικαιολόγητες αλληλοεπικαλύψεις και να εξασφαλισθούν κρίσιμες οικονομίες κλίμακας **υπέρ των πλέον ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού.**

- την σταδιακή μείωση των συνολικών δαπανών για επιδοματικές παροχές εξαιτίας **εκούσιων επιλογών των ενδιαφερομένων να αξιοποιήσουν ποιοτικές δράσεις επιχειρηματικότητας και εργασιακής ένταξης** που εξασφαλίζουν εισόδο και παρಾಮονή στην αγορά εργασίας
- την ανάπτυξη **αξιόπιστων δικτύων συνεργασίας** μεταξύ φορέων του δημόσιου, ιδιωτικού και εθελοντικού τομέα
- την δημιουργία **συνθηκών ανταγωνισμού** στο πεδίο της παροχής κοινωνικών υπηρεσιών μέσω των τεχνικών του προνοιακού πλουραλισμού
- την αποτελεσματική εφαρμογή των **διαδικασιών εξυγίανσης** των ιδιωτικών προνοιακών φορέων μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα¹⁹⁹
- την αξιοποίηση τεχνικών **κοινωνικής καινοτομίας και κοινωνικού πειραματισμού**²⁰⁰
- την **επιτάχυνση της εκτέλεσης** υλοποίησης των συγχρηματοδοτούμενων πράξεων του ΕΣΠΑ 2007-2013
- την προώθηση της **βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας** στο πεδίο των πολιτικών κοινωνικής ένταξης
- την **αξιοποίηση της τεχνογνωσίας** (σε επίπεδο συστημάτων και εργαλείων) των Διεθνών Οργανισμών που θα υποστηρίζουν την ορθολογική ανάπτυξη της Στρατηγικής (π.χ. Διεθνής Οργάνωση Εργασίας, Οργανισμός για την Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξη, Παγκόσμια Τράπεζα, Συμβούλιο της Ευρώπης)
- την **αξιοποίηση της τεχνογνωσίας** (σε επίπεδο συστημάτων και εργαλείων) άλλων Κρατών που θα υποστηρίζουν την ορθολογική ανάπτυξη της Στρατηγικής μέσω Διακρατικών Συμβάσεων και Συμφώνων Συνεργασίας.

¹⁹⁹ Η παρ. 1 του άρθρου 55 του Ν. 4262/2014 προβλέπει ότι:

«Νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, που δεν έχουν πτωχευτική ικανότητα, παρέχουν δευτεροβάθμια κοινωνική φροντίδα ή έχουν ως αποκλειστικό καταστατικό σκοπό την οικονομική και λειτουργική υποστήριξη των παραπάνω νομικών προσώπων, που παρέχουν δευτεροβάθμια κοινωνική φροντίδα, και αντιμετωπίζουν προβλήματα βιωσιμότητας, εκπονούν και υποβάλλουν προς έγκριση στην αρμόδια Διεύθυνση του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας, Σχέδιο Εξυγίανσης».

²⁰⁰ Για την τεχνική του **κοινωνικού πειραματισμού** βλ. ιδίως European Commission, *A Guide to Social Experimentation*, DG Employment, Social Affairs and Inclusion, 2011.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ. Η θεσμική κατοχύρωση της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης

Η προώθηση και εφαρμογή κατάλληλων θεσμικών ρυθμίσεων μέσω νομοθετικών και κανονιστικών πράξεων αποτελεί το βασικό εργαλείο **χρηστής διακυβέρνησης** στα Κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, επηρεάζοντας σε σημαντική έκταση την αποτελεσματικότητα των δημόσιων πολιτικών σε σχέση με την εξυπηρέτηση κοινωνικών και οικονομικών στόχων. Στο πλαίσιο αυτό, αποκτά όλο και μεγαλύτερη σημασία η υιοθέτηση διοικητικών τεχνικών που βελτιώνουν τις διαδικασίες σχεδιασμού, εφαρμογής, αποτίμησης και αξιολόγησης των θεσμικών ρυθμίσεων συμβάλλοντας στην ενδυνάμωση **της ποιότητας και της διαφάνειας νομοθέτησης**.

Στο επίπεδο των Διεθνών Οργανισμών, ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, η Παγκόσμια Τράπεζα και ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης έχουν αναπτύξει από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 μοντέλα κατευθυντήριων αρχών για την ενίσχυση της ποιότητας και της διαφάνειας νομοθέτησης²⁰¹, που επιδιώκουν εκτός των άλλων **την ένταξη κοινωνικών δεικτών στις διαδικασίες εκ των προτέρων αξιολόγησης σχεδίων νομοθετικών και κανονιστικών ρυθμίσεων αλλά και στις τεχνικές αποτίμησης των αποτελεσμάτων τους**²⁰². Συγκεκριμένα κράτη (Ιρλανδία, Μ. Βρετανία) έχουν προχωρήσει, μάλιστα, στη δημιουργία σύνθετων συστημάτων ενδυνάμωσης της ποιότητας νομοθέτησης στο πεδίο των πολιτικών κοινωνικής ένταξης, υιοθετώντας μοντέλα και εργαλεία εκ των προτέρων και εκ των υστέρων αξιολόγησης των θεσμικών ρυθμίσεων:

- ⇒ **η εκ των προτέρων αξιολόγηση επικεντρώνεται στο στάδιο της προνομοθετικής διαδικασίας**, εξετάζοντας κρίσιμους άξονες που αφορούν ενδεικτικά την αποτύπωση των αναγκών, την αιτιολόγηση των κρατικών παρεμβάσεων, την επιλογή του τύπου της ρύθμισης, τη νομική βάση της ρύθμισης, τον προσδιορισμό των δαπανών υλοποίησης και την ενημέρωση των ενδιαφερομένων μερών (stakeholders) μέσω τεχνικών διαβούλευσης
- ⇒ **η εκ των υστέρων αξιολόγηση επικεντρώνεται στο στάδιο της εφαρμογής των θεσμικών ρυθμίσεων**, εξετάζοντας κρίσιμους άξονες που αφορούν ενδεικτικά τις συνέπειες των ρυθμίσεων για την κάλυψη των

²⁰¹ Βλ. για παράδειγμα τις ρήτρες της Σύστασης του Συμβουλίου του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης «Recommendation on improving the quality of government regulation», C(95)21/9.3.1995.

²⁰² Βλ. ενδεικτικά World Bank, *A User's Guide to Poverty and Social Impact Analysis*, 2003, <http://go.worldbank.org/IR9SLBWTQ0>.

σχετικών αναγκών, τα αποτελέσματα των παρεμβάσεων και τις επιπτώσεις στις ενδιαφερόμενες ομάδες πληθυσμού.

Ως καλή πρακτική του πεδίου της κοινωνικής προστασίας αναδεικνύεται η ανάπτυξη συστημάτων αξιολόγησης των επιπτώσεων της νομοθεσίας στις δημόσιες πολιτικές ένταξης (**social impact assessment models**) που εφαρμόζονται σε εθνικό²⁰³ και υπερεθνικό²⁰⁴ επίπεδο, τόσο στο στάδιο του σχεδιασμού των θεσμικών ρυθμίσεων, όσο και στο στάδιο της υλοποίησής τους. Τα συστήματα αυτά είτε κατοχυρώνονται θεσμικά είτε λειτουργούν στο πλαίσιο επιχειρησιακών διαδικασιών βελτίωσης της ποιότητας νομοθέτησης.

Παρά την θέσπιση ενός αυτόνομου πλαισίου προώθησης της Ρυθμιστικής Διακυβέρνησης στην Ελληνική έννομη τάξη²⁰⁵, δεν έχουν ακόμα υιοθετηθεί **ολοκληρωμένα συστήματα καλής νομοθέτησης ως προς τις πολιτικές καταπολέμησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, που θα περιλαμβάνουν και τεχνικές θεσμικής αξιολόγησης των επιπτώσεων οριζόντιων παρεμβάσεων**²⁰⁶. Η αδυναμία αυτή αναπαράγει φαινόμενα πολυνομίας, κακονομίας και εν γένει δυσχερειών αποτελεσματικής προσέγγισης του θεσμικού πλαισίου από τους σχεδιαστές και εφαρμοστές των αντίστοιχων θεματικών πολιτικών²⁰⁷. Από την άλλη πλευρά, οι πολίτες αντιμετωπίζουν αυξημένα προβλήματα κατανόησης των όρων / προϋποθέσεων λήψης κοινωνικών παροχών και υπηρεσιών, με αποτέλεσμα είτε να αποθαρρύνονται να διεκδικήσουν θεμελιωμένα δικαιώματα, είτε να αποκλίνουν από τις προβλεπόμενες αυστηρές γραφειοκρατικές διαδικασίες χορήγησης.

²⁰³ Βλ. ιδίως Office for Social Inclusion, *Poverty Impact Assessment Guidelines*, Dublin, March 2008 (www.socialinclusion.ie/pia.html).

²⁰⁴ Βλ. European Commission, *Developing effective ex ante social impact assessment with a focus on methodology, tools and data resources*, DG Employment, Social Affairs & Inclusion, 2011.

²⁰⁵ Βλ. σχετικά τις ρήτρες του Ν. 4048/2012 «Ρυθμιστική Διακυβέρνηση: Αρχές, Διαδικασίες και Μέσα Καλής Νομοθέτησης».

²⁰⁶ Το άρθρο 5 του Ν. 4048/2012 ορίζει ότι «Μέσα της καλής νομοθέτησης είναι ιδίως η διαβούλευση, η ανάλυση συνεπειών ρυθμίσεων, η αιτιολογική έκθεση των νόμων, η απλούστευση, η κωδικοποίηση, η αναμόρφωση του δικαίου και η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων εφαρμογής των ρυθμίσεων».

²⁰⁷ Στο επίπεδο εφαρμογής των κοινωνικών ρητρών των Μνημονίων Δημοσιονομικής Σταθερότητας, η απουσία ενός μοντέλου θεσμικής αξιολόγησης των επιπτώσεων της σχετικής νομοθεσίας δημιούργησε προβλήματα στις απόπειρες προώθησης της καλής και χρηστής διακυβέρνησης σε ιδιαίτερα ευαίσθητους τομείς, όπως η **καταπολέμηση της εισοδηματικής φτώχειας και η πρόληψη εστιών κοινωνικού αποκλεισμού και διακρίσεων**, δυσχεραίνοντας σε σημαντική έκταση τις διαδικασίες αποτίμησης των κοινωνικών συνεπειών των πολιτικών των Μνημονίων με βάση το εθνικό, υπερεθνικό και κοινοτικό κεκτημένο στο πεδίο της κοινωνικής προστασίας.

1. Οι Άξονες θεσμικής κατοχύρωσης της Εθνικής Στρατηγικής

Οι Άξονες θεσμικής κατοχύρωσης της Εθνικής Στρατηγικής αντιστοιχούν σε τέσσερις κύριες παρεμβάσεις.

- ❑ Εισαγωγή νέας κοινωνικής ρήτρας στο πλαίσιο της διαδικασίας αναθεώρησης του Συντάγματος
- ❑ Υιοθέτηση Νόμου - Πλαίσιο ('Framework Law') για το Εθνικό Σύστημα Κοινωνικής Ένταξης
- ❑ Υιοθέτηση Νόμου - Πλαίσιο ('Framework Law') για το Εθνικό Σύστημα Προστασίας από την Ανεργία
- ❑ Προσαρμογή της δημόσιας διοίκησης στο υπερεθνικό δεσμευτικό κεκτημένο

1.1. Η Συνταγματική Αναθεώρηση

Η εισαγωγή νέας κοινωνικής ρήτηρας στο πλαίσιο της διαδικασίας αναθεώρησης του Συντάγματος σηματοδοτεί την πανηγυρική κατοχύρωση της Εθνικής Στρατηγικής στην ανώτερη ιεραρχικά πηγή δικαίου της Ελληνικής έννομης τάξης, αντανακλώντας παράλληλα τις κατευθυντήριες γραμμές του συντακτικού νομοθέτη προς τα όργανα της νομοθετικής (Κοινοβούλιο) και της εκτελεστικής (Διοίκηση) εξουσίας για την εξειδίκευση των αρχών και του περιεχομένου της Στρατηγικής. Από επιχειρησιακή άποψη, επιλέγονται δύο βασικά Σενάρια διαμόρφωσης της νέας Συνταγματικής ρύθμισης.

(α) Το πρώτο Σενάριο υιοθετεί μία «περιοριστική προσέγγιση περί κοινωνικής ένταξης», κατευθύνοντας τις παρεμβάσεις των δημόσιων πολιτικών στην εξασφάλιση ενός εγγυημένου ορίου συντήρησης. Η επιλογή του προωθείται με:

α1. Την αναθεώρηση της παραγράφου 3 του άρθρου 21 ως εξής:

«Το Κράτος μεριμνά για την υγεία των πολιτών και παίρνει ειδικά μέτρα για την προστασία της νεότητας, του γήρατος και της αναπηρίας».

α2. Την εισαγωγή μίας νέας παραγράφου 4 στο άρθρο 21, που θα προβλέπει ότι: ***«Το Κράτος εξασφαλίζει στους πολίτες σε κατάσταση ανάγκης ένα εγγυημένο όριο συντήρησης μέσω πρόσβασης σε βασικά αγαθά και στοχευμένες εισοδηματικές παροχές, όπως προσδιορίζεται στο νόμο».***

Η τυποποίηση ενός ενιαίου εγγυημένου ορίου συντήρησης θα αποτελέσει αντικείμενο συγκεκριμένης νομοθετικής ρύθμισης²⁰⁸ που θα λάβει υπόψη τις υπέρτερες Συνταγματικές αρχές α) του σεβασμού και της προστασίας της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, β) του Κοινωνικού Κράτους Δικαίου. Με βάση τον προσδιορισμό του ορίου, θα εξειδικευθούν νομοθετικά:

- τα **κριτήρια επιλεξιμότητας** των ενδιαφερομένων να ενταχθούν σε προγράμματα ένταξης, υπακούοντας στην ανάγκη εξυπηρέτησης υπέρτερου σκοπού δημοσίου συμφέροντος (κοινωνική ένταξη του πληθυσμού) μέσω αποτελεσματικής επιλεκτικής στόχευσης των κοινωνικών παροχών
- το **ύψος των εισοδηματικών παροχών**²⁰⁹ και η **έκταση των κοινωνικών υπηρεσιών**.

²⁰⁸ Η νομοθετική παρέμβαση είναι αναγκαία υπό το πρίσμα της ρήτηρας της παρ. 2 του άρθρου 43 του Συντάγματος, που προβλέπει ότι τα όργανα της κεντρικής διοίκησης (Υπουργεία) επιτρέπεται να ρυθμίζουν ειδικότερα θέματα ή θέματα με τοπικό ενδιαφέρον ή με χαρακτήρα τεχνικό ή λεπτομερειακό.

²⁰⁹ Η εξειδίκευση του ύψους των εισοδηματικών παροχών θα λάβει υπόψη τις σχετικές Συνταγματικές ρυθμίσεις, ενώ θα επηρεασθεί εκ των πραγμάτων σε σημαντική έκταση από

(β) Το δεύτερο Σενάριο υιοθετεί μία διευρυμένη προσέγγιση περί κοινωνικής ένταξης, κατευθύνοντας τις παρεμβάσεις των δημόσιων πολιτικών στην πρόληψη / καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού. Η επιλογή του προωθείται με:

β1. Την εισαγωγή μίας νέας παραγράφου 1 στο άρθρο 21, που θα προβλέπει ότι:

«Το Κράτος εγγυάται σε κάθε πολίτη ένταξη στον οικονομικό και οικονομικό ιστό της χώρας μέσω δημόσιων πολιτικών εισοδηματικής στήριξης, κοινωνικής φροντίδας, απασχόλησης και καταπολέμησης των διακρίσεων, όπως προσδιορίζεται στο νόμο».

β2. Την αναθεώρηση της παραγράφου 3 του άρθρου 21 ως εξής:

«Το Κράτος μεριμνά για την υγεία των πολιτών και παίρνει ειδικά μέτρα για την προστασία της νεότητας, του γήρατος και της αναπηρίας».

1.2. Ο Νόμος – Πλαίσιο για το Εθνικό Σύστημα Κοινωνικής Ένταξης

Κρίσιμη προϋπόθεση για την ορθολογική ανάπτυξη των δράσεων της Εθνικής Στρατηγικής είναι η αναθεώρηση του υφιστάμενου αποσπασματικού συστήματος ρύθμισης των πολιτικών κοινωνικής ένταξης με την εισαγωγή ενός Νόμου – Πλαισίου που θα θεσπίζει το **Εθνικό Σύστημα Κοινωνικής Ένταξης (ΕΣΚΕ)** και θα **ρυθμίζει ενιαία, ομοιόμορφα και οριζόντια τα ακόλουθα πεδία:**

- ⇒ **οριοθέτηση του προσωπικού και υλικού πεδίου εφαρμογής** των παρεμβάσεων του Συστήματος
- ⇒ **κατοχύρωση των βασικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων** των ωφελούμενων
- ⇒ **τυποποίηση του περιεχομένου** των παρεμβάσεων του Συστήματος
- ⇒ **κατοχύρωση των βασικών αρχών και διαδικασιών που θα διέπουν τον σχεδιασμό, την εφαρμογή, την παρακολούθηση και τον συντονισμό** των παρεμβάσεων του δημόσιου τομέα
- ⇒ **κατοχύρωση των βασικών αρχών και διαδικασιών που θα διέπουν την συνεργασία και την δικτύωση** μεταξύ φορέων του δημόσιου και του ιδιωτικού (κερδοσκοπικού και μη) τομέα.

Η προτεινόμενη αρχιτεκτονική του Νόμου περιλαμβάνει τα ακόλουθα Κεφάλαια:

(i) **ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α. «Ορισμοί και Αρχές»**

Το πρώτο Κεφάλαιο περιέχει **σαφή οριοθέτηση βασικών εννοιών** που αφορούν στο προσωπικό και υλικό πεδίο εφαρμογής των παρεμβάσεων του Συστήματος (όπως «αποκλεισμός», «ένταξη», «ομάδες δημόσιας προτεραιότητας», «εγγυημένο όριο συντήρησης», «κοινωνική φροντίδα» κλπ). Παράλληλα, αποτυπώνει τις **βασικές αρχές** που διέπουν την οργάνωση του Συστήματος καθώς και την χορήγηση παροχών / υπηρεσιών από τους φορείς υλοποίησης (σεβασμός ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, ενδυνάμωση και συμμετοχή, επικουρικότητα, επιλεκτική στόχευση, ενεργοποίηση, αμοιβαίες υποχρεώσεις, εξατομίκευση, πελατο-κεντρική προσέγγιση, δικτύωση, εταιρικότητα κλπ.).

(ii) **ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β. «Όργανα και λειτουργία του Ε.Σ.Κ.Ε.»**

Το δεύτερο Κεφάλαιο του Νόμου εξειδικεύει τα **όργανα** του Συστήματος και θα προσδιορίζει τις **αρμοδιότητες τους**, κατοχυρώνοντας **νέο μοντέλο σχεδιασμού και εφαρμογής των δημόσιων παρεμβάσεων** στο πεδίο της κοινωνικής ένταξης που θα περιλαμβάνει:

α) Τον **συντονισμένο διατομεακό σχεδιασμό** των επιμέρους δράσεων κάθε Πυλώνα του Συστήματος μέσω του **Εθνικού Μηχανισμού** (στο επίπεδο του

Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας) για την οριζόντια παρακολούθηση και τον συντονισμό των πολιτικών ένταξης, που θα εξειδικεύσει το πλέγμα ενός **Εθνικού Προγράμματος για την Κοινωνική Ένταξη**. Το Εθνικό Πρόγραμμα αντιστοιχεί σε ένα ειδικό αναπτυξιακό πρόγραμμα που θα επικαιροποιείται ανά τακτά χρονικά διαστήματα (π.χ. ανά 5 έτη) μέσω της συντονισμένης συμβολής όλων των συναρμόδιων Υπουργείων και εποπτευόμενων ΝΠΔΔ και ΝΠΙΔ. Θα περιλαμβάνει επενδύσεις και επιμέρους δράσεις για κάθε ένα Πυλώνα, εξυπηρετώντας τους εθνικούς στόχους για την καταπολέμηση της φτώχειας και του αποκλεισμού.

Η λειτουργία του **Εθνικού Μηχανισμού** θα βασίζεται σε τυποποιημένες διαδικασίες με έμφαση στην αξιολόγηση του αντίκτυπου των υφιστάμενων μέτρων ως προς τους εθνικούς στόχους για την φτώχεια και τον αποκλεισμό, την διάγνωση και την ορθολογική ιεράρχηση αναγκών και την ενεργητική συμμετοχή των ενδιαφερομένων μερών μέσω τεχνικών δημόσιας διαβούλευσης.

β) Την **θεματική κάθετη εφαρμογή** των πολιτικών ένταξης σε επίπεδο κεντρικής διοίκησης (συναρμόδια Υπουργεία και εποπτευόμενα ΝΠΔΔ και ΝΠΙΔ) και τον **οριζόντιο συντονισμό και παρακολούθηση** με βάση τους εθνικούς στόχους για την φτώχεια και τον αποκλεισμό.

γ) Τη **“χωρική” εξειδίκευση των στόχων και των παρεμβάσεων** του Εθνικού Προγράμματος ανάλογα με τις τοπικές ανάγκες και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε Περιφέρειας, μέσω ενός εξειδικευμένου επιτελικού οργάνου (**Περιφερειακή Επιτροπή για την Κοινωνική Ένταξη**) και του δικτύου **Περιφερειακών Παρατηρητηρίων** (ένα ανά Περιφέρεια) με στόχο την παρακολούθηση των παρεμβάσεων της Στρατηγικής σε περιφερειακό/τοπικό επίπεδο, την ανάδειξη τοπικών αναγκών και προκλήσεων, την αποτύπωση των χωρικών διαστάσεων της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και την τροφοδότηση του Εθνικού Συντονιστικού Μηχανισμού με δεδομένα των **Περιφερειακών Στρατηγικών Κοινωνικής Ένταξης**.

Ως νέα όργανα του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Ένταξης θεσμοθετούνται:

(α) Η **Διυπουργική Επιτροπή Κοινωνικής Ένταξης** αναλαμβάνει τον πολιτικό προγραμματισμό και την παρακολούθηση των δράσεων της Στρατηγικής και αναθεωρεί τις προτεραιότητες της. Η Επιτροπή συγκροτείται με Απόφαση του Πρωθυπουργού και στη σύνθεση της συμμετέχουν ο Πρωθυπουργός (ως Πρόεδρος της) και οι Υπουργοί Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας, Οικονομικών, Ανάπτυξης, Εσωτερικών, Υγείας,

Δικαιοσύνης, Διαφάνειας & Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Περιβάλλοντος, Ενέργειας & Κλιματικής Αλλαγής, Παιδείας, Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων και Προστασίας του Πολίτη.

(β) **Ο Εθνικός Συντονιστής Κοινωνικής Ένταξης** αναλαμβάνει την επιχειρησιακή παρακολούθηση και την αξιολόγηση της εφαρμογής των δράσεων της Στρατηγικής, συντονίζοντας στο επίπεδο της κεντρικής διοίκησης την εφαρμογή των Πυλώνων του. Ενημερώνει τον Πρωθυπουργό και τη Βουλή με ετήσια έκθεση που υποβάλλεται το πρώτο δίμηνο κάθε έτους και περιέχει αξιολόγηση της εφαρμογής της Στρατηγικής και των αποτελεσμάτων της. Μπορεί επίσης να ενημερώνει τον Πρωθυπουργό οποτεδήποτε, εκτάκτως, εάν ανακύψουν δυσλειτουργίες ή στρεβλώσεις αποτελεσματικής εφαρμογής της Στρατηγικής (π.χ. σε περιόδους ανθρωπιστικών κρίσεων).

Ο Εθνικός Συντονιστής υπάγεται απευθείας στον Πρωθυπουργό και διορίζεται με απόφαση του για πενταετή θητεία με πλήρη και αποκλειστική απασχόληση.

(γ) Το **Εθνικό Ταμείο Κοινωνικής Ένταξης** λειτουργεί ως εποπτευόμενος φορέας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας, χρηματοδοτείται από δημόσιους (εθνικούς και υπερεθνικούς πόρους) και ιδιωτικούς πόρους και ασκεί τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

- ⇒ συστηματική παρακολούθηση και διαχείριση των χρηματοδοτικών εργαλείων για την βιώσιμη ανάπτυξη του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Ένταξης,
- ⇒ αξιοποίηση νέων εσωτερικών και εξωτερικών πηγών χρηματοδότησης του Εθνικού Συστήματος.

Αυτοτελή Μονάδα του Ταμείου αποτελεί το **Εθνικό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης**²¹⁰, που αναλαμβάνει:

- ⇒ την ανάπτυξη και εφαρμογή ειδικών εργαλείων τεκμηρίωσης της Στρατηγικής (π.χ. *participatory poverty assessment*, *benefit incidence analysis*, *social accounting matrix*, κα) και βάσεων δεδομένων
- ⇒ την ανάπτυξη και εφαρμογή ειδικών εργαλείων εκτίμησης της επίδρασης νέων πολιτικών στις ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού (π.χ. *Poverty and Social Impact Analysis*)
- ⇒ την ανάπτυξη και εφαρμογή ειδικών εργαλείων διαχείρισης κινδύνου (π.χ. *Poverty Risk Analysis*)
- ⇒ τον σχεδιασμό και την προώθηση δράσεων κοινωνικής καινοτομίας και πειραματισμού του τομέα της κοινωνικής ένταξης

²¹⁰ Εναλλακτικά το Εθνικό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης μπορεί να λειτουργήσει είτε ως επιτελική μονάδα του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας, είτε ως αυτοτελές ΝΠΙΔ υπό την εποπτεία του Υπουργείου.

- ⇒ την ανάπτυξη ερευνητικών δικτύων με φορείς του εσωτερικού και του εξωτερικού σε πεδία υψηλής προτεραιότητας για την τεκμηρίωση νέων δράσεων της Στρατηγικής
- ⇒ τον εντοπισμό και την αξιοποίηση νέων εσωτερικών και εξωτερικών πηγών χρηματοδότησης της δημόσιας έρευνας σε πεδία υψηλής προτεραιότητας για την τεκμηρίωση νέων δράσεων της Στρατηγικής
- ⇒ την παρακολούθηση εφαρμογής στην Ελλάδα όλων των επικυρωμένων Διεθνών Συμβάσεων του τομέα της κοινωνικής ένταξης (εμπόνηση εκθέσεων, προώθηση νέων πρωτοβουλιών κλπ).

(δ) Η **Περιφερειακή Επιτροπή για την Ένταξη** λειτουργεί ως συλλογικό γνωμοδοτικό όργανο που συγκροτείται με απόφαση του Περιφερειάρχη και στη σύνθεση της συμμετέχουν ο Περιφερειάρχης (ως Πρόεδρος), ένα μέλος του Περιφερειακού Συμβουλίου, οι δήμαρχοι όλων των Δήμων της Περιφέρειας και εκπρόσωποι των βασιικών κοινωνικοοικονομικών παραγόντων της περιοχής που ορίζονται με απόφαση του Περιφερειάρχη (ιδίως εκπρόσωποι των κοινωνικών εταιριών, της τοπικής ακαδημαϊκής κοινότητας, των τοπικών επιμελητηρίων, των Μητροπόλεων και τοπικών εθελοντικών οργανώσεων). Οι βασικές αρμοδιότητες της Επιτροπής περιλαμβάνουν:

- ⇒ την εισήγηση μέτρων για την προώθηση των στόχων ανάπτυξης του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Ένταξης στην οικεία Περιφέρεια
- ⇒ την δημιουργία δικτύων με τις αρμόδιες υπηρεσίες της κεντρικής διοίκησης, τις κοινωνικές υπηρεσίες των Δήμων και με τους φορείς της κοινωνίας των πολιτών που δραστηριοποιούνται στο πεδίο της κοινωνικής ένταξης.

(iii) **ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ. Οι Πυλώνες του Συστήματος**

Το τρίτο Κεφάλαιο κατοχυρώνει τις Δράσεις και τα Μέτρα υλοποίησης των **Πυλώνων** της Στρατηγικής.

**Κοινωνικοπολιτικοί Πυλώνες της Εθνικής
Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης**

ΠΥΛΩΝΑΣ 1 «Καταπολέμηση της φτώχειας»

ΠΥΛΩΝΑΣ 2 «Πρόσβαση σε υπηρεσίες»

ΠΥΛΩΝΑΣ 3 «Αγορά εργασίας χωρίς αποκλεισμούς»

Η υιοθέτηση του Νόμου - Πλαίσιο για το Εθνικό Σύστημα Κοινωνικής Ένταξης θα συνδυασθεί με:

α) την **αναθεώρηση γενικών και ειδικών διατάξεων του πεδίου της κοινωνικής ένταξης** (π.χ. το Ν.Δ. 57/1973 για την εισοδηματική ενίσχυση απόρων, ο Ν. 4051/1960 για τα απροστάτευτα παιδιά, ο Ν. 1302/1982 για την προστασία ανασφάλιστων μητέρων, ο Ν. 1296/1982 για τη «σύνταξη» ανασφάλιστων υπερηλίκων, το άρθρο 17 του Ν. 3329/2005 για τις προγραμματικές συμβάσεις στο πεδίο της κοινωνικής φροντίδας κλπ.)

β) την **αναθεώρηση διατάξεων του Ν. 2646/1998** για το Εθνικό Σύστημα Κοινωνικής Φροντίδας

γ) την **τροποποίηση διατάξεων του Ν. 3852/2010** (Πρόγραμμα Καλλικράτης)²¹¹ και του **Κώδικα Δήμων & Κοινοτήτων**²¹²

δ) την **κωδικοποίηση** των διατάξεων της διάσπαρτης νομοθεσίας του πεδίου της κοινωνικής ένταξης²¹³.

²¹¹ Ιδίως τα άρθρα 100 (Προγραμματικές Συμβάσεις) και 186 (αρμοδιότητες Περιφέρειας).

²¹² Ιδίως τα άρθρα 75 (αρμοδιότητες Δήμων), 202 παρ. 1 (επιχορηγήσεις εθελοντικών φορέων που παρέχουν βοήθεια και υποστήριξη), 202 παρ. 2 (παροχές σε χρήμα και σε είδος σε οικονομικά αδύνατους πολίτες), 203 (επιχειρησιακά προγράμματα) και 214 (συμμετοχή στις τοπικές υποθέσεις). Ειδικά ως προς το τελευταίο (άρθρο 214), προτεραιότητα πρέπει να δοθεί στην κατάρτιση της Χάρτας Δικαιωμάτων και Υποχρεώσεων των πολιτών καθώς και ενός πρότυπου Οδηγού του δημότη για τις προϋποθέσεις και τις διαδικασίες πρόσβασης στα Μέτρα της Εθνικής Στρατηγικής.

²¹³ Η έλλειψη κωδικοποίησης δυσχεραίνει τόσο την ορθολογική εφαρμογή των ρυθμιστικών κανόνων από τα στελέχη της δημόσιας διοίκησης, όσο ιδίως την κατανόησή τους από τους άμεσα ενδιαφερόμενους και τους φορείς της Κοινωνίας των Πολιτών.

1.3. Ο Νόμος – Πλαίσιο για το Εθνικό Σύστημα Προστασίας από την Ανεργία

Με βάση το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο, η επιχειρησιακή λειτουργία του Εθνικού Συστήματος Προστασίας από την Ανεργία (ΕΣΠΑ)²¹⁴ αξιοποιεί ως **κύριο σημείο αναφοράς το δικαίωμα σε επιδοματικές παροχές** για την άμβλυνση των εισοδηματικών συνεπειών της ανεργίας **και όχι ένα οριζόντιο και συνεκτικό πλέγμα παρεμβάσεων ολοκληρωμένης υποστήριξης** των ανέργων (μέρος μόνο του οποίου είναι και οι επιδοματικές παροχές). Επομένως, η νομοθετική οριοθέτηση των ομάδων των εξυπηρετούμενων γίνεται με βάση το δικαίωμα σε επιδοματικές παροχές (όπως θεμελιώνεται ιδίως σύμφωνα με ρυθμίσεις κοινωνικοασφαλιστικού χαρακτήρα) και όχι οριζόντια (με βάση την ιδιότητα του ανέργου και το δικαίωμα σε ολοκληρωμένες υπηρεσίες υποστήριξης για την εργασιακή του ένταξη).

Από την άλλη πλευρά, η θεσμική κατοχύρωση των ενεργητικών μέτρων απασχόλησης δεν προωθείται στο πλαίσιο μίας συνολικής αναθεώρησης του συστήματος διαχείρισης της ανεργίας (παθητικά και ενεργητικά μέτρα) αλλά περιορίζεται στην «μεταμόσχευση» επιμέρους σύγχρονων μηχανισμών σε ένα ήδη παρωχημένο σύστημα τακτικής επιδότησης ανεργίας που είχε διαμορφωθεί στα μέσα της δεκαετίας του 1980. Εξάλλου, η προστασία των ανασφάλιστων ανέργων υλοποιείται εντελώς υπολειμματικά μέσω ενός πλέγματος μη ανταποδοτικών βοηθημάτων ενός κατεξοχήν κοινωνικοασφαλιστικού φορέα (ΟΑΕΔ), χωρίς να λαμβάνεται πάντα υπόψη η κρίσιμη διάκριση μεταξύ ασφαλιστικής και προνοιακής τεχνικής.

Υπό το πρίσμα αυτό, θα **προωθηθεί η αντικατάσταση του υφιστάμενου κατακερματισμένου θεσμικού πλαισίου από ένα οριζόντιο Νόμο - Πλαίσιο** που θα εξυπηρετήσει τις προτεραιότητες της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης σε σχέση με την ενεργητική ένταξη των ανέργων, κατοχυρώνοντας ένα σύγχρονο και συνεκτικό Εθνικό Σύστημα Προστασίας από την Ανεργία. Ο Νόμος - Πλαίσιο θα περιλαμβάνει μεταξύ άλλων ρυθμίσεις για:

- ⇒ Τον **ενιαίο και οριζόντιο θεσμικό ορισμό του «ανέργου» με βάση την ύπαρξη ικανότητας και διαθεσιμότητας προς εργασία** (ως προϋπόθεση για την εγγραφή των ενδιαφερόμενων στο Μητρώο Εγγεγραμμένων Ανέργων του ΟΑΕΔ και ανεξάρτητα από την ύπαρξη ή μη δικαιώματος σε επιδότηση)
- ⇒ Την θεσμική κατοχύρωση ενός **συστήματος διαφανούς διαχείρισης πληροφοριών** που επιτρέπει την στόχευση των δράσεων ενεργοποίησης και

²¹⁴ Βλ. σχετικά το άρθρο 1 του Ν. 1545/1985.

- την παρακολούθηση των ευπαθέστερων ομάδων ανέργων (τήρηση ειδικών υπο-μητρώων για ανέργους εκτός του προγράμματος τακτικής επιδότησης)
- ⇒ Την θεσμική κατοχύρωση του **σκληρού πυρήνα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων ενεργοποίησης** των επιδοτούμενων ανέργων (εντός ή εκτός τακτικής επιδότησης ανεργίας)
 - ⇒ Την θεσμική κατοχύρωση μίας **τυποποιημένης αλλά και ευέλικτης διαδικασίας ενεργοποίησης και παρακολούθησης της τήρησης** των υποχρεώσεων των επιδοτούμενων ανέργων
 - ⇒ Την θεσμική κατοχύρωση της δυνατότητας του ΟΑΕΔ να υλοποιεί τις δράσεις ενεργοποίησης (διάγνωση αναγκών, ομαδική και ατομική συμβουλευτική) μέσω:
 - ο **ολικής ή μερικής ανάθεσης υπηρεσιών** σε φορείς του δημόσιου ή του ιδιωτικού (κερδοσκοπικού και μη) τομέα
 - ο **συμπράξεων με τοπικούς φορείς** (Δημοτικά Γραφεία Ενημέρωσης για την Απασχόληση, τοπικά επιμελητήρια, οργανώσεις κοινωνικών εταίρων, εκπαιδευτικά ιδρύματα, κοινωνικές επιχειρήσεις κλπ.)
 - ⇒ Την θεσμική κατοχύρωση ενός **συστήματος παρακολούθησης ειδικών ομάδων οικονομικά ανενεργών ατόμων**²¹⁵
 - ⇒ Τον **εξορθολογισμό των παθητικών προγραμμάτων επιδότησης της ανεργίας**.

1.4. Η προσαρμογή στο υπερεθνικό κεκτημένο

(α) Τα αρμόδια όργανα θα λαμβάνουν υπόψη στο στάδιο εφαρμογής της Εθνικής Στρατηγικής το πλέγμα συγκεκριμένων ρυθμίσεων Διεθνών Συμβάσεων που έχουν επικυρωθεί από την Ελληνική πολιτεία και υπερσχύουν σε περίπτωση σύγκρουσής τους με την εθνική νομοθεσία, με προτεραιότητα:

- ⇒ τα άρθρα 20-25 της Σύμβασης του ΟΗΕ περί του Καθεστώτος των Προσφύγων
- ⇒ τα άρθρα 18-23 της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού
- ⇒ τα άρθρα 21-28 της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία
- ⇒ τα τελικά άρθρα της Διεθνούς Σύμβασης Εργασίας 102/1952 για τα Ελάχιστα Όρια Κοινωνικής Ασφάλειας

²¹⁵ Πρόκειται για ομάδες που (α) εξυπηρετούνται από τον ΟΑΕΔ (π.χ. λαμβάνουν επιδόματα ανεργίας) και (β) δεν μπορούν να χαρακτηρισθούν ως «άνεργοι» και δεν εμπίπτουν στις υποχρεώσεις ενεργοποίησης γιατί δεν είναι διαθέσιμοι για εργασία για αντικειμενικούς λόγους (στράτευση, μαθητεία, αναμονή για εποχιακή επαναπρόσληψη). Οι ομάδες αυτές δεν συγχέονται με τους ανέργους (γιατί δεν είναι διαθέσιμοι για εργασία) και πρέπει να εξαιρούνται από τις δράσεις ενεργοποίησης. Ωστόσο, μπορούν να αποτελέσουν ομάδα στόχου για άλλες «ενεργητικές» δράσεις προαιρετικού χαρακτήρα ιδίως εάν ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού (π.χ. ευαίσθητοποίηση, προετοιμασία, αναβάθμιση προσόντων, επαγγελματικός αναπροσανατολισμός).

- ⇒ το άρθρο 4 παρ. 5 της Διεθνούς Σύμβασης Εργασίας 103/1952 για την Προστασία της Μητρότητας
- ⇒ τα άρθρα 13 και 14 του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη²¹⁶ του Συμβουλίου της Ευρώπης.

(β) Τα αρμόδια όργανα θα λαμβάνουν υπόψη στο στάδιο εφαρμογής της Εθνικής Στρατηγικής το πλέγμα συγκεκριμένων ρυθμίσεων δεσμευτικών μηχανισμών του παράγωγου δικαίου της ΕΕ, όπως ιδίως:

- ⇒ την Οδηγία 2004/38/ΕΚ «Δικαίωμα των πολιτών και της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών»
- ⇒ τις Οδηγίες κατά των Διακρίσεων (Οδηγία 2000/43, Οδηγία 2000/78, Οδηγία 2004/113)
- ⇒ την Οδηγία 2002/8/ΕΚ «Για τη βελτίωση της πρόσβασης στη δικαιοσύνη επί διασυννοριακών διαφορών μέσω της θέσπισης στοιχειωδών κοινών κανόνων σχετικά με το ευεργέτημα πενίας στις διαφορές αυτές»
- ⇒ τις Οδηγίες για τους Αιτούντες Άσυλο και τους Εκτοπισθέντες (Οδηγία 2001/55, Οδηγία 2003/9, Οδηγία 2004/83, Οδηγία 2005/85 κα)
- ⇒ την Οδηγία 2004/18/ΕΚ «Περί συντονισμού των διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων έργων, προμηθειών και υπηρεσιών»
- ⇒ την Οδηγία 2008/115/ΕΚ «Σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών» και λοιπές διατάξεις»
- ⇒ την Οδηγία 2009/72/ΕΚ «Σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και για την κατάργηση της Οδηγίας 2003/54/ΕΚ»
- ⇒ την Οδηγία 2014/24/ΕΚ «Σχετικά με τις Δημόσιες Προμήθειες και την κατάργηση της Οδηγίας 2004/18/ΕΚ».

2. Η βελτίωση της ποιότητας του «οριζόντιου» θεσμικού πλαισίου

Η θεσμική κατοχύρωση της Εθνικής Στρατηγικής θα συνδυασθεί με διαδικασίες βελτίωσης της ποιότητας του «οριζόντιου» θεσμικού πλαισίου (σύνολο νομοθετικών και κανονιστικών πράξεων) μέσω της ανάπτυξης ενός **πρότυπου μοντέλου αξιολόγησης** των επιπτώσεων δημόσιων πολιτικών στην προώθηση των Πυλώνων της. Το νέο πλαίσιο αξιολόγησης αναμένεται να οδηγήσει στη συσσώρευση αποτελεσμάτων σε τρία επίπεδα / φάσεις (ανάλογα με τη φάση προγραμματισμού ή υλοποίησης των αντίστοιχων παρεμβάσεων / θεσμικών ρυθμίσεων):

²¹⁶ Επισημαίνεται ότι η Ελληνική Πολιτεία δεν έχει προχωρήσει ακόμα στην επικύρωση του Αναθεωρημένου Κοινωνικού Χάρτη (1996).

α) Στη φάση προγραμματισμού των θεσμικών ρυθμίσεων (**προετοιμασία και τεκμηρίωση σχεδίων νόμων**) θα πραγματοποιείται η αξιολόγηση των στόχων των παρεμβάσεων και της καταλληλότητας των προτεινόμενων μέσων για την υλοποίησή τους. Ουσιαστικά, πρόκειται για την **εκ των προτέρων αξιολόγηση της πολιτικής**, η οποία συνίσταται στην εκτίμηση της αποτελεσματικότητας των παρεμβάσεων σε σχέση με τις βασικές προτεραιότητες του τομέα της κοινωνικής ένταξης, τη διάγνωση και ανάλυση των αναγκών που προκύπτουν από τη διεξαγωγή σχετικών ερευνών, την εξειδίκευση των στόχων και την ανάλυση των δράσεων, τον προσδιορισμό των διαθέσιμων πόρων και την οργάνωση της υλοποίησής τους.

β) Στη φάση εφαρμογής των θεσμικών ρυθμίσεων (μετά τη έναρξη ισχύος του νόμου) θα πραγματοποιείται η **παρακολούθηση και αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της υλοποίησης των παρεμβάσεων**, η οποία επικεντρώνεται αφενός στην αξιολόγηση της προόδου της υλοποίησης του νόμου σε σχέση με τις ομάδες στόχου, αφετέρου στην εξέταση μηχανισμών παρακολούθησης των διαδικασιών καλής νομοθέτησης.

γ) Κατά τη φάση ολοκλήρωσης των θεσμικών ρυθμίσεων (**έκδοση και εφαρμογή των καθ' εξουσιοδότηση προβλεπομένων κανονιστικών διοικητικών πράξεων**) θα πραγματοποιείται η **παρακολούθηση και αξιολόγηση των αποτελεσμάτων και των επιδράσεων των παρεμβάσεων**, η οποία κατευθύνεται στην εκτίμηση των άμεσων και έμμεσων αποτελεσμάτων της νομοθεσίας στην προώθηση των στόχων της Εθνικής Στρατηγικής.

Παράλληλα, η εφαρμογή του μοντέλου θα συμβάλει στην εμπέδωση μίας «**κουλτούρας δια βίου μάθησης**» στα στελέχη της Ελληνικής δημόσιας διοίκησης σε σχέση με την εκτίμηση των επιδράσεων των δημόσιων πολιτικών στην προώθηση της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης, ενδυναμώνοντας σε σημαντική έκταση την ηγετική ικανότητα της διοίκησης μέσω της παροχής της αναγκαίας μάθησης στους οργανισμούς και τα στελέχη της. Από την άλλη πλευρά, θα ενισχυθούν η τεχνογνωσία και οι επιχειρησιακές δεξιότητες εκπόνησης εκ των προτέρων και εκ υστέρων αξιολογήσεων για την επίδραση των δημοσίων πολιτικών στην καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.